

KAKO PRIPREMITI RADIONICU ZA STUDENTE PRAVNOG FAKULTETA:

Kratki vodič sa materijalima za praktične vježbe
na temu krivičnih djela učinjenih iz mržnje,
ratnih zločina i krivičnih djela trgovine ljudima

Organization for Security and
Co-operation in Europe
Mission to Bosnia and Herzegovina

KAKO PRIPREMITI RADIONICU ZA STUDENTE PRAVNOG FAKULTETA:

Kratki vodič sa materijalima za praktične vježbe na temu krivičnih djela učinjenih iz mržnje, ratnih zločina i krivičnih djela trgovine ljudima

decembar, 2021.

KAKO PRIPREMITI RADIONICU ZA STUDENTE PRAVNOG FAKULTETA:
Kratki vodič sa materijalima za praktične vježbe na temu krivičnih djela
učinjenih iz mržnje, ratnih zločina i krivičnih djela trgovine ljudima

Autori: Igor Popović i Olivera Ševo Grebenar

ISBN 978-92-9234-036-0

Izdavač: Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini

Štampa: Amos Graf, Srajevo

SADRŽAJ

RIJEČ AUTORÂ	5
SVRHA VODIČA	8
I DIO	11
1. Cilj i modeli radionice i ishodi učenja	12
2. Određivanje teme radionice	14
3. Status radionice	15
4. Priprema sadržaja radionice	17
4.1. Broj učesnika radionice	17
4.2. Određivanje pravnih pitanja koja se žele obraditi u okviru radionice	17
4.3. Odabir predavača	18
4.4. Izbor predmeta i priprema za praktičan rad	19
4.5. Izrada dnevnog reda	22
PRILOG BR. 1 – DNEVNI RED	24
5. Logističko-tehnička pitanja	25
PRILOG BR. 2 – CERTIFIKAT	29
6. Konkurs i izbor studenata	31
PRILOG BR. 3 – KONKURS	33
7. Realizacija	35
7.1. Moderator i uvodno obraćanje	35
7.2. Tehnička pitanja	36
PRILOG BR. 4 – LISTA OBAVEZA	40
7.3. Saopštavanje grupa i smjernica za rad	41
PRILOG BR. 5: Smjernice za online rad	43
8. Evaluacija i promocija radionice	44
DIO II MATERIJALI ZA PRAKTIČAN RAD	47
Uputstvo za korištenje materijala	48
KRIVIČNA DJELA UČINJENA IZ MRŽNJE – MATERIJALI ZA RAD	49
Predmet br. 1: ESLJP- Šečić protiv Hrvatske, br. 40116/02 iz 2007. godine	51

	Predmet br. 2: ESLJP- Škorjanec protiv Hrvatske, br. 25536/14 iz 2017. godine	55
	Predmet br. 3: ESLJP- Đorđević protiv Hrvatske, br. 41526/10 iz 2012. godine	60
	Predmet br. 4: ESLJP- Sabalić protiv Hrvatske, br. 50231/13 iz 2021. godine	64
	RATNI ZLOČINI – MATERIJALI ZA RAD	69
	Predmet br. 1: ESLJP- Šimšić protiv Bosne i Hercegovine (Odluka o nedopustivosti), br. 51552/10 iz 2012. godine	71
	Predmet br. 2: ESLJP- Jorgić protiv Njemačke, br. 74613/01 iz 2007. godine	76
	Predmet br. 3: - Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju, Tužilac protiv Kunarca i drugih, br. IT-96-23-T i IT-96-23/1-T prvostepena presuda iz 2001. godine	81
	- Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju, Tužilac protiv Kunarca i drugih, br. IT-96-23 i IT-96-23/1-A, drugostepena presuda iz 2002. godine	81
Predmet br. 4: ESLJP- Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine, br. 2312/08 i 34179/08, iz 2013. godine	86	
	KRIVIČNA DJELA TRGOVINE LJUDIMA – MATERIJALI ZA RAD	91
	Predmet br. 1: Okružni sud u Banjoj Luci, br. 11 0 K 020196 18 K iz 2019. godine	93
	Predmet br. 2: Sud Bosne i Hercegovine, br. S13K00424912KŽK, drugostepena presuda iz 2013. godine	97
	Predmet br. 3: ESLJP- Čaudri i drugi protiv Grčke, br. 21884/15 iz 2017. godine	100
Predmet br. 4: ESLJP - J. i ostali protiv Austrije, br. 58216/12 iz 2017. godine	107	
	IZVORI	113
	O autorima	115
	Izvodi iz recenzija	117

RIJEČ AUTORÂ

Vodič pod nazivom „Kako pripremiti radionicu za studente pravnog fakulteta: kratki vodič sa materijalima za praktične vježbe na temu krivičnih djela učinjenih iz mržnje, ratnih zločina¹ i krivičnih djela trgovine ljudima“ (dalje: Vodič) nastao je kao rezultat višegodišnjeg rada autora na realizaciji radionica na Pravnom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci. Autori su u okviru nastavnih i vannastavnih aktivnosti realizovali radionice na različite teme, najčešće stavljajući u fokus teme iz krivičnopravne oblasti i oblasti zaštite ljudskih prava. U procesu realizacije radionica autori su dobijali podršku Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini i drugih organizacija. Među tim aktivnostima posebno se ističe organizovanje Sedmice ljudskih prava u okviru koje se održava veći broj radionica, zbog čega će se na pojedinim mjestima u Vodiču koristiti primjeri iz rada u okviru ovog događaja. Upravo višegodišnji rad autora na ovakav način sa studentima pravnih fakulteta, potvrdio je ono na šta se godinama ukazuje u sferi visokog obrazovanja – da je neophodno studentima pružiti što više sadržaja koji će biti orijentisani ka njihovom praktičnom radu. Praktičan rad sa studentima omogućava usvajanje drugačijeg načina razmišljanja, proširivanje njihovog znanja o određenim važnim i aktuelnim pravnim problemima, povećava zainteresovanost za rad i u konačnici ih čini pripremljenijim za njihove poslove po završetku studija. Rukovodeći se pozitivnim iskustvima ovog načina rada sa jedne strane i pozitivnim odzivom i ocjenom studenata koji su bili učesnici ovakvih aktivnosti sa druge strane, pripremljen je ovaj Vodič i stavljen na raspolaganje akademskoj zajednici i drugim subjektima zainteresovanim za rad sa studentima prilikom obrade sličnih tema i u sličnim uslovima.

¹ Termin „ratni zločini“ se u ovom Vodiču koristi u svom generičkom smislu za označavanje krivičnih djela koja predstavljaju teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava, zločine protiv čovječnosti i genocid, a ne kao konkretno krivično djelo.

Radionice predstavljaju jedan od načina učenja čijom se primjenom podstiče praktični rad studenata. Ono što predstavlja prednost radionice u odnosu na neke druge oblike učenja koji imaju istu svrhu (poput pravnih klinika) je što ona ne zahtijeva mnogo logističke pripreme i materijalnih sredstava, kao na primjer pravne klinike. U tom smislu, neophodno je ukazati na razliku između radionica koje često i poželjno obuhvataju rad na stvarnim (ali okončanim) predmetima iz sudske prakse i kliničkog rada koji je najčešće usmjeren na rad na predmetima koji su još u toku. Naravno, što je više praktične nastave bilo koje vrste, to će studenti biti bolje pripremljeni za rad.

Vodič je podijeljen na dva dijela. Prvi dio obuhvata smjernice za organizaciju radionice i njegov cilj je da ukaže na važnost svakog pojedinog koraka u organizovanju radionice, kao i da ukaže na eventualne probleme koji mogu da nastanu u tom procesu. Drugi dio Vodiča sadrži praktične materijale za rad na tri teme – krivična djela učinjena iz mržnje, ratni zločini i trgovina ljudima. Ovaj dio ima za cilj da nastavnicima olakša rad i ponudi materijal za ove tri teme, ali i da im ponudi „šablon“ za izradu materijala za radionice na druge teme.

Na kraju, s obzirom na to da Vodič nastaje u vrijeme pandemije, u uslovima koji pred nas stavljaju izazove poput *online* rada sa studentima, u prvom dijelu Vodiča se posebno ukazuje na specifičnosti u organizaciji radionice ukoliko se ona održava u *online* formatu.

Termini koji se koriste u Vodiču imaju sljedeće značenje:

1. **organizator radionice** – lice/a koje/a je/su odgovorno za kreiranje koncepta i realizaciju radionice;
2. **predavač** – lice koje organizator radionice poziva da održi predavanje u okviru radionice;
3. **voditelj radionice** – lice koje je odgovorno za praktični rad sa studentima u okviru radionice (analizira sa studentima predmete iz II dijela Vodiča);
4. **moderator** – lice koje poziva organizator (može biti i sam organizator), a koje je zaduženo za najavlivanje

radionice, predstavljanje organizatora i predavača i usmjeravanje diskusije;

5. **eksterni partner** – lice (međunarodna ili domaća organizacija, udruženje građana, državni organ i sl.) sa kojim organizator organizuje određenu radionicu, a u čijem je polju djelovanja oblast koja je predmet radionice.

Oznake koje stoje uz tekst u Vodiču imaju sljedeće značenje:

Dijelovi označeni **crvenom bojom** i ovim znakom predstavljaju savjet kako da se nešto uradi.

Unutar Vodiča posebna pažnja je posvećena online modalitetu rada i ti dijelovi su naglašeni unutar desne margine.

Ovaj znak se pojavljuje u Prvom dijelu Vodiča i predstavlja upućivanje na Drugi dio Vodiča.

Unutar Vodiča dati su primjeri izgleda dnevnog reda, certifikata, liste obaveza i konkursa. Ti primjeri su označeni ovim znakom.

SVRHA VODIČA

Vodič je prije svega namijenjen nastavnom osoblju pravnih fakulteta, ali može da bude koristan i nastavnicima srodnih fakulteta, kao i drugim licima ili grupama zainteresovanim za organizovanje praktičnog rada sa studentima. On je nastao zbog uočene potrebe za uvođenjem metoda edukacije koji u fokus stavlja samostalan rad studenata, a sa željom da se takav način rada proširi i održi. S tim u vezi, primarni cilj je da pristupom „*od ideje do realizacije*“ olakša nastavnom osoblju pripremu sadržaja radionica sa studentima u vlastitoj organizaciji ili u saradnji sa eksternim partnerima. Iako je Vodič namijenjen gorenavedenim grupama, njegova izrada za prvenstvenu svrhu ima da odgovori na potrebe studenata za kvalitetnom edukacijom.

Prvi dio Vodiča izrađen je na temelju vlastitih iskustava autora u organizaciji događaja ove vrste i ima za cilj da prikaže hronološki sve neophodne faze i podfaze u organizovanju radionice, kako sadržinski, tako i logistički – on sadrži prikaz svih smjernica na jednom mjestu. Sa druge strane, cilj prvog dijela Vodiča je i ukazivanje na greške koje mogu biti napravljene prilikom organizovanja ovakvih sadržaja za studente radi njihovog izbjegavanja, kao i ukazivanje na potencijalne probleme i njihova rješenja kroz ovaj način rada.

Drugi dio Vodiča sastoji se od tri grupe materijala za rad:

- (1) radionica na temu krivičnih djela učinjenih iz mržnje,
- (2) radionica na temu ratnih zločina i
- (3) radionica na temu borbe protiv trgovine ljudima.

Svaka grupa materijala sastoji se od četiri predmeta, što predstavlja optimalan broj predmeta za grupu od 20 studenata. Svaki od predmeta je predmet iz sudske prakse, bilo domaćih, bilo međunarodnih sudova. Svi predmeti iz ovog dijela Vodiča sadrže, prije svega, činjenice predmeta koje nastavnici koriste u praktičnom dijelu radionice tako što ih predočavaju studentima.

Materijali pored toga sadrže i pitanja koja bi prilikom obrade činjenica nastavnici trebalo da adresiraju studentima, a u cilju njihovog samostalnijeg dolaska do zaključaka o pravnim pitanjima i konačno odluci suda u predmetu koji se obrađuje. Na kraju, materijali sadrže i odgovore na pitanja u vidu analize i obrazloženja koje je dao dati sud, sa upućivanjem na relevantne dijelove presuda i same presude. Dakle, drugi dio Vodiča predstavlja zapravo materijal za rad na navedene teme.

I DIO

1. CILJ I MODELI RADIONICE I ISHODI UČENJA

Radionica kao jedan od pristupa u radu sa studentima ima dva osnovna cilja:

- (1) **Razvijanje praktičnih vještina studenata.** Nezavisno od teme radionice, ovaj način rada, primijenjen kontinuirano omogućava razvijanje praktičnih vještina studenata koje podrazumijevaju ovladavanje vještinom analiziranja činjeničnog stanja, podvođenjem činjenica pod pravnu normu, uočavanjem relevantnih činjeničnih i pravnih pitanja, kao i vještinom izražavanja i javnog nastupa.
- (2) **Produbljivanje znanja o važnim pravnim pitanjima koja predstavljaju temu radionice.** Pojedina pravna pitanja zbog obimnosti redovnog gradiva ne mogu biti zastupljena u nastavnom planu i programu (ili ne mogu u značajnoj mjeri), te se kroz rad u okviru radionice omogućava da se studenti detaljnije upoznaju sa pojedinim institutima i na taj način budu spremniji za rad po završetku studija.

Na putu ka realizaciji navedenih ciljeva i željenih ishoda učenja, organizator radionice bi trebalo da ima na umu da postoji više **modela radionice** i da se prije prelaska na naredne etape organizacije opredijeli za jedan od njih. To može da bude (1) predavanje *ex cathedra*, (2) radionica koja se sastoji isključivo od praktičnog rada studenata ili (3) kombinacija jednog i drugog. Autori naglašavaju da bi *ex cathedra* pristup trebalo izbjegavati, jer on isključuje praktičan rad studenata, što odstupa od savremenih ciljeva u obrazovanju studenata, koji su prethodno navedeni. Zapravo, u tom slučaju i nije riječ o radionici. Čak i ukoliko je predavanje interaktivnog karaktera, ono ne može da zamijeni praktičan rad. Stoga, preporuka autora je kombinovana

radionica ili radionica zasnovana na praktičnom radu studenata. Prilikom odabira modela, važno je voditi računa o prethodnom znanju studenata o temi kojoj je konkretna radionica posvećena. Naime, ukoliko tema radionice predstavlja pravno pitanje, odnosno grupu pitanja koje studenti vrlo malo ili nimalo ne izučavaju u okviru redovne nastave, zasigurno je bolje izabrati kombinovani pristup radionici. To je važno iz dva razloga:

1. Studenti proširuju svoje znanje i dobijaju jasnu predstavu o novom pravnom institutu, pitanju ili problemu koji se obrađuje;
2. S obzirom na to da predavanje prethodi praktičnom radu studenata, oni stiču neophodnu podlogu za samostalan rad i prepoznavanje onog što je značajno za temu radionice.

Sa druge strane, ukoliko je tema radionice posvećena institutu koji se obrađuje u okviru redovne nastave i studenti imaju dovoljno znanja o njoj, može se pribjeći i radionici koja će se sastojati samo od praktičnog rada studenata. Ovo je rjeđi slučaj, s obzirom na to da su teme radionice najčešće posvećene određenim pitanjima koja se ne obrađuju ili se obrađuju nedovoljno u toku redovne nastave.

Zaključno – praktičan vid obrazovanja, kakav je radionica, ima za **ishod** produbljeno znanje studenata o temi radionice kao i razvijene (ili unaprijeđene) praktične vještine potrebne svakom pravniku. Odluku o tome koji će se koncept ili model radionice koristiti treba donijeti na osnovu željenog ishoda učenja.

2. ODREĐIVANJE TEME RADIONICE

Prvi korak u realizaciji radionice je određivanje teme radionice. Zapravo, ovo pitanje je od suštinske važnosti za neke od koraka u njenoj daljoj realizaciji. Precizno određivanje teme je važno iz nekoliko razloga:

1. Kada tema radionice bude precizno određena, organizator će znati koja tačno pitanja u okviru te teme želi da obradi tokom trajanja radionice, čime će osigurati da fokus radionice ostane na temi koju je odredio;
2. Organizator će imati bolju predstavu o tome koje predavače treba angažovati s obzirom na njihovu specijalizaciju za određena pitanja;
3. Predavači koji će biti angažovani će znati na koja pitanja treba da stave fokus u svom predavanju;
4. Voditelji radionice (praktičnog dijela rada sa studentima) će lakše odrediti relevantne predmete za praktičan rad sa studentima; i
5. Organizator će znati koliko vremena mu je potrebno za obrađivanje teme, te će se opredijeliti za jednodnevnu ili višednevnu radionicu. U slučaju izbora užih tema, treba težiti jednodnevnim radionicama. One su takođe jednostavnije i za organizaciju. Višednevne radionice su prihvatljivije kod obrađivanja obimnijih i kompleksnijih tema i one se u suštini sastoje od niza podtema koje se mogu smatrati i posebnim radionicama. Takav način rada bi bio mnogo prihvatljiviji tokom npr. ljetnjih škola koje su posvećene širim pitanjima.

Koliko je važno jasno određenje teme i razgraničenje od drugih, sličnih tema, može se pokazati na primjeru radionica na temu krivičnih djela učinjenih iz mržnje. Tu postoji mogućnost da dođe do preklapanja sa određenim temama, poput teme govora mržnje. Organizator radionice bi trebalo da ima viziju da li želi da se radionica bavi isključivo krivičnim djelima učinjenim iz mržnje ili eventualno želi da obradi oba pitanja. U prvom slučaju, organizator će se fokusirati samo na temu krivičnih djela učinjenih iz mržnje i na osnovu toga birati predavače i predmete za rad. Sa druge strane, ako je tema radionice obrađivanje i jedne i druge teme sa ukazivanjem na razlike između njih, organizator će birati predavače specijalizovane za obje teme kao i predmete koji sadrže obje teme kako bi ukazao na razliku između ovih pitanja. Treba naglasiti da u slučaju prve opcije treba svakako razjasniti ovu razliku, ali ona neće biti u fokusu predavanja i praktične obrade slučajeva.

3. STATUS RADIONICE

Status radionice u okviru nastavnog plana i programa može biti dvojak, jer ona može da bude dio **redovnog nastavnog plana i programa**, ali i izvan njega. Autori, na primjer, izvode radionice kao **vannastavnu aktivnost**, te ona ne predstavlja jedan od načina izučavanja nekog predmeta, niti ima status posebnog predmeta. Razlog za to je što je za uključivanje radionice u redovni nastavni proces potrebno izmijeniti plan i program nastave, što predstavlja složen postupak koji uključuje više subjekata (vijeće fakulteta, univerzitet) kao i usklađivanje sa određenim zakonskim, podzakonskim i autonomnim aktima univerziteta).

S obzirom na to da se većina radionica koje organizuju autori održava u okviru Sedmice ljudskih prava koja se na Pravnom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci organizuje od 2018. godine, svake godine organizatori upoznaju upravu fakulteta sa planiranim projektom i održavanjem radionica. Kako je ovo jedan vid promocije fakulteta i unapređenja rada sa studentima, iskustvo autora je da su ovakvi projekti dobrodošli i da ih rukovodstva fakulteta uvijek podrže. Prema mjerodavnim propisima na fakultetu, nije potrebno formalno odobrenje (npr. odluka koju potpisuje dekan ili donosi naučno-nastavno vijeće), ali i drugačija rješenja su moguća u zavisnosti od propisa univerziteta. Zato je, s obzirom na kompleksnu strukturu i podjelu nadležnosti u BiH, potrebno unaprijed provjeriti da li je za interno odobravanje ovakvog vida aktivnosti potrebno preduzeti dodatne korake.

Bez obzira što je riječ o vannastavnoj aktivnosti, potrebno je razriješiti i potencijalnu dilemu da li se radionica organizuje u okviru jedne ili više katedri ili nezavisno od njih. Odgovor na ovo pitanje će zavisi, prije svega, od teme radionice i želje organizatora. Ukoliko je tema zastupljena u dvije ili više naučne/stručne oblasti onda postoji mogućnost i da katedre čijem polju naučnog rada pripada tema zajednički organizuju radionicu. S druge strane, ukoliko tema primarno pripada jednoj oblasti, onda je izvjesnije da se organizuje u okviru date katedre. Ipak, autori organizuju radionicu nezavisno od katedri kao samostalan i zaseban događaj na fakultetu. Ovo svakako ne znači da saradnja sa katedrama ne postoji, jer se u rad radionice (u vidu predavača) uključuju i profesori čija je oblast rada povezana sa temom radionice. Ukoliko je radionica dio redovnog nastavnog plana i programa, onda će organizacija svakako biti na katedri u okviru koje se održava radionica.

4. PRIPREMA SADRŽAJA RADIONICE

4.1. Broj učesnika radionice

U pogledu broja studenata koji se bira, treba imati na umu da taj broj ne treba da bude veliki, kako bi se obezbijedilo da svi studenti uzmu aktivno učešće u toku radionice. Veće grupe studenata mogu dovesti do toga da pojedinci ne učestvuju u zajedničkim aktivnostima, čime se odstupa od cilja radionice (produbljeno znanje sa aktivnim učešćem svih studenata). Autori praktikuju učešće **20 studenata**, podijeljenih u **4 grupe**. Moguće je proširiti broj učesnika, npr. do 25 u zavisnosti od kvaliteta (postignuti rezultati u nastavnim i vannastavnim aktivnostima) prijavljenih studenata i obima slučajeva. Sa druge strane, manji broj učesnika neće predstavljati problem, s tim da on ne bi trebalo da bude manji od 10.

4.2. Određivanje pravnih pitanja koja se žele obraditi u okviru radionice

Nakon što je utvrđen koncept radionice, organizatori preciziraju (pravna) pitanja koja će obraditi na radionici – svojevrsne **podteme**. Treba voditi računa da se ne može uvijek „pokriti“ apsolutno sve, stoga se treba fokusirati na osnovna pitanja koja odražavaju suštinu teme. Takođe, treba imati u vidu da je radionica namijenjena studentima zbog čega je potrebno kretati se od osnovnog ka specifičnom. Treba imati u vidu da je radionica najčešće jednodnevna i da ne treba da bude ni isuviše opterećena. Stoga, poželjno je da jedan do dva predavača objasne osnovne pojmove, a da se nakon toga pređe na praktičan rad.

Ukoliko postoji mogućnost, uvijek je dobro imati dodatnu prezentaciju u vezi sa temom koja odražava rad na terenu organizacija koje se bave datim pitanjem. Pod ovim se ne podrazumijeva predavanje predavača na radionici, već prevashodno prezentovanje relevantnog rada ili izvještaja. Naravno, ovom ne treba težiti pod

svaku cijenu i unositi sadržaje koji nisu suštinski povezani sa temom. Međutim, ukoliko postoje organizacije koje se bave praćenjem određenih pojava koje su usko povezane sa temom radionice poželjno je unijeti i takav sadržaj. On omogućava bolje razumijevanje teme od strane studenata (npr. Misija OSCE-a u BiH prezentuje svoje izvještaje u pogledu praćenja krivičnih djela učinjenih iz mržnje u okviru radionice posvećene krivičnim djelima iz mržnje).

Ukoliko pogledamo materijale koji su sastavni dio Vodiča, možemo primijetiti da oni obuhvataju predmete iz prakse Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP), ali i predmete domaćih sudova. S obzirom na to da se teme radionica (krivična djela učinjena iz mržnje, ratni zločini, trgovina ljudima) obično ne obrađuju detaljno u okviru nastavnih predmeta, poželjno je da se organizuju i dva predavanja u okviru svake radionice. To bi bilo predavanje koje se odnosi na temu u domaćem pravnom sistemu, kao i predavanje koje se bavi obrađivanjem teme u praksi ESLJP-a.

4.3 Odabir predavača

Pitanje izbora predavača je važno iz dva razloga. Prvi je pravovremeno kontaktiranje onih predavača koji se bave pitanjima koja su označena kao podteme radionice, a drugi je sačinjavanje dnevnog reda. Uvijek je poželjno birati one predavače koji već imaju iskustva u obrađivanju određenih pitanja koja su tema/podtema radionice. Predavačima bi unaprijed trebalo saopštiti koja pitanja treba da obrade u okviru njihovih predavanja i koliko vremena svaki od

predavača ima na raspolaganju. Ukoliko je riječ o temama koje se „naslanjaju“ jedna na drugu, a planirano je više predavača, neophodno je izvršiti njihovo međusobno usklađivanje kako ne bi dolazilo do preklapanja u toku predavanja. Takođe, treba biti realan prilikom određivanja vremena – da predavanje ne bude isuviše dugo, ali ni isuviše kratko.

Savjetuje se da predavanje jednog predavača traje minimalno 45 minuta.

Maksimalno vrijeme je teško odrediti, ali ukoliko postoji više predavača, onda ne bi trebalo da jedan predavač govori više od dva bloka po 45 minuta (opet se vraćamo na početnu tačku – treba ostaviti dovoljno prostora za praktični rad studenata). Potrebno je predavačima ukazati i na tačnu satnicu njihovog predavanja („od, do“) kao i da li se očekuje njihovo prisustvo tokom trajanja cijele radionice ili samo tokom njihovog dijela predavanja.

4.4. Izbor predmeta i priprema za praktičan rad

Precizno određivanje teme i podtema je važno ne samo zbog određivanja predavača, već i zbog izbora materijala za praktičan rad sa studentima.

Iskustvo pokazuje da je u ovom dijelu rada najbolje koristiti postojeće predmete iz sudske prakse, bez kreiranja novih (nepostojećih) hipotetičkih predmeta.

Njih je moguće koristiti na više načina, kao na primjer:

1. Studenti obrađuju presudu u cjelini– studenti dobijaju presudu koju će analizirati i poznato im je o kom predmetu je riječ. Ovaj vid rada je poželjan kod obimnijih predmeta;

2. Obrađivanje predmeta tako što se studentima dostavljaju činjenice predmeta. Ovdje se zahtijeva od voditelja radionice da vrlo precizno sačini činjenični opis predmeta koji će biti dostavljen studentima. Poželjno je prikriti prava imena i države na koje se odnosi predmet, kako studenti ne bi „otkrili“ o kom predmetu je riječ i pronašli ga, već bi bili podstaknuti da sami razmišljaju o mogućim ishodima predmeta. U ovom slučaju se studenti naknadno obavještavaju o kom predmetu je riječ. Ovaj način rada se smatra najpogodnijim za rad sa studentima i autori ga najčešće primjenjuju, i
3. Moguće je da studenti obrađuju samo jedan segment određenog predmeta na neki od dva gorenavedena načina. Ovo će biti slučaj kad se samo jedan dio predmeta odnosi na temu radionice, pa ne bi bilo svrsishodno obrađivati ostale dijelove koji nisu povezani sa temom.

Predmet treba da se uklopi u program i vremenski okvir radionice, kao i prethodno znanje studenata o pitanjima koja će biti predmet radionice. Trebalo bi se **rukovoditi sljedećim kriterijumima prilikom izbora predmeta:**

- (1) Jednostavnost i jasnost predmeta – da stavovi sudova nisu previše kompleksni za nivo znanja studenata;
- (2) Reprezentativnost predmeta – da studenti mogu da shvate suštinu pojedinih pitanja kroz dati predmet.
- (3) Obimnost predmeta. Može se odabrati i obiman predmet, ali organizator treba da reducira činjenice na prihvatljivu mjeru koja će da zadrži autentičnost predmeta, a u isto vrijeme da omogući da se tokom rada dođe do najvažnijih zaključaka do kojih bi se došlo i da se analizira predmet u cjelini.

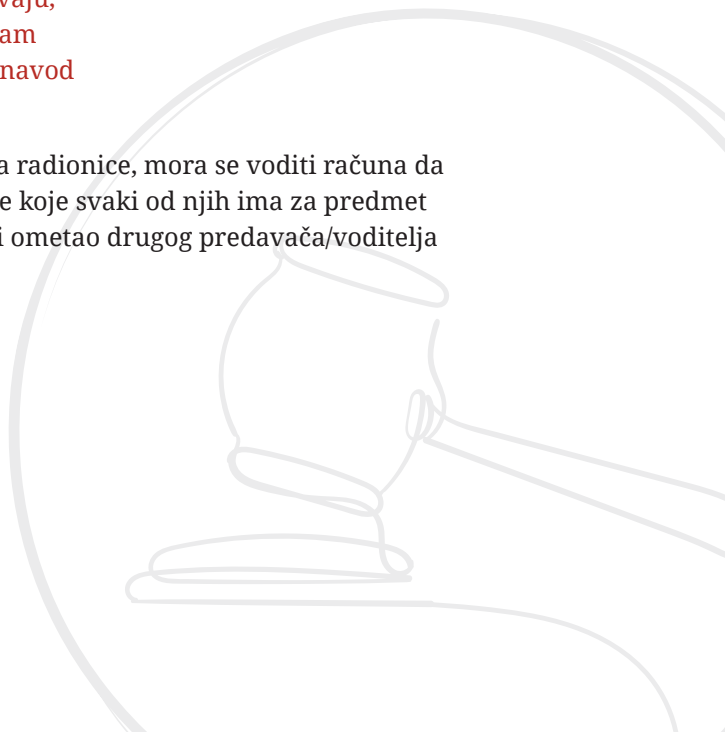
Pogledati primjere za radionicu o krivičnim djelima učinjenim iz mržnje: pretpostavljeno lično svojstvo (slučaj *Škorjanec protiv Hrvatske*) ili pitanje višestruke diskriminacije (slučaj *Dorđević protiv Hrvatske*).

Organizator treba da ima jasnu sliku koja će pravna pitanja obrađivati tokom radionice i koja će pitanja postavljati studentima, vodeći računa o zadatom vremenu za obradu svakog konkretnog predmeta i o cilju radionice. To u praksi znači da organizator treba da usmjerava diskusiju i izlaganje studenata, kako se ne bi raspravljalo o pitanjima koja nisu relevantna ili nisu dovoljno relevantna. Iskustvo pokazuje da studenti nekada ne mogu potpuno samostalno prepoznati ključna pitanja ili se ne mogu adekvatno izraziti.

Savjet je da se studenti pitanjima usmjeravaju, a ne da predavač sam otkrije relevantan navod ili stav suda.

Ukoliko ima više voditelja radionice, mora se voditi računa da se ne prekoračuje vrijeme koje svaki od njih ima za predmet na kojem radi, kako ne bi ometao drugog predavača/voditelja radionice.

Materijali iz II dijela Vodiča sadrže činjenice četiri predmeta za svaku temu. Pored toga, autori su sačinili listu poželjnih pitanja koja bi trebalo adresirati studentima tokom radionice, kao i smjernice za odgovore na ta pitanja sa referisanjem na presude.

4.5. Izrada dnevnog reda

Nakon što je angažman predavača potvrđen, može se pristupiti izradi dnevnog reda. Dnevni red treba da bude sačinjen prije nego što se objavi poziv studentima da se prijave, jer je važno da studenti znaju ko će sa njima raditi. Iskustvo pokazuje da će odziv u jednoj mjeri zavisiti i od toga ko će biti predavači.

Prilikom sačinjavanja dnevnog reda treba da se vodi računa o postepenosti uvođenja u temu. Stoga bi trebalo započeti sa predavanjem koje se odnosi na osnovna pitanja u vezi sa temom radionice. Nakon takvog, uvodnog ili osnovnog predavanja, slijede ostala predavanja koja će detaljnije obrađivati temu. Poslije predavanja, trebalo bi da slijedi prezentacija rada određene organizacije, ukoliko je odlučeno da ona bude dio radionice.

Dio dnevnog reda koji se odnosi na praktičan rad studenata najčešće uključuje tri dijela: 1) vrijeme za raspodjelu studenata u grupe, 2) vrijeme za njihov praktičan rad i 3) vrijeme za prezentovanje praktičnog rada studenata. Moguće odstupanje može da se desi u dva slučaja. Ukoliko se unaprijed dostavljaju materijali, onda će dio koji podrazumijeva raspodjelu u grupe biti suvišan. Međutim, da bi studenti pripremili i uskladili svoje prezentacije, može se predvidjeti vrijeme za zajednički rad. Drugi slučaj se odnosi na *online* rad,

kada se materijali uvijek dostavljaju unaprijed i dnevni red obuhvata samo prezentovanje praktičnog rada. Neophodno je svaku navedenu stavku predvidjeti u dnevnom redu, kako ne bi došlo do konfuzije tokom održavanja radionice i odstupanja od dnevnog reda, jer on nije uključivao određene neizostavne dijelove rada. Dnevним redom je neophodno obuhvatiti i planirane pauze i njihovo trajanje.

Ono što je važno,
a gdje se primjećuju previdi,
jeste izostavljanje tri važna
dijela dnevnog reda – **uvodnih obraćanja,**
diskusije i evaluacije.

Uvodna obraćanja treba da traju kratko, ali ih ipak treba predvidjeti u dnevnom redu. U njima treba predstaviti koncept i cilj(eve) radionice, kao i predavače. Očekuje se da će nakon prezentovanja radova postojati potreba za diskusijom i da će i studenti i predavači željeti da se još jednom osvrnu na obrađena pitanja. Stoga, neophodno je i diskusiju predvidjeti u dnevnom redu. Takođe, u slučaju događaja koji traju više dana, poželjno je diskusiju predvidjeti na više mjesta u dnevnom redu. Pored diskusije, jednako je važna i evaluacija. Moguće je više načina evaluiranja rada. Međutim, bez obzira na to što se organizator odlučio da evaluaciju izvrši pisanim putem, poželjno je i na samoj radionici, odnosno njenom kraju dati mogućnost učesnicima da se osvrnu na rad. Stoga, na kraju dnevnog reda može se naznačiti (kraće) vrijeme predviđeno za evaluaciju.

PRILOG BR. 1 – DNEVNI RED

OSCE Organization for Security and
Co-operation in Europe
Mission to Bosnia and Herzegovina

PRIMJENA ČL. 7 EKLJP U PREDMETIMA RATNIH ZLOČINA

DNEVNI RED – PRVI DIO

9. 12. 2020.

10:00 – 10:15 Uvodna obraćanja

10:15 – 11:00 Načelo zakonitosti u međunarodnom krivičnom pravu

11:00 – 11:45 Primjena čl. 7 EKLJP u predmetima ratnih zločina

11:45 – 12:00 Pauza

12:00 – 12:45 Načelo zakonitosti u predmetima ratnih zločina u Bosni i Hercegovini

12:45 – 13:00 Podjela studenata za rad u grupama

INSTRUKCIJE ZA PRISTUP PLATFORMI ZOOM

Topic: Application of Article 7 of the
ECHR in war crimes cases
Time: Dec 9, 2020 09:30 AM Sarajevo,
Skopje, Zagreb

Join Zoom Meeting
<https://osce-org.zoom.us/j/96323196619>
Meeting ID: 963 2319 6619
Passcode: 78645311

DNEVNI RED – DRUGI DIO

11. 12. 2020.

13:00 – 13:30 Prezentacija prve grupe i diskusija

13:30 – 14:00 Prezentacija druge grupe i diskusija

14:00 – 14:30 Prezentacija treće grupe i diskusija

14:30 – 15:00 Zaključci

INSTRUKCIJE ZA PRISTUP PLATFORMI ZOOM

Topic: Application of Article 7 of the
ECHR in war crimes cases
Time: Dec 11, 2020 12:30 PM Sarajevo,
Skopje, Zagreb

Join Zoom Meeting
<https://osce-org.zoom.us/j/97325353583>
Meeting ID: 973 2535 3583
Passcode: 15252016

5. LOGISTIČKO-TEHNIČKA PITANJA

Kada su pripremljena suštinska pitanja vezana za sadržaj radionice, onda je potrebno isplanirati logističko-tehnička pitanja. Na početku treba odrediti **datum i satnicu**. Iako se može činiti trivijalno, ovo pitanje je vrlo važno. Bitno je uskladiti redovnu nastavu sa održavanjem radionice, kako ne bi došlo do preklapanja. Ukoliko je nemoguće odrediti satnicu, a da ne bude barem djelimičnog preklapanja, onda organizatori treba da obezbijede da predmetni nastavnici odobre studentima izostanak sa nastave radi učešća na radionici. Iskustvo pokazuje da su nastavnici voljni da dozvole studentima izostanak sa njihovih časova kako bi mogli učestvovati na radionici.

Sljedeće što je potrebno obezbijediti jeste odgovarajući **prostor (sala) za održavanje radionice**. On će zavisiti od nekoliko faktora: fakultetskog kapaciteta, broja studenata i grupa, tehničke opremljenosti fakulteta i veličine prostorija. Što je fakultetski prostor veći i opremljeniji, to će organizacija biti lakša. Ukoliko na fakultetu postoje prostorije koje su slobodne bez obzira na redovnu nastavu, to umnogome olakšava rad.

Međutim, i pored toga, uvijek bi trebalo najaviti održavanje radionice barem mjesec dana ranije zbog toga što se često održavaju različite vannastavne aktivnosti.

Dakle, da se ne bi doveli u situaciju da nema prostora za održavanje radionice, potrebno je unaprijed, kod prodekana za nastavu i tehničkog osoblja, rezervirati salu sa određenom satnicom. S obzirom na to da je prethodno određen broj studenata i grupa, veličina prostorije treba da bude dovoljna za grupni rad studenata sa dovoljnim brojem stolova i stolica ili klupa. Takođe, bitno je da prostorija ima dovoljno svjetla (prirodnog ili vještačkog), te da postoji mogućnost provjetravanja, posebno u uslovima pandemije. U javisnosti od toga da li se radionica održava ljeti ili zimi, potrebno

je obezbijediti adekvatno rashlađivanje ili zagrijavanje prostora. Treba imati u vidu da će tokom jednog dijela radionice studenti raditi u grupama i da će svakoj grupi biti potreban prostor za zaseban rad. Zato je bitno da je kvadratura prostorije dovoljna da svaka grupa nesmetano pripremi izlaganje. U pogledu **tehničke opremljenosti** sale, savremeni rad iziskuje opremu podobnu za prezentaciju (računar sa internet konekcijom, projektor i projektno platno, kao i drugo što je potrebno za multimedijalnu prezentaciju). Mnogi predavači koriste pored toga i tablu za pisanje ili *flipchart*, te bi bilo korisno da takva oprema bude postavljena u sali. Tokom radionice se mogu javiti i problemi tehničke prirode, zato se preporučuje da organizatori osobu koja je nadležna za održavanje IT infrastrukture obavijeste kada će se radionica održati i pokušaju obezbijediti prisustvo te osobe u relevantnom periodu. Ako ta osoba nije u prilici da taj dan bude na raspolaganju, iskustvo govori da je korisno da se organizatori informišu koji su uobičajeni problemi koji se mogu javiti tokom korištenja opreme, kako bi sami mogli riješiti eventualni problem.

Imajući u vidu da radionice traju po nekoliko sati tokom dana, potrebno je obezbijediti **pauzu**. Optimalan broj je jedna do dvije kraće pauze (za toalet i kafu), a nakon radionice i ručak (ručak/ užina/sendviči). Prvo pitanje je sa kolikim budžetom organizatori raspolažu, a drugo gdje i kako organizovati ručak. Posluž enje se može organizovati na samom fakultetu zbog uštede novca i vremena. Jeftinije je naručiti da se piće i hrana donesu na fakultet putem restorana koji nude uslugu dostavljanja hrane i pića, umjesto odlaska u restoran. Drugo, ovaj način je i praktičniji, jer se ne gubi vrijeme na odlazak i dolazak sa fakulteta. Potrebno je unaprijed dogovoriti količinu pića i hrane, kao i satnicu dostave sa pružaocem usluga. Treba, ukoliko je moguće, obezbijediti i hranu koja odgovara određenim vjerskim ili dijetalnim potrebama. Kao i na naučnim i stručnim seminarima ili konferencijama, funkcija pauza nije samo da se studenti i predavači odmore, već je bitan i socijalni aspekt. Ovdje se studenti međusobno bolje upoznaju, ali, još važnije, upoznaju se bliže i neformalnije sa predavačima, organizatorima i eksternim partnerima.

Naredno tehničko pitanje tiče se stranih predavača i **prevoda**. Ukoliko je neko od predavača stranac, onda je potrebno obezbijediti prevod ili provjeriti da li studenti mogu da prate predavanja na stranom jeziku. Gotovo redovno, to je engleski jezik. Potrebno je obezbijediti budžet za prevod, a ukoliko ga nema, onda prvo treba procijeniti da li bi studenti bili u stanju da prate predavanje na stranom jeziku. Iskustvo govori da studenti mogu da slušaju predavanje na engleskom jeziku uz manju asistenciju organizatora (kod prevođenja određenih termina), tj. mogu da budu pasivni učesnici. Međutim, teško je očekivati aktivan rad i izlaganja studenata na engleskom jeziku, što je potrebno za radionicu.

Pitanje **prevoda** se u slučaju predavanja na stranom jeziku pokazalo posebno osjetljivim kod *online* načina održavanja radionica. Čini se da je aplikacija KUDO efikasna, jer obezbjeđuje simultani prevod za sve učesnike, ali zahtijeva finansijski trošak.

Tokom Sedmice ljudskih prava u 2020. godine, korištena je upravo ova aplikacija uz pomoć Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Bosni i Hercegovini.

Tokom radionica, često se učesnicima dijele i određeni **promotivni materijali** (npr., publikacije, rokovnici, fascikle). Ukoliko organizatori planiraju da tako rade, onda je potrebno voditi računa o troškovima njihove izrade iz sredstava fakulteta ili je potrebno potražiti pomoć za njihovo obezbjeđivanje kod partnerske organizacije. Jednako je važno voditi računa da se materijali na vrijeme pripreme.

Potrebno je unaprijed razmisliti i o izradi **certifikata** za učesnike. Pored želje za proširenim znanjem i iskustvom, studenti se prijavljuju za radionice i zbog unapređenja biografije, koje će se dokazati certifikatom. Prema iskustvu autora, poslodavci počinju da cijene dodatne i vannastavne aktivnosti studenata prilikom zapošljavanja, a takve aktivnosti su bitne i za apliciranje na stipendije i postdiplomske studije. Stoga, certifikat, kao pokazatelj učešća na radionici je

neophodan za dobar odziv za učešće na radionici. Neophodno je i odrediti ko će da izda (potpiše) certifikat – fakultet, eksterni partner ili oba subjekta zajedno. Ukoliko se u okviru jednog projekta izvodi više radionica moguće je izraditi jedan certifikat za sve radionice ili posebno za svaku od njih. Organizatori treba da u dogovoru sa upravom fakulteta i eksternim partnerima odluče koji je metod najprikladniji, a čini se da je jedinstven certifikat najpraktičniji. Dalje, potrebno je dogovoriti i ko će da izradi (grafička priprema i štampa) certifikate (organizatori, fakultet ili eksterni partner), kao i, eventualno, cijenu pripreme i izrade. Ukoliko se radionica održava *online*, onda je moguće napraviti i elektronski certifikat, koji nije potrebno izraditi u štampanoj verziji, a što je sve češća praksa tokom pandemije. Za radionice koje su organizovali autori u proteklom periodu, bili su primijenjeni svi navedeni načini.

The OSCE Mission to Bosnia and Herzegovina presents the

Certificate of Attendance

to

Ms/Mr.

Participated in the workshop for students on Hate Crimes implemented in co-operation with the
Law School of Banja Luka University
Banja Luka, 7 December 2020

učestvovao je na radionici za studente na temu krivičnih djela počinjenih iz mržnje koja je realizovana u saradnji sa
Pravnim fakultetom Univerziteta u Banjoj Luci
Banja Luka, 7. decembar 2020. godine

Sarajevo, 14 December 2020

Head of Rule of Law Section
OSCE Mission to Bosnia and Herzegovina
Rukovodilac Odsjeka za vladavinu prava
Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini

Važno pitanje je i pitanje **budžeta**, jer će za održavanje radionice biti potreban određeni novčani iznos. Troškovi uglavnom podrazumijevaju troškove za organizovanje pauze i ručka, štampanje sertifikata, nabavku promotivnog materijala, honorare za predavače (ukoliko predavanje nije *pro bono*), zakup *online* platforme (ukoliko se neka koristi) i prevod. Fakultet, u pravilu, učestvuje u finansiranju obezbjeđivanjem materijalnih sredstava za rad (prostorije, oprema, nalozi za *online* platforme), a mogu i da plate neke od troškova. Organizatori mogu da doprinesu smanjenju troškova (npr. da sami naprave i štampaju certifikate ili da prevode), kao i predavači koji mogu da održe predavanja bez honorara. Autori su tokom organizovanja radionica imali iskustva sa različitim modalitetima određivanja budžeta i snošenja troškova.

Preporučuje se da organizatori finansijsku pomoć, barem za dio troškova, potraže od eksternih partnera koji se bave istraživanjem oblasti koja je tema radionice. Tako je radionice koje autori organizuju, često finansijski podržala Misija OSCE-a u BiH.

Za slučaj održavanja radionice *online* putem, osnovno pitanje je određivanje **platforme** putem koje će se raditi. Najzastupljenije su Zoom, Microsoft Teams, Cisco Webex, Google Meet, KUDO. Neke aplikacije su besplatne, ali je za potpuno i funkcionalno iskustvo potrebno plaćanje (npr. besplatno korištenje jednog sastanka putem Zoom platforme ima ograničeno vrijeme trajanja). Zato treba provjeriti da li fakultet već u procesu nastave koristi i da li je pretplaćen na neku platformu. Pored fakulteta, moguće je da eksterni partner obezbijedi platformu na kojoj će se održati radionica. Tako je za održavanje radionica u 2020. godini tokom Sedmice ljudskih prava, Misija OSCE-a u BiH obezbijedila rad na Zoom platformi putem svog naloga.

6. KONKURS I IZBOR STUDENATA

Konkurs za radionicu **objavljuje** se na internet stranici i društvenim mrežama fakulteta, a može se objaviti i na oglasnoj tabli fakulteta. Takođe, poželjno je zamoliti i studentska predstavnička tijela da objave pozive na svojim nalogima na društvenim mrežama i portalima (ukoliko ih imaju), jer su njihovi nalozi svakako praćeniji od zvaničnih naloga fakulteta. U pozivu za prijavu na radionicu se, u pravilu, nalaze svi **relevantni podaci o radionici**.

To podrazumijeva sljedeće:

- (1) tema radionice;
- (2) rok za prijavu;
- (3) ko ima pravo da se prijavi;
- (4) šta je potrebno navesti u prijavi i način podnošenja prijave;
- (5) ko su predavači;
- (6) da li je broj učesnika ograničen ili ne;
- (7) kontakt osobe za prijavu;
- (8) satnica događaja (kako bi se izbjeglo preklapanje sa studentskim obavezama na studiju) i
- (9) napomena o dobijanju cetifikata.

Poziv bi takođe trebao sadržavati informaciju o tome gdje će biti objavljena imena uspješnih kandidata (npr. na internet stranici fakulteta, društvenim mrežama, i slično).

Prilikom oglašavanja radionice i raspisivanja konkursa potrebno je naznačiti da će se raditi *online* putem tačno određene platforme i da je neophodno da studenti i ostali učesnici imaju potrebnu tehničku opremu (računar, telefon ili tablet sa funkcionalnim mikrofonom i kamerom, kao i stabilnu internet konekciju). Nakon izbora studenata, potrebno im je dati detaljnija uputstva oko specifičnosti *online* rada.

Rok za prijavu treba da bude primjeren, pogotovo ne treba da bude kratak ako se traži motivaciono pismo ili temeljnija dokumentacija, kao npr. pismo preporuke ili izvod sa svim ocjenama na dosadašnjem studiju.

Rok od 7 do 10 dana se može smatrati primjerenim, s obzirom na to da se za radionice koje autori organizuju ne traži detaljna dokumentacija.

Iskustvo pokazuje da studenti ispunjavaju obaveze pri kraju roka, pa je to potrebno imati u vidu.

POZIV ZA PRIJAVU UČEŠĆA
- SEMICA LJUDSKIH PRAVA -

Pozivamo studente treće i četvrte godine, kao i absolvente Pravnog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci da se prijave za učešće u aktivnostima tokom Sedmice ljudskih prava koja se obilježava na Pravnom fakultetu od 7. do 11. decembra 2020. godine.

Prijave se mogu slati do 04.12.2020. godine na adrese viših asistenata Olivera Ševo, ma i Igora Popovića, ma: olivera.sevo@pf.unibl.org ili igor.popovic@pf.unibl.org. Uz prijavu je potrebno naznačiti godinu studija. Prednost će imati studenti postdiplomskih studija, absolventi i studenti treće i četvrte godine osnovnih studija. Izabrani studenti će biti u obavezi da prisustvuju svim aktivnostima u okviru Sedmice ljudskih prava.

Zbog pandemije, predavanja i radionice će se održati online putem platform Zoom i KUDO.

Program Sedmice ljudskih prava obuhvata sljedeće aktivnosti:

1. Ponedjeljak, 07. 12. 2020. godine – predavanje i radionica (10-13:30).

Krivična djela počinjena iz mržnje u zakonodavstvu BiH i praksi ESLJP

Predavači

Za učešće na ovoj radionici predviđen je poseban sertifikat koji će izdati Misija OSCE-a u BiH.

2. Srijeda, 09. 12. 2020. godine – predavanje (10-13:30).

Primjena čl. 7 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u predmetima ratnih zločina

Predavači

3. Četvrtak, 10. 12. 2020. godine – predavanje (15:00).

U saradnji sa Katedrom za krivično pravo u okviru Sedmice ljudskih prava, predavanje na temu "Trgovina ljudima u praksi SAD" održaće okružna tužiteljka iz Teksasa.

4. Petak, 11. 12. 2020. godine – radionica (12:00 – 13:30).

Primjena čl. 7 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u predmetima ratnih zločina

Predavači

Nakon proteka roka, organizatori pregledaju prijave i vrše **odabir učesnika**. Izbor se vrši diskrecionom ocjenom organizatora, rukovodeći se sljedećim kriterijumima: (1) godina studija (studenti završne godine imaju prednost, kao i master studenti), (2) prosječna ocjena (ako je traženo ili uvidom u fakultetski e-sistem), (3) motivaciono pismo (ako je traženo), (4) vannastavne aktivnosti i ispoljeni afiniteti u nastavnom procesu (ako je primjenjivo) i (5) upoznatost organizatora sa kvalitetom i osobinama prijavljenih studenta (ako je primjenjivo).

Nakon izbora, obavještavaju se studenti o izvršenom izboru i to na neki od dva naredna načina koja autori smatraju prikladnim: (1) objavljivanje spiska na internet stranici fakulteta i društvenim mrežama i na oglasnoj tabli fakulteta sa informacijama da će studenti biti kontaktirani putem elektronske pošte ili (2) slanje obavještenja putem elektronske pošte odabranim studentima sa informacijama o narednim koracima.

Nakon izbora studenata utvrđuje se broj grupa. **Sastav grupa** se određuje s obzirom na godinu studija i kvalitet studenata (prosječna ocjena, nastavne i vannastavne aktivnosti). Bitno je pokušati napraviti grupe koje su po kvalitetu ujednačene.

Recimo, nije poželjno da u jednoj grupi budu studenti treće godine, a u drugoj studenti master studija – potrebno ih je ravnomjerno rasporediti.

7. REALIZACIJA

Iako su svi prethodni koraci izuzetno važni za pripremu kvalitetne radionice, ništa manje nisu važne ni smjernice koje se odnose na pitanja njene realizacije. Pod realizacijom se podrazumijeva izvršavanje obaveza na sam dan radionice, ili nekoliko dana ranije. Bez dobre organizacije na sam dan održavanja radionice, ono što smo zamislili neće biti izvedeno ili neće biti izvedeno u skladu sa planiranim očekivanjima.

7. 1. Moderator i uvodno obraćanje

Prije početka radionice trebalo bi da se odredi **moderator**. To može biti nastavnik, organizator radionice ili neko drugo lice.

Autori praktikuju da oni, kao organizatori, budu moderatori, jer su najbolje upoznati sa cjelokupnim tokom radionice. U slučaju da se radionica održava više dana, može se odrediti i više moderatora.

Moderator bi na početku trebalo da dâ osnovne informacije o radionici, njenim ciljevima, učesnicima i predavačima, da najavi svakog od predavača i da ukazuje na prelazak iz jedne faze radionice u drugu. Moderator je zadužen i za praćenje poštivanja vremenskog okvira radionice, stoga bi suptilno trebalo da sugeriše kada je vrijeme prekoračeno.

Na početku radionice, organizator radionice ili ukoliko ih ima više, bar jedan od njih bi trebalo da se obrati učesnicima **uvodnim obraćanjem**. Pored toga, ukoliko je radionica organizovana u saradnji sa eksternim partnerom, trebalo bi pozvati i predstavnike partnera da se obrate učesnicima. Ono što je važno jeste da ova obraćanja ne traju dugo.

Savjetuje se da uvodna obraćanja ukupno ne traju duže od 15 minuta.

Pored toga, treba voditi računa o redoslijedu obraćanja – prvi se učesnicima obraća organizator radionice, a potom predstavnik eksternog partnera, ukoliko takva saradnja postoji.

7. 2. Tehnička pitanja

Ukoliko su organizatori odlučili da učesnicima podijele promotivne **materijale**, onda je potrebno rasporediti taj materijal u prostoriji na mjesta gdje sjede učesnici. Takođe, potrebno je odštampati i staviti na predviđeno mjesto dnevni red za sve učesnike, činjenice predmeta ili presude za svaku grupu u dovoljnom broju primjeraka, te drugi materijal za rad studenata, ako takav postoji. Korisno je da materijal bude posložen hronološki, te da svaki dokument bude vidno obilježen. Organizator treba da odštampa kartice sa imenima svih predavača kako bi ih stavio na predviđeno vidno mjesto. Može se isto postupiti i u pogledu imena učesnika. Organizator bi trebalo da bude prisutan u prostoriji prije početka radionice na mjestu gdje se ona održava kako bi otvorio salu, postavio kartice sa imenima predavača, postavio osvježanje za predavače, postavio materijale na stolove učesnika, uključio računar i prateću opremu i sl.

Autori praktikuju da barem sat vremena prije početka radionice obave tehničke pripreme u prostoriji.

Ukoliko su u toku radionice obezbijedene **pauze** za osvježanje i ručak, potrebno ih je logistički pripremiti. Prije svega, organizator mora unaprijed da pripremi prostor i stolove/ stolice za ovaj dio radionice. Ovo ne bi trebalo raditi na sam dan radionice, jer, kao što se zaključuje iz ovog dijela, na dan održavanja radionice postoji mnogo drugih obaveza. Potrebno je uvijek obezbijediti prostor u kojem će biti postavljen sto, tako da učesnici imaju dovoljno prostora, ali i da on ne ometa redovne aktivnosti na fakultetu.

Organizator treba da pripremi stolove za piće i hranu dan prije održavanja radionice, i postavi ih u holu fakulteta, blizu prostorije gdje se održava radionica.

Organizator treba da sačini listu učesnika koju će koristiti za **evidentiranje učesnika** na samoj radionici. Lista treba da bude pripremljena dan ranije. Može se izvršiti prozivanje učesnika ili jednostavno predati spisak da se prisutni učesnici potpišu. Ovo je izuzetno važno zbog sačinjavanja i podjele certifikata – certifikat mogu dobiti samo oni učesnici koji su bili prisutni. Dodatno, evidencija je bitna i kada postoje eksterni partneri koji zahtijevaju listu učesnika.

U slučaju *online* održavanja radionice, organizator takođe sačinjava listu učesnika, ali on može i sam da izvrši evidentiranje bez prozivanja, s obzirom na to da su mu sva imena dostupna na ekranu.

Potrebno je objasniti učesnicima da unesu svoje puno ime prilikom priključivanja aplikaciji kako bi se izbjegla generička imena poput „učesnik“, „korisnik“, itd.

Prethodno pripremljeni **certifikati** kojima se potvrđuje učešće se, u pravilu, dodjeljuju na kraju radionice. Naravno, certifikati će se uručiti samo onim učesnicima koji su bili prisutni. Moguće je da eksterni partner ili organizator ne uspije da okonča pripremu certifikata do kraja radionice. U tom slučaju, učesnicima treba odmah da se naglasi da će im certifikati biti naknadno uručeni. Kada oni budu završeni, poželjno je učesnicima uputiti obavještenje putem elektronske pošte o mjestu i vremenu preuzimanja certifikata.

Ukoliko **predavači** na radionici dolaze iz **inostranstva** ili iz udaljenog dijela BiH, neophodno je da organizator provjeri vrijeme njihovog dolaska u mjesto gdje se održava radionica i da li im je potrebna pomoć prilikom dolaska na fakultet.

Poželjno je da organizator unaprijed kontaktira ovakve predavače, kako bi mogao na vrijeme da organizuje odlazak po predavača i njegovu pratnju do mjesta održavanja radionice.

Kako bi se spriječila ili barem minimalizovala mogućnost **problema tehničke prirode** potrebno je prije radionice provjeriti da li sva oprema radi (npr. računari, projektor, internet konekcija). Ukoliko, ipak, dođe do ovih problema, poput situacija u kojima ne radi mikrofoni, računar i slično, time ne treba opterećivati moderatora i predavače, već bi rješavanje takvih problema trebalo da preuzme organizator. Ukoliko organizator sam ne može da riješi problem, pozvaće osobu koja je zadužena za održavanje IT sistema na fakultetu ili univerzitetu. Posljednja opcija jeste zamjena prostorije (sale), ukoliko je to moguće. Stoga, korisno je da organizatori provjere prethodno da li je slobodna prostorija koja bi mogla da posluži kao zamjenska.

Prilikom *online* rada može doći do velikog broja problema. Zato je poželjno da organizator testira upotrebu platforme, kao i određene opcije koje ona nudi, dan ili dva prije održavanja radionice. Naročito je važno da moderator (ukoliko to nije ista osoba kao i organizator) bude prisutan tokom takvog testiranja, jer on treba da uputi učesnike u mogućnosti koje platforma nudi (npr. mogućnost podizanja ruke, dijeljenja ekrana i sl.). Testiranje je posebno važno kod korištenja platformi koje omogućavaju korištenje više kanala kod simultanog prevoda. Pored organizatora, potrebno je prethodno testiranje tehničkih mogućnosti od strane svakog učesnika (predavači, predstavnici eksternih partnera, studenti). Kako bi se minimalizovala mogućnost problema, autori savjetuju da se svi učesnici uključe na *online* platformu putem koje se radi 15 minuta prije početka događaja kako bi testirali svoje uređaje. Ukoliko tokom radionice dođe do većih tehničkih problema, treba pokušati zamijeniti računar telefonom ili na drugi način pokušati nastaviti rad. Prilikom *online* rada, dobro je da postoji „zamjenik moderatora“, odnosno da uvijek postoje

dvije osobe koje su spremne da preuzmu ovu ulogu za slučaj tehničkih poteškoća. Takođe, moguće je i odstupiti od dnevnog reda („rotirati predavanja“) ukoliko postoje problemi na strani predavača koji je na redu da govori. U svakom slučaju, uvijek treba promisliti šta je najpodesniji način za rješavanje problema i nikada se ne treba prepustiti panici!

Naposljetku, valja imati na umu da je realizacija radionice zapravo pretvaranje onog što je planirano u djelo. Uobičajen problem koji organizatori imaju jeste nedostatak ove vrste iskustva i uvriježno mišljenje da je radionicu (najčešće jednodnevni događaj) relativno lako organizovati. Ukoliko organizator želi da mu događaji protiču u savršenom redu i skladu, onda se uvijek savjetuje da se unaprijed sačini **lista obaveza** (*check list*) za svaki dan, kao i da se napravi dobra podjela rada ukoliko ima više organizatora. Ako postoji više organizatora, uvijek treba napraviti dobar kanal komunikacije i obavještavanja ostalih o onom što je učinjeno.

PRILOG BR. 4 – LISTA OBAVEZA

Preliminarna LISTA OBAVEZA (CHECKLIST)

OBAVEZA	URAĐENO		NAPOMENA
	DA	NE	
Odštampati dnevni red, materijale za rad, evidenciju učesnika i kartice sa imenima predavača			
Provjeriti certifikate i pripremiti ih za dodjelu			
Pripremiti evaluacioni list			
Spakovati fascikle i olovke			
Provjeriti da li radi računar, projektor, daljinski upravljač i da li je ispravna internet konekcija			
Kontaktirati IT službu i obavjestiti kada da budu dostupni za slučaj potrebe			
Postaviti kartice sa imenima predavača i osvježenje			
Postaviti materijale na stolove za učesnike			
Kontaktirati tehničko osoblje da postavi sto za pauze			
Kontaktirati restoran i potvrditi vrijeme dolaska osvježenja i ručka			
Kontaktirati predavače iz inostranstva da se utvdi način dolaska do mjesta održavanja radionice			

7.3. Saopštavanje grupa i smjernica za rad

Unutar ove tačke, posebno mjesto zauzima saopštavanje studentima sastava grupa i smjernica za rad. Postavlja se pitanje kada studentima saopštiti ove informacije. Pri odgovoru na ovo pitanje, važno je voditi računa da se studentima ostavi dovoljno vremena za pripremu. U zavisnosti od toga da li se radi uživo ili *online*, način i vrijeme saopštavanja sastava grupa i smjernica mogu biti različiti:

1. Uživo.

- a) Saopštavanje grupa i zadataka na sam dan radionice – ovaj način se primjenjuje kada se studentima dostavljaju samo jednostavniji hipotetički predmeti (činjenice).
- b) Saopštavanje grupa i zadataka prije radionice – ovaj način se primjenjuje kada se studentima dostavljaju presude u cjelini ili njihovi dijelovi, a to se čini zbog obimnosti materijala ili kada se dostavljaju složeniji hipotetički slučajevi. Dostavljanje se vrši nekoliko dana unaprijed (2 do 3 dana su dovoljna), sa napomenom da studenti treba da pripreme prezentaciju dostavljenog predmeta za sâm dan radionice. Istovremeno se daju zadaci i smjernice studentima. Treba napomenuti studentima da uspostave međusobni kontakt i omogućiti im to davanjem adresa elektronske pošte članova grupa i sugerisati da se komunicira putem aplikacija (npr. Viber ili WhatsApp).

2. **Online.** Saopštavanje grupa i dostavljanje materijala se vrši uvijek nekoliko dana ranije (2 do 3 dana su dovoljna). Istovremeno se daju zadaci i smjernice studentima. Kao i u prethodnoj tački, potrebno je potaći studente da uspostave međusobnu komunikaciju.

Kako bi studenti mogli da shvate šta se očekuje od njih, organizatori im daju određene **smjernice za rad**. Obično se ukazuje na sljedeće: (1) da studenti razmisle o argumentima koji se mogu koristiti za jednu ili drugu stranu (npr. ako se

obrađuje predmet pred ESLJP-om da li je došlo do povrede određenog prava); (2) da se u analiziranim predmetima prepoznaju pravni instituti i pravne norme koje se odnose na temu (npr. kod krivičnih djela učinjenih iz mržnje, da se prepozna o kojem je krivičnom djelu riječ; koji su indikatori mržnje i sl.); (3) ukoliko se prezentuju presude ili drugi akti – koja su pitanja i paragrafi naročito važni; (4) u kom smjeru treba da se kreće prezentacija studenata, koliko studenata može da prezentuje, i koliko vremena imaju na raspolaganju za prezentaciju.

Optimalno vrijeme za prezentaciju je 10 minuta ukoliko se prezentuju činjenice, a ukoliko se prezentuju presude u cjelini ili dijelovima, onda je to 20 minuta. Iskustvo pokazuje da je optimalan broj studenata za izlaganje dva, a zbog ograničenog vremena trajanja izlaganja i izbjegavanja razvodnjavanja prezentacije slučaja (da se ne ukazuje na stvari koje nisu bitne ili nisu predmet radionice, odnosno zadatka studenata).

Kada je riječ o **online radionici**, smjernice još treba da sadrže podatke o tehničkim pojedinostima, kao što su: (1) informacije o linku i šifri za pristup platformi koja se koristi, (2) molba da se studenti uključe 15 minuta ranije na određenu platformu (da bi se eventualni problemi sa konekcijom riješili na vrijeme), (3) molba da studenti drže kamere uključene sve vrijeme, a mikrofoni utišani, ukoliko oni ne govore (sprečavanje pojave da studenti suštinski ne prate radionicu, a koja nije rijetka kod *online* nastave), (4) molba da studenti koriste svoje puno ime i prezime prilikom korištenja platforme (5) pojašnjenje kako da se koristi odabrana platforma i koje sve opcije postoje.

Poštovani studenti,

Prije svega, izražavamo naše zadovoljstvo što ste se prijavili za učešće u Sedmici ljudskih prava i nadamo se da će program opravdati vaša očekivanja. Ovaj mejl ima namjenu da razjasni više stvari u pogledu vašeg učešća tokom ovog događaja naredne sedmice. Molimo vas da tekst koji slijedi pročitate pažljivo:

1. Svi događaji biće održani online. Za događaje u ponedjeljak, srijedu i petak koristićemo platformu Zoom. Molimo vas da istu skinete na svoje računare ili mobilne telefone prije ponedjeljka. Pristupni link i pristupni kodovi (*passcode*) se nalaze na kraju svakog dnevnog reda koji vam šaljemo u prilogu. Kada uđete na link, ukucaćete passcode koji je naveden. Za predavanje u četvrtak, biće korištena platforma KUDO, a link za pristup će biti dostavljen u ponedjeljak. Ova aplikacija se koristi kako bi se omogućio simultani prevod tužiteljke iz SAD. Ovom predavanju će osim vas moći da prisustvuju i drugi studenti koji su zainteresovani, ali i studenti koji slušaju predmet Kriminologija sa penologijom.

Uputstvo za korištenje KUDO platforme će biti objavljeno zajedno sa javnim pozivom za predavanje. U pogledu druge platforme (Zoom), informacije o korištenju možete naći na ovom linku <https://b2bit.ba/kako-koristiti-aplikaciju-zoom/>.

Skrećemo vam pažnju da vaše kamere treba da budu uključene sve vrijeme, a mikrofoni utišani kada drugi govore. Bitno je da se pridružite radionici najmanje deset minuta ranije kako biste isprobali da li vam sve radi kako treba. Ukoliko bilo ko ima poteškoće sa upotrebom aplikacija može da nam piše tokom vikenda.

Prisustvo na svim događajima je obavezno. Certifikati koje ćete dobiti podrazumijevaju vaše učešće u radu na svim događajima.

2. Obje radionice će podrazumijevati vaše aktivno učešće. Za prvi dan ćete biti podijeljeni u 4 grupe. Svaka grupa će sutra dobiti jedan hipotetički slučaj sa instrukcijama kako treba da bude obrađen – imaćete sasvim dovoljno vremena da ga pripremite za ponedjeljak. Dvije grupe će raditi sa asistenticom Oliverom Ševo, a dvije sa asistentom Igorom Popovićem. Vaši zadaci, koji nisu teški će vam biti pojašnjeni u mejlu koji ćete sutra dobiti. U pogledu radionice u srijedu, na kraju predavanja taj dan ćete takođe biti podeljeni u tri grupe, koje će raditi sa pomenutim asistentima i gospodom *N.N.* iz Okružnog suda. Takođe, imaćete dovoljno vremena i našu podršku da se pripremite za kratka izlaganja u petak. Grupe će biti sastavljene od 5 do 7 studenata i dobićete spisak e-mail adresa članova svake grupe kako bi vama međusobno bila olakšana komunikacija.

Srdačan pozdrav,

Olivera Ševo i Igor Popović

8. EVALUACIJA I PROMOCIJA RADIONICE

Evaluacija radionice podrazumijeva da učesnici (prvenstveno studenti) daju svoja zapažanja o radionici, koje su dobre, a koje loše strane, kao i, eventualno, prijedloge za budući rad. Svrha evaluacije jeste da organizatori dobiju povratnu informaciju od učesnika o kvaliteti radionice i da provjere da li su njome uspjeli ostvariti zadane ciljeve, te u kom dijelu je eventualno potrebno izvršiti poboljšanja. Ona se može vršiti na nekoliko načina: (1) diskusijom na kraju radionice gdje će studenti iznositi svoje mišljenje o važnosti teme radionice, načinu na koji je radionica sprovedena, kvalitetu radionice, da li je radionica bila korisna za sticanje novih ili proširivanje postojećeg znanja i sugestije za poboljšanje rada, odnosno organizacije radionice. Ukoliko je radionicu podržao eksterni partner, dobro je da predstavnici partnera budu prisutni prilikom evaluacije, te da i oni iznesu svoja zapažanja; (2) putem pripremljenog obrasca koji studenti popunjavaju (valja imati na umu da će nekada eksterni partner tražiti da se popuni specifični evaluacioni obrazac) ili (3) upitnik na *Google* servisu.

Bez obzira na način evaluacije, korisno bi bilo dobiti **sljedeće informacije**: (1) da li je tema bila razumljiva i prilagođena studentima; (2) da li studenti smatraju da imaju osnovna znanja o temi nakon radionice; (3) da li im je radionica pomogla da pobošljaju svoje vještine potrebne pravniku (npr. pravničko rezonovanje, način izlaganja, oslobađanje od straha od diskusije i javnog nastupa); (4) zadovoljstvo radom predavača; (5) utisak o radionici, pozitivne i negativne strane; (6) prijedlozi za naredne radionice. Sve ove informacije mogu da budu vrijedan putokaz za poboljšanje narednih radionica.

Ocjena rada studenata se može vršiti na više načina. Ukoliko je radionica dio redovnog nastavnog plana i programa, onda studenti mogu da dobiju određeni broj ECTS bodova, u skladu sa internim pravilima. Ukoliko radionica nije dio redovnog kurikuluma, onda nema takve formalne nagrade studentima. Međutim, moguće je rad studenata priznati i na drugi način.

Recimo, moguće je taj rad prepoznati kao zamjenu za izradu seminarskog rada ili prezentovanje referata; moguće je da organizatori olakšaju studentima pripremu ispita, tako što će ih „osloboditi“ dijela gradiva koji se dotiče teme radionice; moguće je studente koji su se istakli preporučiti za druge vannastavne aktivnosti u kojima organizatori učestvuju (npr. pozvati ih da se priključe različitim sekcijama – debata, javni nastup ili simulirana suđenja (*moot court* takmičenja)) ili ih preporučiti kolegama nastavnicima za druge aktivnosti.

Nakon okončanja radionice, bitno je zaokružiti projekat **promocijom radionice** iz nekoliko razloga: (1) objavljivanje ovakvih vijesti (za naše podneblje i dalje inovativnog načina obrazovanja) može da privuče veći broj novih studenata, trenutnih srednjoškolaca koji prate rad fakulteta koje potencijalno planiraju da upišu; (2) objavljivanje vijesti o radionici može da privuče trenutne studente da se prijave naredni put za ovakvu radionicu; (3) spoljni saradnici ili partnerske organizacije mogu putem vijesti o radionici vidjeti da se održavaju radionice i na koje teme, te se može ostvariti saradnja u budućnosti; (4) objavljivanje informacija o radionici doprinosi ugledu organizatora i predavača, kao i fakulteta i univerziteta.

Promocija se može vršiti na **više načina**: (1) putem internet stranice fakulteta i univerziteta; (2) ukoliko fakultet i univerzitet posjeduju naloge na društvenim mrežama (*Facebook, Instagram* i sl.) onda se vijest o održavanju postavlja i na pomenute mreže; (3) sami organizatori i predavači mogu da promovišu radionicu putem svojih profila na društvenim mrežama. Današnje vrijeme je vrijeme društvenih mreža koje studenti koriste značajno više nego elektronsku poštu ili internet stranicu fakulteta. Zbog toga je, po mišljenju autora, veoma važna promocija na društvenim mrežama. Ipak, prava promocija dolazi od ranijih polaznika, koji mogu svojim kolegama iz prve ruke približiti šta podrazumijeva radionica i prenijeti svoje utiske. Zato treba nastojati da se održi komunikacija sa bivšim učesnicima radionica i da se oni zamole da, nakon objavljivanja konkursa za novi ciklus, budu otvoreni prema drugim studentima koji ih pitaju o njihovom iskustvu sa ranijih radionica.

DIO II

MATERIJALI ZA PRAKTIČAN RAD

1. KRIVIČNA DJELA UČINJENA IZ MRŽNJE
2. RATNI ZLOČINI²
3. KRIVIČNA DJELA TRGOVINE LJUDIMA

² Termin „ratni zločini“ se u ovom Vodiču koristi u svom generičkom smislu za označavanje krivičnih djela koja predstavljaju teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava, zločine protiv čovječnosti i genocid, a ne kao konkretno krivično djelo.

Uputstvo za korištenje materijala

Materijali za praktičan rad podijeljeni su u tri dijela prema temi na koju se odnose – krivična djela učinjena iz mržnje, ratni zločini i trgovina ljudima. Svaki dio sadrži po četiri predmeta, što je optimalan broj predmeta za 20 studenata podijeljenih u četiri grupe. Nadalje, svaki predmet sastoji se od činjeničnog stanja i tabele koja obuhvata dva dijela – pitanja za studente i relevantne zaključke.

U zaglavlju kod svakog pojedinačnog predmeta naveden je naziv i broj predmeta koji se obrađuje, kako bi korisnici materijala znali o kom predmetu je riječ s obzirom na to da su podaci u činjeničnom stanju izmijenjeni. Nakon toga slijedi naslov predmeta i činjenično stanje koje je u pogledu identiteta lica i države izmijenjeno, a zatim relevantni pravni okvir. Razlog za to je nastojanje da studenti bez prethodnog uvida u stvarni predmet sami (uz pomoć voditelja radionice) dođu do relevantnih zaključaka o predmetu koji se analizira. Svakako, tokom obrađivanja predmeta trebalo bi studentima otkriti da je riječ o stvarnom predmetu i koji predmet je u pitanju.

Tabele sadrže dvije kolone - u lijevoj se nalaze pitanja koja bi voditelj radionice trebalo da postavi studentima tokom obrađivanja predmeta i ona su poredana tako da se njihovim postepenim postavljanjem dolazi do rješavanja datog predmeta.

U desnoj koloni su kratki odgovori na pitanja (zaključci) sa stavovima sudova u stvarnim predmetima koji služe korisnicima materijala za pripremu diskusije sa studentima tokom obrađivanja predmeta.

Studenti bi trebalo da imaju predznanje o temama na koje se predmet odnosi, bilo da je ono stečeno u toku redovne nastave, bilo da je stečeno u prvom dijelu radionice – kroz predavanje angažovanih predavača. Takvo znanje je neophodno jer voditelj radionice studentima dostavlja samo činjenice predmeta (sa izmjenama) i ukoliko studenti nemaju neophodno predznanje, neće razumjeti postavljena pitanja i teško će se odvijati, odnosno održati diskusija i dolazak do zaključaka.

Nakon proučavanja činjeničnog stanja i njegovog izlaganja ostalim studentima koji nisu obrađivali konkretan predmet, voditelj radionice bi trebalo da postepeno postavlja pitanja studentima kako bi došli do relevantnih zaključaka. Na isti način trebalo bi postupiti i sa ostalim grupama.

Na kraju, napominjemo da pitanja koja se nalaze u tabelama predstavljaju smjernice, te da korisnici materijala mogu da prošire krug pitanja i tema koje se obrađuju, shodno potrebama i afinitetima.

**KRIVIČNA DJELA UČINJENA IZ MRŽNJE
– MATERIJALI ZA RAD**

**Predmet br. 1: ESLJP- Šečić protiv Hrvatske,
br. 40116/02 iz 2007. godine**

Činjenice predmeta pod pseudonimom *Li Grej protiv Ruretanije*

1. Podnositelj predstavke je Li Grej, rođen 1954. godine i živi u gradu Jasko u državi Ruretaniji. Pripada romskoj manjinskoj populaciji. Dana 05. 04. 1999. godine, podnositelj predstavke je zajedno sa nekoliko lica u razdoblju između 20.00 h i 20.30 h skupljao stari metal u Kameničkoj ulici u Jasku. Odjednom su se dva lica približila podnosiocu i počela da ga udaraju palicama, uzvikujući uz to riječi koje su u sebi sadržavale rasno zlostavljanje (uvrede na rasnoj osnovi). Takođe, dva neidentifikovana lica su stajala u prikrajku, čuvajući stražu.
2. Nakon što su građani policiji prijavili da se na datoj lokaciji dešava tuča, policija je izašla na lice mjesta, uzela izjave od lica koja su bila prisutna u tom trenutku na datoj lokaciji, i obišla okolne ulice, tragajući za napadačima.
3. Podnositelj predstavke je vozilom hitne pomoći prevezen u bolnicu u kojoj je konstatovano da nema preloma, te je uz lijekove za smirenje upućen kući. Ipak, u drugoj bolnici je konstatovana povreda tri rebra i on je zadržan na liječenju. On tvrdi da se nakon incidenta psihijatrijski liječio zbog postojanja posttraumatskog stresnog sindroma.
4. Advokatica podnosioca predstavke, gospodina Greja, je 15. 06. 1999. godine podnijela krivičnu prijavu protiv N.N. lica, prilažuci činjenični opis predmeta i tvrdeći da je gospodinu Greju nanesena teška tjelesna povreda. Takođe, kao dokaz je ponuđeno saslušanje podnosioca predstavke, kao i saslušanje tri lica (očevici događaja) kao svjedoka.
5. Advokatica podnosioca predstavke je istog dana, a potom još jednom, 30. 08. 1999. godine, obavijestila Policijsku upravu grada Jasko o događaju i tražila dokaze od značaja za pokretanje krivičnog postupka. Policijska uprava je 31. 08. obavijestila advokaticu da počinioci nisu pronađeni.
6. Advokatica je 02. 09. obavijestila Ministarstvo unutrašnjih poslova o predmetnom događaju i zatražila aktivno djelovanje s obzirom na to da počinioci nisu pronađeni.
7. Policija je 29. 09. saslušala podnosioca na okolnosti predmetnog događaja. Tom prilikom on je neodređeno opisao dva napadača, i rekao s obzirom na to da je kratkovid, nije siguran da bi ih mogao prepoznati.
8. Istoga dana, policija je saslušala B.T. koji je tog dana bio sa podnosiocem predstavke. On je takođe neodređeno opisao napadače, tvrdeći da ih nije dobro vidio jer se skrivao.
9. Pet dana kasnije policija je ispitala N.C. koji stanuje u blizini mjesta gdje se dogodio napad, i koji je svjedočio istom. On je opisao napadače, ali je takođe rekao da ih nije mogao dobro vidjeti, jer se

- sva desilo velikom brzinom. 07. 10., obavljen je razgovor sa Z.B. koji je takođe bio očevidac događaja, i koji je dao izjavu sličnu prethodnoj.
10. U narednih nekoliko mjeseci, advokatica podnosioca predstavke je zahtijevala u više navrata da se istraga ubrza i tražila informacije o napretku istrage. U februaru je policija obavijestila advokaticu da je obavljen uviđaj nakon što je zaprimljen izvještaj o incidentu, da je obavljen razgovor sa podnosiocem predstavke, kao i da je pretraženo područje, ali da počinioци nisu pronađeni i identifikovani.
 11. 16. 03. 2000. godine, advokatica podnosioca predstavke je obavijestila tužilaštvo da su u tom razdoblju lica koju su napala podnosioca predstavke učestvovala u većem broju napada na Rome u gradu Jasko. Dva napadnuta Roma I.S. i O.D. rekli su advokatici da bi oni mogli da prepoznaju napadače, i da je O.D. bio svjedok napada. Naglasila je i da su ti napadi takođe bili rasno motivisani, jer su napadači pored fizičkog nasilja, i verbalno, zlostavljali žrtve. Naveli su i to da su napadači bili pripadnici *skinhedsa*.
 12. 16. 07., policija je obavijestila advokaticu podnosioca predstavke da lice O.D. nije pronađeno, i da nema evidencije o napadu na njega.
 13. 01. 08. O.D. je pronađen i sa njim je obavljen razgovor. On je rekao da ga je S., koji je kasnije napao i podnosioca predstavke, napao i njega. Rekao je da se sjeća lica S., i da je imao veliki ožiljak na licu.
 14. Policija je utvrdila identitet lica S. Lice je bilo sklono alkoholizmu i poznato policiji zbog nekoliko krivičnih djela. Policija ga je isključila kao mogućeg osumnjičenog, jer ga niti jedan drugi svjedok nije identifikovao i pored velikog ožiljka na licu. Takođe, policija je tvrdila da on prema njihovim informacijama ne pripada grupi *skinhedsa*.
 15. 24. 06. 2000. godine, advokatica podnosioca predstavke pisala je ponovo državnom tužilaštvu da bi ih informisala o tome da je 14. 06. na nacionalnoj televiziji emitovan razgovor sa jednim pripadnikom grupe *skinhedsa* koji je objasnio svoje motive za napade na pripadnike romske populacije u gradu Jasko. Ona je tvrdila da je to lice indirektno pomenulo i slučaj napada na podnosioca predstavke.
 16. Državno tužilaštvo je od urednika programa zatražilo informacije na osnovu kojih bi mogli identifikovati lice s kojim je obavljen razgovor.
 17. 18. 04. 2001. godine policija je obavila razgovor sa novinarom koji je intervjuisao pripadnika grupe *skinhedsa*. Novinar je rekao da je to lice govorilo uopšteno o svojoj mržnji prema romskoj populaciji, ali da nije pominjao konkretan incident. On je živio u istom dijelu grada gde se napad desio, i rekao da mu jako smeta što lica romske populacije tu dolaze i skupljaju stari metal. Novinar nije želio da otkrije identitet osobe, pozivajući se na pravo da štiti izvor svojih informacija.

18. U međuvremenu, 14. 02. 2001. godine, advokatica podnosioca predstavke ponovo je prigovorila državnom tužilaštvu i Ministarstvu unutrašnjih poslova zbog neadekvatne istrage i njenog dugog trajanja. Takođe, ona je dala neke nove informacije, i to da su lica koja su napala podnosioca pripadala grupi *skinhedsa*, čiji su pripadnici bili odgovorni za nekoliko napada na romsko stanovništvo u Jasku. Ona je takođe opisala nekoliko napada *skinhedsa* na romsko stanovništvo i dala popis imena i adresa i žrtava i svjedoka takvih napada.
19. 22. 05. 2001. godine, Ministarstvo unutrašnjih poslova obavijestilo je advokaticu podnosioca predstavke da je policija preduzela odgovarajuće korake nakon prijema informacija od nje.
20. 6. 04. 2001. godine, podnosilac predstavke podnio je ustavnu žalbu Ustavnom sudu Ruretanije, tražeći od suda da naloži državnom tužilaštvu da preduzme neophodne korake kako bi dovršili istragu što prije, a najkasnije u roku od šest mjeseci.
21. 12. 11. 2002. godine Ustavni sud je obavijestio advokaticu podnosioca predstavke da nije nadležan da odlučuje u predmetima ćutanja organa krivičnog gonjenja i nije donio nikakvu formalnu odluku o ustavnoj žalbi.

Mjerodavno pravo:

Zakon o medijima, čl. 5.

„1) Novinar nije dužan dati podatke o izvoru objavljene informacije ili informacije koju namjerava objaviti....

(4) Državno tužilaštvo može, kada je to ograničenje nužno radi zaštite nacionalne bezbjednosti, teritorijalnog integriteta i zaštite zdravlja, podnijeti nadležnom sudu zahtjev da naloži novinaru da iznese podatke o izvoru objavljene informacije ili informacije koju namjerava objaviti....

(6) Sud može naložiti novinaru da iznese podatke o izvoru objavljene informacije ili informacije koju namjerava objaviti, ako je to nužno radi zaštite javnog interesa, a radi se o naročito značajnim i ozbiljnim okolnostima i nesporno je utvrđeno:

– da ne postoji razumna alternativna mjera otkrivanju podataka o izvoru informacije ili da je tijelo iz stava 4. ovoga člana koje traži objavu podataka o izvoru informacije tu mjeru već iskoristilo i

– da na zakonu zasnovani interes javnosti za otkrivanje podataka o izvoru informacije jasno prevladava nad interesom zaštite izvora informacije.“

PITANJA ZA STUDENTE	RELEVANTNI ZAKLJUČCI ³
Da li podnosilac predstavke pripada određenoj manjinskoj grupi?	Identifikovati da podnosilac predstavke pripada romskoj manjinskoj populaciji u državi u kojoj je nastanjen.
Na koji način je izvršen napad na podnosioca predstavke? Šta je taj napad uključivao? Kakve je posljedice podnosilac predstavke imao od napada? Može li se navedena radnja kvalifikovati kao krivično djelo? Koje?	Identifikovati da je napad uključivao nanošenje tjelesnih povreda ali i uzvike koji su predstavljali rasno zlostavljanje (§ 8 presude). Ukupne posljedice napada na podnosioca predstavke (fizičke i psihičke) koje ukazuju na postojanje teške tjelesne povrede (§§ 10-12 presude). Napad ispunjava uslove za postojanje krivičnog djela teške tjelesne povrede.
Koji su indikatori mržnje/predrasude (okolnosti u vezi sa podnosiocem predstavke, u vezi sa učiniocem, okolnosti u vezi sa krivičnom djelom)? Da li je riječ o krivičnom djelu učinjenom iz mržnje?	Identifikovati indikatore mržnje: da lice pripada romskoj manjinskoj grupi u državi (osobina žrtve/podnosioca predstavke), da je napad bio i verbalne prirode i uključivao rasno zlostavljanje (okolnosti pod kojima je učinjeno krivično djelo) i da postoji sumnja da su djelo izvršili pripadnici skinheda (osobine učinioca krivičnog djela).
Koje radnje su preduzeli podnosilac predstavke i njegova braniteljka? Koje radnje je preduzela policija? Koja saznanja je imala braniteljka i kakav je odgovor policije/tužilaštva na njih?	Identifikovati sve radnje koje je preduzela braniteljka (§§ 13-16, 21, 24 presude). Identifikovati sve radnje koje je preduzela policija i tužilaštvo (§§ 17-20, 25-26 presude). Studenti treba da identifikuju važnost snimka emitovanog na nacionalnoj televiziji i (ne)mogućnosti postupanje države/policije/tužilaštva u vezi sa njim.
Koliko je ukupno trajala istraga zbog napada na podnosioca predstavke? Da li je policija mogla da preduzme još neke radnje u cilju otkrivanja napadača? Ako jeste, koje?	Važno je da studenti identifikuju ukupno trajanje istrage – sedam i po godina (§ 38 presude). Važno je razmotriti sa studentima zakonske mogućnosti za preduzimanje dodatnih istražnih postupaka u konkretnom slučaju, posebno one koji se ističu u presudi (§§ 40, 56-58 presude).
Kako bi trebalo da postupaju državni organi u slučajevima sumnje da postoji diskriminacijom motivisano nasilje? Da li su postupali na takav način?	Razmotriti sa studentima važnost naročito obazrivog postupanja u predmetima koji sadrže rasno motivisano nasilje (§§ 66-67 presude).
Koja prava iz Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKLJP) su povrijeđena podnosiocu predstavke?	Postepeno identifikovati da je riječ o povredi prava iz čl. 3 EKLJP (zabrana zlostavljanja) i da je riječ o njegovom proceduralnom aspektu (neprovođenje adekvatne i efikasne istrage) služeći se stavovima ESLJP-a (§§50-55 presude). Identifikovati povredu prava iz čl. 14 (diskriminacija po osnovu etničke pripadnosti) u vezi sa čl. 3. služeći se stavovima ESLJP-a (§§ 68-70 presude).

³ Za jednostavniji rad, preporučuje se da nastavnik napravi prezentaciju (npr. Power Point) na kojoj će imati jedan dio zaključaka iz presude.

**Predmet br. 2: ESLJP- Škorjanec protiv Hrvatske,
br. 25536/14 iz 2017. godine**

Činjenice predmeta pod pseudonimom *Hana A. protiv Abacije*

1. Podnositeljka predstavke je Hana A. rođena 1988. godine u gradu Kapo u državi Abaciji. 09. 05. 2013. godine, policijska uprava grada Kapo primila je poziv u kojem joj je saopšteno da su dva muškarca napala par romskog porijekla. Po dolasku na mjesto događaja policija je zatekla podnositeljku predstavke, njenog partnera Lukasa A. i još jednu osobu, I.M., sa kojom su podnositeljka i njen partner imali verbalni i fizički sukob. Svi su imali povrede na tijelu. U blizini mjesta događaja, pronađeno je i uhapšeno još jedno lice, S.K., koje je učestvovalo u sukobu.
2. Izvještaj policije navodi da su se Hana A. i Lukas A. prvo posvađali sa I.M. i S.K. kada je S.K. rekao: „Sve Cigane treba ubiti, bićete istrijebljeni”. Nakon toga su I.M. i S.K. napali Lukasa A. Nakon pokušaja bijega, S.K. je uspio uhvatiti Hanu A. te je povukao za majicu, bacio na pod i udario u glavu, dok su zajedno nastavili udarati Lukasa A. U izvještaju se takođe navodi da je Hana A. imala modricu ispod oka. Ljekari su konstatovali da je riječ o lakoj tjelesnoj povredi.
3. Policija je izvršila uviđaj i ocjenu dostupnih materijala, te ispitala Hanu A., Lukasa A, I.M. i S.M.
4. Prilikom policijskog ispitivanja partner Hane A., Lukas A., izjavio je da je romskog porijekla. Izjavio je da je bio na pijaci sa Hanom A. kada su ih neki prolaznici gurnuli na šta je on rekao Hani A. da ih ignoriše jer su “urokani”. Jedan od njih se okrenuo prema Lukasu A. i rekao: „J**** ti mater cigansku, ko je urokani...sve vas treba istrijebiti, mamu vam cigansku j****”. Drugi se okrenuo i rekao: „J**** vam majku, treba vas istrijebiti, ubiću vas”. Lukas A. je rekao da se tada uspaničio i rekao da ima nož kako bi ih otjerao, nakon čega je jedan od napadača izvadio svoj nož i počeo hvatati Lukasa A. Iako su zajedno bježali, napadači su uspjeli sustići Lukasa A. i počeli su ga tući. Hana A., podnositeljka predstavke, mu je pokušala pomoći i tom prilikom je zadobila udarac. Ponovo su prema Lukasu A. ponovili uvrede slične gorenavedenim na račun njegovog romskog porijekla.
5. Prilikom razgovora sa policijom 09. 05. 2013. godine, podnositeljka predstavke izjavila je da živi sa Lukasom A. i da imaju dvoje djece. Potvrdila je njegovu verziju događaja. Takođe jeavela da su im napadači prilikom napada rekli: „Ko je pijan, j**** ti mater cigansku, vas treba istrijebiti, ovo će ponovo biti bijela Abacija”.
6. Napadači su prilikom ispitivanja izjavili da je napad bio proizvod pijanstva i da nije imao rasne konotacije.
7. Policija je 10. 09. 2013. godine podnijela krivičnu prijavu protiv I.M. i S. K. Okružnom javnom

- tužilaštvu Kapo zbog sumnje da su izvršili zločin iz mržnje pokušavši nanijeti tešku tjelesnu povredu Lukasu A., motivisani njegovim romskim porijeklom. Podnositeljka zahtjeva, Hana A. je pomenuta u krivičnoj prijavi kao svjedok.
8. Tokom istrage koju je vodilo Okružno javno tužilaštvo Kapo, Lukas A. i Hana A. su potvrdili svoje iskaze.
9. Po završetku istrage, Okružno javno tužilaštvo Kapo je 30. 10. 2013. godine podiglo optužnicu protiv I.M. i S.K. pred Okružnim javnim sudom u gradu Kapo zbog prijetnje i tjelesne povrede Lukasa A. u vezi sa zločinom iz mržnje. U toku glavnog pretresa, Lukas A. je na pitanje da li su napadači rekli nešto podnositeljki predstavke, rekao da jesu, ali da se tačno ne sjeća sadržaja. Mislilo je da je ona rekla da su napadači rekli da je i ona Romkinja ako je bila sa Romom. Presudom od 13. 10. 2014. godine napadači su oglašeni krivim za zločin iz mržnje prema Lukasu A. i izrečena im je kazna u trajanju od 1 godine i 6 mjeseci.
10. Nakon napada, 29. 07. 2013. godine, Lukas A. i Hana A. koje je zastupala advokatica L.K. su podnijeli krivičnu prijavu protiv nepoznatih učinilaca u vezi sa predmetnim događajima. U prijavi se između ostalog navodi da je jedan od osumnjičenih najprije gurnuo podnositeljku te da joj je zatim rekao da je „kuja” koja je u vezi sa Romom i da će je pretući. Povučena je za majicu i bačena na zemlju. Policija je 12. 11. obavijestila punomoćnicu podnositeljke predstavke da je podnesena krivična prijava protiv dvije osobe zbog sumnje da su počinili krivično djelo teške tjelesne povrede podnositeljki predstavke i njenom partneru koje je u okolnostima predmeta klasifikovano kao zločin iz mržnje.
11. Okružno javno tužilaštvo u gradu Kapo je obavijestilo punomoćnicu podnositeljke predstavke 31. 10. 2014. da je krivična prijava podnositeljke predstavke odbačena iz sljedećih razloga:
- „S obzirom na sve navedeno, nesporno je utvrđeno da je inkrimisanog dana došlo do fizičkog sukoba između okr. S.K. i okr. I.M. sa Lukasom A. pri čemu su isti [S.K. i I.M.] Lukasu A. nanijeli tjelesne povrede i uputili mu riječi prijetjećeg sadržaja, a djela su počinili prvenstveno radi izražavanja netrpeljivosti prema pripadnicima romske nacionalnosti. Međutim, iz iskaza svjedoka Lukasa A. i Hane A. proizlazi da su isti odgurnuli Hanu A. u leđa zbog čega je ona pala na štand, ne radi toga što je ista vanbračna supruga Lukasa A. koji je romske nacionalnosti nego iz razloga što su isti bili u alkoholiziranom stanju te su slučajno imenovano odgurnuli prema štandovima. [...] Kako u konkretnom slučaju ne proizlazi da bi S.K. i I.M. Hani A. nanijeli tjelesne povrede radi izražavanja netrpeljivosti prema pripadnicima romske nacionalnosti, budući da ista nije romske nacionalnosti to nisu ostvarena obilježja krivičnog djela iz čl. 117. st. 2. u vezi s čl. 87. t. 21. Krivičnog zakona. [...]”*

Mjerodavno pravo:

Krivični zakon

Čl. 87, t. 21 - Zločin iz mržnje

Zločin iz mržnje je krivično djelo počinjeno zbog rasne pripadnosti, boje kože, vjeroispovijesti, nacionalnog ili etničkog porijekla, invaliditeta, pola, polnog opredjeljenja ili rodnog identiteta druge osobe. Takvo postupanje predstavljaće otežavajuću okolnost ako ovim Zakonom nije izričito propisano teže kažnjavanje.

Čl. 117– Tjelesna povreda

- (1) Ko drugoga tjelesno povrijedi ili mu naruši zdravlje, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.
- (2) Ko djelo iz st.1. poćini iz mržnje, ... kazniće se kaznom zatvora do tri godine.
- (3) Krivično djelo iz st. 1. goni se po privatnoj tužbi.

Čl. 139 - Prijetnja

- (2) Ko drugome ozbiljno prijeti da će njega ili drugu osobu usmrćiti ili teško tjelesno povrijediti... kazniće se kaznom zatvora do tri godine.
- (4) Krivično djelo iz st. 2. ovoga člana goni se po prijedlogu [žrtve], osim krivićnog djela poćinjenog iz mržnje, koje se goni po službenoj dućnosti.

PITANJA ZA STUDENTE	RELEVANTNI ZAKLJUČCI
Ko je podnositelj predstavke? Da li on(a) posjeduje određenu zaštićenu karakteristiku?	Identifikovati da je podnositeljka predstavke Hana A. a ne Lukas A. te da ona ne pripada romskoj populaciji, odnosno da ona lično ne posjeduje zaštićenu karakteristiku.
Prema kome je usmjeren napad i koje su okolnosti napada posebno važne? Da li su ostvarena obilježja nekog krivičnog djela u pogledu napada na podnositeljku predstavke?	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikovati da je napad usmjeren na oba lica iz činjeničnog stanja, i na podnositeljku predstavke i na njenog supruga. (§§ 8, 11-12, 21, 23 presude) • Identifikovati dijelove i sadržaj činjeničnog stanja koji ukazuju na rasno motivisano nasilje. (§§ 8, 11-12, 21, 23 presude) • Identifikovati dijelove činjeničnog stanja koji ukazuju da to da je riječ o tjelesnoj povredi te da su ostvarena obilježja krivičnog djela kroz napad na podnositeljku predstavke. (§ 9 presude)
Da li je podnositeljka predstavke napadnuta zbog svoje povezanosti sa licem koje pripada romskoj populaciji?	Identifikovati da je napad na podnositeljku predstavke, iako ona ne pripada romskoj populaciji, bio rasno motivisan zbog povezanosti sa licem koje pripada romskoj populaciji.
Šta su Hana A. i Lukas A. izjavili prilikom njihovog saslušanja?	Identifikovati da su oba lica više puta ukazala na rasnu konotaciju napada, iz čega proizlazi da su nadležne vlasti znale da je napad prema oba lica rasno motivisan. (§§ 11-12, 16-17, 21 presude)
Zašto je država odbacila krivičnu prijavu podnositeljke predstavke?	Identifikovati dijelove rješenja o odbacivanju krivične prijave koji se odnose na to da podnositeljka predstavke lično ne posjeduje zaštićenu karakteristiku – da nije pripadnica romske populacije. (§ 26 presude).
Da li pravni okvir omogućava procesuiranje krivičnih djela učinjenih iz mržnje? Da li je prema mjerodavnom pravu neophodno da žrtva posjeduje zaštićenu karakteristiku?	<p>Identifikovati na osnovu dostupnih zakonskih odredbi da je moguće procesuiranje krivičnih djela učinjenih iz mržnje. (§§ 60-61 presude)</p> <p>Identifikovati da pravni okvir omogućava procesuiranje krivičnih djela učinjenih iz mržnje i kada žrtva lično ne posjeduje zaštićenu karakteristiku (§ 61 presude).</p>

PITANJA ZA STUDENTE	RELEVANTNI ZAKLJUČCI
Da li je policija istražila navode o napadu na Hanu A.? Kakav je ona status imala u postupcima koji su se vodili?	Identifikovati da je država svoju istragu i postupak ograničila samo na krivično djelo počinjeno prema Lukasu A. (Š. Š.) dok je podnositeljku predstavke tretirala kao svjedoka u postupku koji se vodio zbog krivičnog djela učinjenog iz mržnje prema Lukasu A. (Š.Š.).
Šta je država pokazala kroz obrazloženje za odbacivanje krivične prijave? Da li je država razmatrala njenu povezanost sa licem romskog porijekla u kontekstu napada?	Ukazati na stavove Suda koji se odnose na to da je država u rješenju o odbacivanju krivične prijave insistirala na nedostatku zaštićene karakteristike kod podnositeljke predstavke i propust da se ispita veza između napada i povezanosti podnositeljke predstavke sa licem koji pripada romskoj populaciji. (§§ 70-71 presude).
Koji član EKLJP je bio povrijeđen u ovom slučaju?	Identifikovati na osnovu prethodnog znanja i obrade činjeničnog stanja predmeta da je riječ o povredi prava iz čl. 14 (diskriminacija po osnovu etničke pripadnosti) u vezi sa proceduralnim aspektom čl. 3. (neprovođenje adekvatne i efikasne istrage)

Predmet br. 3: ESLJP- Đorđević protiv Hrvatske, br. 41526/10 iz 2012. godine

Činjenice predmeta pod pseudonimom *Piter i Marija protiv Lukenije*

1. Podnosioci predstavke su sin Piter (prvi podnosilac predstavke, rođen 1977. godine) i majka Marija (druga podnositeljka predstavke; rođena 1956. godine) i nastanjeni su u gradu Žen. Piteru je oduzeta poslovna sposobnost. O njemu brine Marija, a on 12 sati sedmično boravi u radionici za odrasle u školi D.O. U medicinskom izvještaju iz 2008. godine se kaže da je Piter prebolovao meningitis i da pati od epilepsije. Mentalno je umjereno retardiran; potpuno je ovisan o brizi majke. Podnosioci predstavke i dalje žive u prizemlju blizu škole D.O.
2. Podnosioci predstavke navode da su zlostavljani u periodu od jula 2008. godine do februara 2011. godine. Navode da djeca iz komšiluka i škole D.O. često zlostavljaju Pitera i vrijeđaju ga na osnovu bolesti, ali i nacionalne pripadnosti, s obzirom na to da su podnosioci predstavke pripadnici nacionalne manjine. Navode da druga djeca pljuju na Pitera, vrijeđaju ga, zvone na vrata stana gdje žive podnosioci predstavke, te šaraju pločnik ispred stana i balkona.
3. Prvi policijski izvještaj govori o tome da je Marija 31. 07. 2008. godine pozvala policiju, jer joj je neko na balkonu polupao nekoliko predmeta i pokidao cvijeće. Tada je policiji rekla da maltretiranje traje duže vrijeme.
4. Prema medicinskom izvještaju iz aprila 2009. godine, na Piterovo mentalno i fizičko stanje uticalo je maltretiranje na ulici, te su konstatovane opekline od cigareta na ruci prvog podnosioca predstavke. Ljekar opisuje Pitera kao mirnu i benignu osobu koja ne zna kako da se brani od zlostavljača.
5. Marija se 20. 04. 2009. godine obratila Zaštitnici lica sa invaliditetom (dalje: Zaštitnica) i zatražila pomoć. Navela je da su njenog sina djeca (dvojicu momaka je imenovala) prethodni period maltretirala i da su *gasili cigarete na njegovoj ruci*. Zaštinica se odmah obratila policiji sa zahtjevom da istraži predmetni događaj. Marija se obratila i Centru za socijalni rad navodeći da druga djeca zlostavljaju njenog sina.
6. Policija je ispitala nekoliko dječaka, između ostalih i I.M. koji je rekao da je kritičnog dana prolazio parkom gdje su se djeca igrala, a tu se nalazio i Piter. Dječaci su uzeli Piteru loptu, te je on došao do njih da im kaže da Piteru vrate njegovu loptu. Piter je počeo da galami i da maše rukama, te se slučajno opekao o njegovu cigaretu koju je on držao u ruci.
7. Policija je obavijestila Centar za socijalni rad da su obavili razgovore sa dječacima i kako se Piter slučajno opekao na cigaretu jednog od dječaka koji je prolazio pored njega.

8. Centar za socijalni rad je predložio policiji da dežurni policajac češće patrolira kvartom gdje žive podnosioci predstavke, a da škola na početku nove školske godine obavi razgovore sa roditeljima i djecom i upozori na probleme, te da se održe radionice o edukaciji djece o ozbilnosti ovog i sličnih problema.
9. 27. 07. 2009. godine Okružno tužilaštvo je obavijestilo Mariju da su počinitelji napada na sina maloljetnici, koji ne mogu biti krivično procesuirani. Upućena je na parnicu, ako želi naknadu štete.
10. 17. 09. 2009. godine Centar za socijalni rad je obavio razgovorom sa I.M. i njegovom majkom, te je dijete tom prilikom izjavilo da mu je žao zbog incidenta u vezi sa Piterom. Zbog toga je Centar zaključio da nema potrebe za daljim mjerama.
11. Direktor škole D.O. je obavijestio sve roditelje da u blizini ove škole živi Piter, mladi čovjek koji je bolestan, a kojeg djeca često zadirkuju i zlostavljaju na ozbiljan i brutalan način. On je zatražio da roditelji porazgovaraju sa djecom i utiču na njih da ne čine navedena djela.
12. 01. 10. 2009. godine Zaštitnica se obratila prigovorom Okružnom tužilaštvu, te je navela kako Pitera godinama zlostavljaju, zbog bolesti i nacionalne pripadnosti. Navela je i da se time krše članovi 3. i 13. EKLJP, te da nacionalni pravni sistem nije uspostavio efikasan pravni lijek za djela koja čine maloljetna djeca koja ne podliježu krivičnoj odgovornosti. Konstatovala je da su djeca barem deset puta teško zlostavljala Pitera.
13. U nekoliko medicinskih izvještaja počev od oktobra 2009. godine završno sa januarom 2010. godine, navodi se da je Piter zlostavljan, a što je ostavilo teške posljedice na njegovo zdravlje.
14. 13. 03. 2010. godine Marija je pozvala policiju, jer su joj djeca koja su se igrala vani, loptom razbila prozor i pobjegla. 13. 05. 2010. godine nekolicina dječaka su napali Pitera i gurnuli ga na pod. Uslijed pada povrijedio je glavu i desnu nogu. Ovaj napad Marija je prijavila isti dan policiji. Sljedećeg dana (14. 10. 2010. godine) majka se obratila policiji navodeći da je dječak P.B. napao njenog sina, gurnuvši ga uz zid i otevši mu loptu.
15. Nakon svih ovih napada Zaštitnica se 20. 05. 2010. godine obratila Okružnom tužilaštvu i navela da se od njenog posljednjeg pisma (01. 10. 2009. godine) desilo nekoliko napada na Pitera. Detaljno je objasnila svaki od njih i ukazala da je nakon jednog od napada Marija bila u policijskoj stanici i dva sata razgovarala sa policijskim službenicima. Jedan od njih joj je rekao da oni, nažalost, ne mogu ništa da učine, jer ako se istraga nastavi ishod će biti da su se djeca šalila. Istog dana Zaštitnica se obratila Povjerenici za djecu (dalje: Povjerenica), upoznala je sa slučajem i zatražila savjet za dalje postupanje.
16. 24. 05. 2010. godine, podnosioci predstavke tvrde da se desio novi napad na Pitera i da su ga djeca gurnula na željeznu ogradu, te je on glavom udario od istu. Naveli su da su čuli da djeca govore kako su u tome uživala.

17. 25. 05. 2010. Okružno tužilaštvo se oglasilo na prigovor Zaštitnice i reklo da ono nije nadležno s obzirom na to da je riječ o aktima djece protiv kojih nema mogućnosti krivičnog gonjenja. Slično, Povjerenica je 31. 05. 2010. ukazala Zaštitnici da ni ona nije nadležna za rješavanje sporne stvari. Direktor škole D.O. je obavijestio Zaštitnicu da su oni poduzeli sve što su mogli (razgovori sa djecom i sa roditeljima povodom spornih napada na Pitera)
18. Medicinski izvještaji od juna 2010. godine do kraja februara 2011. godine navode da je Piter stalno izložen različitim vrstama napada. U navedenom periodu desilo se više napada na podnosioc predstave:
 - vikanje pod prozorom i pravljenje buke na druge načine
 - vrijeđanje Pitera
 - vrijeđanje aplikanata zbog nacionalne pripadnosti
 - razbijanje prozora
 - polijevanje boje i prljanje prozora
 - bacanje lopte na prozor aplikanata
 - pljuvanje na i ispod prozoraO skoro svim ovim događajima bili su obaviješteni policija i Centar za socijalni rad.
19. Grad Žen je 17. 11. 2010. godine odbio zahtjev Marije da se klupa ispred njihovog prozora i balkona ukloni. Marija je tražila pomoć od Predsjednika Republike i Zaštitnice da se ukloni klupa. Tek nakon preporuke Zaštitnice, Grad Žen je u februaru 2011. godine uklonio klupu.
20. Napadi su nastavljeni tokom februara vrijeđanjem i uzvikivanjem, a sve na jasnoj nacionalnoj osnovi. Jednog dana nekoliko dječaka se penjalo po zidovima, prozorima i balkonu aplikanata, te pjevali uvredljive pjesme.
21. Medicinski izvještaj od 09. 03. 2011. godine navodi da je Piter izuzetno uplašen, da ima trzaje u lijevom oku, da zbog stresa grize usne i šake, da ima simptome psorijaze, te da je konstantno ismijavan i napadan.

PITANJA ZA STUDENTE	RELEVANTNI ZAKLJUČCI
Do su podnosioci predstavke i pripadaju li nekoj zaštićenoj grupi?	Identifikovati da su podnosioci predstavke pripadnici etničke manjine. Takođe, bitno je uočiti da je prvi podnositelj predstavke lice sa invaliditetom, te pripada još jednoj manjinskoj grupi (§§ 6-8 presude).
U čemu su se ogledali napadi na prvog podnosioca predstavke i kako se ti napadi mogu kvalifikovati? Koliko su trajali napadi? Da li su postojali napadi na podnositeljku predstavke? Da li je ona trpila štetne posljedice?	Identifikovati da je prvi podnositelj predstavke fizički i psihički zlostavljan od privatnih lica duže vrijeme (§§ 6-8, 10-11, 22, 27-30, 32, 41-42, 60 presude). Svi ovi napadi mogu rezultirati tjelesnim povredama za šta je predviđeno krivično kažnjavanje. Takođe, identifikovati da je podnositeljka predstavke trpila štetne posljedice koje se ogledaju u miješanju u njen privatni i porodični život (§§ 97, 151-153 presude).
Da li je napad na podnositeljku predstavke bio motivisan mržnjom/predrasudom? Postoje li indikatori mržnje i da li su državni organi bili upoznati sa takvim motivom?	Identifikovati da se kroz period zlostavljanja proteže motiv mržnje/predrasude protiv aplikanata. Posebno je važno uočiti da su napadi na prvog podnosioca predstavke rezultat pripadnosti dvjema manjinskim grupama. Objasniti pojam višestruke diskriminacije (§§ 145-146 presude).
Koji bi bili argumenti aplikanata?	Identifikovati da je država pokazala pasivnost u rješavanju ovog slučaja (§§ 114-123 presude)
Šta bi bila suština ovog predmeta? Da li su napadači procesuirani i kako?	Identifikovati da je riječ o sistemskom propustu države da reaguje na akte nasilje (§§ 148-150). Napadači na prvog podnosioca predstavke su maloljetna lica ispod 14 godina, te nisu mogla biti krivično odgovorna (§§ 20, 142 presude).
Koja prava iz EKLJP su bila povrijeđena u ovom predmetu i koje obaveze država nije ispoštovala?	Identifikovati da je riječ o povredi prava iz čl. 3., (zabrana zlostavljanja) prava iz čl. 8. (pravo na privatni život) i povredi proceduralne obaveze države da zaštiti ova dva prava od napada privatnih lica (§§ 96-97, 149-150, 153 presude). Takođe, umetnuti u pravo iz čl. 14 i objasniti vezu sa ostalim članovima iz EKLJP. Pojasniti zašto ESLJP nije našao povredu čl. 14. (§§ 162-163 presude).

**Predmet br. 4: ESLJP- Sabalić protiv Hrvatske,
br. 50231/13 iz 2021. godine**

Činjenice predmeta pod pseudonimom *Matea S. protiv Isnidora*

- Matea S. je podnositeljka predstavke, rođena je 1982. godine i živi u gradu Rebraz. Dana 13. 01. 2010. godine fizički je napadnuta u Rebrazu, gdje je bila sa nekoliko svojih prijatelja. Oko 06.00 h ujutro lokalna policija obaviještena je o incidentu i dva policajca su odmah reagovala na mjestu događaja. Relevantni dio policijskog izvještaja o nalazima na mjestu događaja glasi:

„Kada smo došli na mjesto događaja, pronašli smo Mateu S. i prijatelje podnositeljke predstavke [inicijali navedeni]. Razgovorom i posmatrajući mjesto incidenta ustanovili smo da su gore pomenute osobe došle u noćni klub oko 04.00 h ujutro, gdje su boravile oko jedan i po sat. Dok su bili u noćnom klubu podnositeljki predstavke je prišao neidentifikovani muškarac koji je počeo koketirati s njom, ali ga je ona neprestano odbijala. Nakon zatvaranja noćnog kluba, svi su stajali ispred lokala, a muškarac je nastavio pritiskati podnositeljku predstavke da bude s njim. Kad je rekla da je *lezbejka*, zgrabio ju je objema rukama i gurnuo u zid. Zatim ju je počeo udarati po cijelom tijelu, a kada je pala na tlo, nastavio je da je udara nogama”.
- Policija je ubrzo identifikovala muškarca kao N.N. kroz registarske tablice automobila koji je koristio za bijeg sa lica mjesta. Odmah
- je uhapšen i s njim je obavljen razgovor. Prema policijskom izvještaju od 13. 01. 2010. godine, N.N. je potvrdio da je upoznao podnositeljku predstavke, ali onda je saznao da je bila u noćnom klubu sa svojom djevojkom. Kad se noćni klub zatvorio, vidio je nekoliko djevojaka u sukobu sa svojim prijateljem i dok je pokušavao da ih sve smiri, gurnuo ih je rukama. N.N. nije pružio nikakve dalje detalje, tvrdeći da ih se nije mogao sjetiti, jer je bio pijan u vrijeme incidenta, a u vrijeme incidenta bio je u noćnom klubu sa svojim prijateljima, J.V. i A.K.
- Istog dana, oko 7.00 sati, podnositeljka predstavke je zdravstveno pregledana. Utvrđene su kontuzija na glavi, hematoma na čelu, ogrebotine lica, čela i područja oko usana, naprezanje vrata, kontuzija na prsima i ogrebotine na dlanovima i koljenima. Povrede su okvalifikovane kao lakše tjelesne povrede.
- Nakon incidenta, policija je obavila razgovor (pored podnositeljke predstavke i N.N.) i sa ostalim sudionicima događaja u vezi sa fizičkim napadom. Dana 14. 01. 2010. godine, policija je pokrenula prekršajni postupak na Prekršajnom sudu u Rebrazu protiv N.N. zbog narušavanja javnog reda i mira. U optužbi je navedeno da je N.N. fizički napao podnositeljku predstavke tako što

- ju je uhvatao objema rukama, gurnuo uz zid i udario je šakama po cijelom tijelu. Nakon što ju je oborio na zemlju, počeo ju je štitirati. Spriječio ga je I.K., a nakon toga je N.N. automobilom pobjegao. Podnositeljka predstavke je dobila lakše tjelesne povrede. Ovim je počinjen prekršaj iz čl. 13. st. 1. i 2. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira.
5. Na ročištu od 20. 04. 2010. godine pred Sudom za prekršaje, N.N. je priznao optužbe protiv njega. Nisu uzeti dalji dokazi i podnositeljka predstavke nije obaviještena o postupku. Sud za prekršaje je N.N. oglasio krivim za kršenje javnog reda i mira i kaznio ga sa cca 40,00 EUR. Protiv odluke suda nije izjavljena žalba i ona je postala pravosnažna 15. maja 2010. godine.
 6. Nakon što je shvatila da policija nije pokrenula krivični postupak, podnositeljka predstavke je 29. 12. 2010. godine podnijela krivičnu prijavu Okružnom tužilaštvu u Rebrazu (dalje: Okružno tužilaštvo) protiv N.N. za krivična djela pokušaja teške tjelesne povrede (čl. 99. Krivičnog zakona, dalje: KZ) i nasilničko ponašanje (čl. 331. KZ), motivisano elementom zločina iz mržnje (čl. 89. (36.) KZ) i krivično djelo diskriminacije (čl. 174. KZ). U prijavi je podnositeljka predstavke opisala događaj i to da ju je N.N. napao nakon što mu je rekla da ima djevojku, a da je pored fizičkog napada, N.N. psovao podnositeljku predstavke i lezbejke uopšteno, navodeći da sve lezbejke treba ubiti. Podnositeljka predstavke je navela da je napad prestao kada je I.K. [prijateljica] upucala N.N. svojim plinskim pištoljem. Na osnovu naloga Okružnog tužilaštva, policija je istražila navode podnositeljke predstavke, a koja je navela da je napad na nju bio motivisan njezinom seksualnom orijentacijom. U daljem toku istrage, policija je intervjuisala prijatelje podnositeljke predstavke (potvrdili verziju događaja) i prijatelje N.N. (potvrdili da je bilo meteža, ali nisu znali nikakve posebne detalje).
 7. Nakon što je, na zahtjev tužilaštva, predmet došao kod istražnog sudije, obavljeno je vještačenje povreda podnositeljke predstavke koje je potvrdilo da je ona zadobila lakše tjelesne povrede. Sudija je ispitao podnositeljku predstavke i N.N. (negirao namjerni napad). Branilac N.N. je predočio sudiji da je N.N. već prekršajno kažnjen zbog istog napada.
 8. Na osnovu nalaza istražnog sudije, 19. 07. 2011. godine Okružno tužilaštvo je odbacilo krivičnu prijavu iz razloga što je N.N. već bio sankcionisan u prekršajnom postupku i da bi njegovo krivično gonjenje bilo u suprotnosti sa načelom *ne bis in idem*. Zaključeno je da su sva krivična djela iz krivične prijave, obuhvaćena odlukom Prekršajnog suda o kršenju javnog reda i mira, te da su sve okolnosti iste. Podnositeljka predstavke je obaviještena da može preuzeti krivično gonjenje (supsidijarni tužilac), što je dana 26. 10. 2011. godine i učinjeno. Tvrdila je da je tužilaštvo pogrešno protumačilo normu o principu *ne bis in idem* i da u konkretnom slučaju stvar nije konačno

presuđena. Oslonila se i na sudsku praksu ESLJP-a koja se odnosi na dužnost vlasti da istraže i efikasno procesuiraju zločine iz mržnje, tvrdeći da postupci za prekršaje nisu udovoljili tim zahtjevima.

9. Krivični sud u Rebrazu odbacio je optužnicu podnositeljke predstavke 19. 07. 2012. godine, podržavajući

argumente tužilaštva, a ovu odluku je potvrdio i Okružni sud 9. 10. 2012., pa je 5. 12. 2012. godine ona podnijela ustavnu tužbu Ustavnom sudu, koja je odbačena, jer se nižestepni sudovi nisu umiješali u prava ili obaveze podnositeljke predstavke.

Mjerodavno pravo:

Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira

Član 13. Ko se na javnom mjestu tuče, svađa, viče ili na drugi način krši javni red i mir, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora koja ne prelazi šezdeset dana.

Krivični zakon

Član 89 (36). Zločin iz mržnje je svako krivično djelo prema ovom zakoniku, počinjeno kao rezultat mržnje prema nekoj osobi zbog njene ili njene ... seksualne orijentacije ...“

Član 98. Svako ko drugome nanese tjelesnu povredu ili naruši zdravlje drugog, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

Član 99. Ko nanese tešku tjelesnu povredu drugome ili ozbiljno naruši zdravlje drugog, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do tri godine.

Član 174 (1). Ko na osnovu razlika povezanih sa ... drugim statusom ... krši osnovna ljudska prava i slobode priznate od strane međunarodne zajednice, biće osuđen na kaznu zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Član 331 (1). Ko ponizi drugo lice podvrgavajući ga nasilnom zlostavljanju, zlostavljanju ili posebno uvredljivom ponašanju u javnosti, kazniće se zatvorom od tri mjeseca do tri godine.

PITANJA ZA STUDENTE	RELEVANTNI ZAKLJUČCI
Ko je podnositeljka predstavke i pripada li ona nekoj zaštićenoj grupi?	Identifikovati da je podnositeljka predstavke lezbejka i da, samim time pripada manjinskoj (LGBTQI+) grupi (§§ 6-7 presude).
U čemu se ogledao napad na podnositeljku predstavke i kako se može kvalifikovati?	Identifikovati da je podnositeljka predstavke fizički i psihički napadnuta, te da se povrede mogu kvalifikovati kao lake tjelesne povrede (§§ 6-7, 10 presude).
Da li je napad na podnositeljku predstavke bio motivisan mržnjom/ predrasudom? Postoje li indikatori mržnje?	Identifikovati da je napad bio motivisan mržnjom/ predrasudom zbog toga što je podnositeljka predstavke lezbejka, a što se može zaključuje iz verbalnih elemenata napada i konverzacije koja je prethodila napadu (§§ 7, 12-14, 16, 20 presude).
Da li su domaći organi bili upoznati s činjenicom da je napad na podnositeljku predstavke bio motivisan njenom pripadnošću određenoj zaštićenoj grupi?	Identifikovati da su domaći organi bili upoznati sa prirodom, ali i motivom napada isti dan kada se desio napad, a na osnovu zapisnika policajaca (§§ 7, 20, 25, 104-105 presude).
Šta je država preduzela da procesuiru napad na podnositeljku predstavke i kako je napadač sankcionisan?	Identifikovati da su domaći organi prekršajno sankcionisali napadača, a odbacili krivičnu prijavu podnositeljke predstavke (§§ 95, 111 presude).
Da li je država mogla još nešto da učini povodom napada? Da li je napadač mogao drugačije da bude sankcionisan? Kakav je odnos izrečene sankcije i napada na podnositeljku predstavke?	Identifikovati da su domaći organi imali mogućnost da krivično gone i sankcionišu napadača. Takođe, navesti studente da razmisle o srazmjeri kazne (cca 40 EUR) i napada na podnositeljku predstavke (§§ 105-107 presude).
Koje načelo krivičnog procesnog prava se pokazuje kao posebno važan u ovom slučaju?	Identifikovati načelo <i>ne bis in idem</i> i sa studentima prodiskutovati o njegovom značaju i kakav je njegov odnos sa obavezom da se gone krivična djela učinjena iz mržnje (§§ 23, 99-101; 112-11 presude). Važno je doći do zaključka da ESLJP omogućava ponavljanje postupka u smislu načela <i>ne bis in idem</i> , ako je u prethodnom postupku došlo do <i>bitne povrede</i> (§§ 99-100 presude). Domaći organi su se sami doveli u poziciju da postoji bojazan povrede načela <i>ne bis in idem</i> , iako su, prema domaćem pravu, bili u obavezi da provedu krivični postupak. Ovakvo postupanje odaje utisak da su domaći organi težili da krivično djelo učinjeno iz mržnje ostane nekažnjeno, a ne da se takvo djelo istraži i adekvatno sankcioniše (§§ 111, 113-114 presude).

PITANJA ZA STUDENTE	RELEVANTNI ZAKLJUČCI
Na šta se može žaliti podnositeljka predstavke i koji su njeni argumenti?	Identifikovati da je podnositeljka predstavke smatrala da država nije ispunila svoju pozitivnu i proceduralnu obavezu iz čl. 3. da je zaštititi (§§ 83-84 presude).
Koja prava iz EKLJP su povrijeđena u ovom slučaju i koje obaveze država?	Identifikovati da je riječ o povredi prava iz čl. 3. (zabrana zlostavljanja), kao i prava iz čl. 14. i povredi proceduralne obaveze države (zabrana diskriminacije i obaveza provođenja adekvatne i efikasne istrage). Objasniti vezu čl. 14. sa ostalim članovima iz EKLJP.

RATNI ZLOČINI⁴

– MATERIJALI ZA RAD

⁴ Termin „ratni zločini“ se u ovom Vodiču koristi u svom generičkom smislu za označavanje krivičnih djela koja predstavljaju teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava, zločine protiv čovječnosti i genocid, a ne kao konkretno krivično djelo.

Predmet br. 1: ESLJP- Šimšić protiv Bosne i Hercegovine (Odluka o nedopustivosti), br. 51552/10 iz 2012. godine

Činjenice predmeta pod pseudonimom *Flojd protiv Atonije*

1. Podnosilac predstavke je gospodin Antonio Flojd, rođen 1967. godine koji trenutno služi zatvorsku kaznu.
2. Na prostoru grada Alfa u Atoniji žive dvije etničke grupe – grupa A i grupa B. Od aprila do jula 1992. godine, kao dio širokog i sistematskog napada protiv stanovnika grada Alfa koji pripadaju eničkoj grupi B, svjestan takvog napada, podnosilac predstavke je progonio pripadnike etničke grupe B na političkim, nacionalnim, etničkim, kulturnim i religijskim osnovama vršeći ubistva, zatvaranja, mučenja, prisilne nestanke, te pomažući i podstrekavajući na izvršenje krivičnog djela silovanja.
3. Gospodin Flojd se predao i pritvoren je 24. 01. 2005. godine. Predpretresno vijeće Federalnog suda Atonije je 13. 05. 2005. godine odlučilo da preuzme slučaj od Okružnog suda u Alfi zbog osjetljivosti i pasivnog odnosa lokalne policije prema podnosiocu predstavke, policijskom službeniku, koji se ogledao u tome što su oni propustili da ga uhapse iako je postojala međunarodna potjernica protiv podnosioca predstavke. Odluka o preuzimanju je stupila na snagu u junu 2005. godine.
4. Pretresno vijeće Federalnog suda Atonije je 11. 07. 1996. godine proglasilo podnosioca predstavke krivim za pomaganje i podstrekavanje na silovanje i prisilne nestanke kao zločin protiv čovečnosti prema čl. 172., st. 1., tač. (g) i (i) Krivičnog zakona Atonije i osudilo ga na kaznu zatvora u trajanju od 5 godina.
5. Apelacioni federalni sud Atonije je 05. 01. 2007. godine ukinuo prvostepenu odluku i zakazao novi pretres. Dana 07. 08. 2007. godine Apelacioni federalni sud Atonije je podnosioca predstavke proglasio krivim za zločin protiv čovečnosti prema čl. 172. st. 1. tačka (h) u vezi sa tačkama (e), (f), (g) i (i) Krivičnog zakona Atonije i osudio ga na 14 godina zatvora.
6. U Atoniji postoji različita praksa u pogledu primjene materijalnog krivičnog zakona na krivična djela koja su izvršena za vrijeme oružanog sukoba unutar kojeg se desio i napad iz stava 2. Tako sudovi federalnih jedinica u Atoniji najčešće primjenjuju zakon vremena izvršenja krivičnog djela – Krivični zakon Atonije iz 1976. godine. Sa druge strane, Federalni sud Atonije, primjenjuje Krivični zakon Atonije iz 2003. godine. Takođe, u Krivičnom zakonu Atonije iz 1976. godine nije bilo inkriminisano krivično djelo zločin protiv čovečnosti. Sud je prilikom osude aplikanta primijenio Krivični zakon Atonije iz 2003. godine.
7. Podnosilac predstavke je podnio ustavnu žalbu Ustavnom sudu Atonije 24. 12. 2007. godine. Ustavni sud je 14. 04. 2010. godine razmatrao slučaj prema čl. 7. EKLJP i nije našao povredu prava.

Mjerodavno pravo:

Povelja Međunarodnog vojnog suda (1945)

Relevantan dio člana 6. Povelje glasi:

Sljedeća djela, ili bilo koja od njih, su zločini koji su u nadležnosti suda za koje će se utvrđivati pojedinačna odgovornost:

...

(c) Zločini protiv čovječnosti: naime, ubistvo, istrebljenje, ropstvo, deportacija i druga nečovječna djela počinjena protiv bilo kojeg civilnog stanovništva, prije ili za vrijeme rata, ili progona na političkoj, rasnoj, ili vjerskoj osnovi u izvršenju ili u vezi sa bilo kojim zločinom koji spada u nadležnost suda, bez obzira da li to predstavlja povredu zakona one zemlje u kojoj su zločini počinjeni.

Principi međunarodnog prava priznati u Povelji i presudi Nirnbeškog Suda (1950)

Princip VI glasi:

Zločini koji su ovdje i nadalje navedeni su kažnjivi kao zločini po međunarodnom pravu:

(c) Zločini protiv čovječnosti: ubistvo, istrebljenje, stavljanje u ropски položaj, deportacija i drugi nečovječni zločini počinjeni protiv bilo kojeg civilnog stanovništva, ili progoni na političkoj, rasnoj ili vjerskoj osnovi, kada su ta djela učinjena ili su ti progoni sprovedeni u vršenju ili u vezi sa vršenjem bilo kojeg zločina protiv mira ili bilo kakvog ratnog zločina.

Konvencija o nezastarjevanju ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti (1968)

Član 1.

Ne postoji vremensko zastarijevanje u pogledu sljedećih zločina bez obzira na datum kada su počinjeni:

...

(b) zločini protiv čovječnosti bilo da su počinjeni u doba rata ili u doba mira prema definiciji u Povelji Međunarodnog vojnog suda, Nirnberg, od 08. 08. 1945. godine, kao što je potvrđeno rezolucijama 3 (I) od 13. 02. 1946. i 95 (I) od 11. 12. 1946. godine, koje je usvojila Generalna skupština

Ujedinjenih nacija, ... čak i kada takva djela ne predstavljaju povredu domaćeg zakona zemlje u kojoj su izvršena.

Statut Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju - MKSJ (1993)

Član 5. – Zločin protiv čovječnosti

Međunarodni sud je nadležan da krivično goni osobe odgovorne za sljedeća krivična djela počinjena u oružanom sukobu, bilo međunarodnog bilo unutrašnjeg karaktera, i usmjerena protiv civilnog stanovništva: (a) ubistvo; (b) istrebljenje; (c) porobljavanje; (d) deportacija; (e) zatvaranje; (f) mučenje; (g) silovanje; (h) proganjanje na političkim, rasnim i religijskim osnovama; (i) druga nehumana djela.

Statut Međunarodnog krivičnog suda (1998)

Član 7. – Zločin protiv čovječnosti

Za svrhe ovoga statuta, izraz „zločin protiv čovječnosti“ znači bilo koje od dolje opisanih djela, počinjenih u okviru širokog ili sistematskog napada usmjerenog protiv nekog civilnog stanovništva, uz znanje o tome napadu, kao što je: (a) Ubistvo; (b) Istrebljenje; (c) Porobljavanje; (d) Protjerivanje ili prisilni premještaj stanovništva; (e) Zatočenje ili drugo ozbiljno oduzimanje slobode suprotno temeljnim pravilima međunarodnog prava; (f) Mučenje; (g) Silovanje, seksualno ropstvo, prisilna prostitucija, prisilna trudnoća, prisilna sterilizacija ili bilo koji drugi oblik seksualnog nasilja usporedive težine; (h) Proganjanje bilo koje određive skupine ili zajednice na političkoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj, vjerskoj, spolnoj - kako je određeno u stavku 3. ovoga članka - ili drugoj osnovi koja se općenito prema međunarodnom pravu smatra nedopustivom, počinjeno u vezi s bilo kojom radnjom opisanom u ovome stavku ili s bilo kojim kaznenim djelom u nadležnosti Suda; (i) Prisilno nestajanje osoba; (j) Zločin aparthejda; (k) Ostala nečovječna djela slične naravi kojima se namjerno uzrokuje teška patnja, teška ozljeda odnosno povreda duševnog ili tjelesnog zdravlja.

Krivični zakon Atonije

Član 172., st. 1. – Zločin protiv čovječnosti

Ko, kao dio širokog ili sistematskog napada usmjerenog bilo protiv kojeg civilnog stanovništva, znajući za takav napad, učini koje od ovih djela: a) lišenje druge osobe života (ubistvo); b) istrebljenje; c) odvođenje u

ropstvo, d) deportacija ili prisilno preseljenje stanovništva; e) zatvaranje ili drugo teško oduzimanje fizičke slobode suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava; f) mučenje; g) prisiljavanje druge osobe upotrebom sile ili prijetnje direktnim napadom na njezin život ili tijelo ili na život ili tijelo njoj bliske osobe, na seksualni odnos ili s njim izjednačenu seksualnu radnju (silovanje), seksualno ropstvo, prisilnu prostituciju, prisilnu trudnoću, prisilnu sterilizaciju ili bilo koji drugi oblik teškog seksualnog nasilja; h) progon bilo koje grupe ljudi ili kolektiva na političkoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj, vjerskoj, spolnoj ili drugoj osnovi koja je univerzalno prihvaćena kao nedopustiva po međunarodnom pravu, u vezi s bilo kojim krivičnim djelom iz ovog stava ovog člana, bilo kojim krivičnim djelom propisanim u ovom zakonom ili bilo kojim krivičnim djelom u nadležnosti Suda Atonije; i) prisilni nestanak osoba; j) zločin aparthejda; k) druga nečovječna djela slične prirode, učinjena u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede ili narušena zdravlja, kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

PITANJA ZA STUDENTE	RELEVANTNI ZAKLJUČCI
Koje pravo se štiti čl. 7. EKLJP?	Identifikovati pravo na kažnjavanje u skladu sa zakonom kao predmet zaštite čl. 7. i specifičnosti u pogledu načela zakonitosti u EKLJP, naročito u dijelu koji se odnosi na propisanost krivičnog djela u međunarodnom pravu (§22 presude).
Za koje krivično djelo je osuđen podnosilac predstavke? Kada je izvršeno predmetno krivično djelo? Kada je podnosilac predstavke osuđen?	Podnosilac predstavke je osuđen za zločin protiv čovječnosti koji je izvršen 1992. godine. Osuđen je 2007. godine (§ 23 presude).
Da li je krivično djelo bilo propisano zakonom koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela? Da li je krivično djelo propisano međunarodnim pravom?	Krivično djelo nije bilo propisano u zakonu koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela. Identifikovati, koristeći se mjerodavnim međunarodnim izvorima prava da je krivično djelo bilo propisano međunarodnim pravom. Identifikovati da je krivično djelo zločin protiv čovječnosti bilo propisano zakonom suđenja (§23 presude).
Da li se podnosilac predstavke mogao pozivati na nemogućnost predviđanja da njegova djela predstavljaju zločin protiv čovječnosti prema međunarodnom pravu?	Identifikovati položaj podnosioca predstavke (policijski službenik) i dovesti u vezu sa nemogućnošću da se on poziva na navedenu okolnost. Identifikovati prirodu krivičnog djela i sa tim povezan povećani oprez i postojanje rizika da takvo djelo predstavlja zločin protiv čovječnosti (§ 24 presude).
Da li je krivično djelo bilo propisano sa dovoljno dostupnosti i predvidivosti?	Identifikovati da su djela u vrijeme izvršenja bila definisana sa dovoljnim stepenom dostupnosti i predvidivosti u međunarodnom pravu (§25 presude).
Kako je Sud postupio?	Identifikovati i pojasniti postupanje presude sa predstavkom kao očigledno neosnovanom (§26).

**Predmet br. 2: ESLJP- *Jorgić protiv Njemačke*,
br. 74613/01 iz 2007. godine**

Činjenice predmeta pod pseudonimom *Maras Lilek protiv Ruretanije*

1. Podnosilac predstavke (Maras Lilek) rođen je 1950. godine. Podnosilac predstavke je državljani Bilinije, pripadnik etničke grupe Pinala. Od 1973. godine živio je u Ruretaniji, gdje je legalno boravio do početka 1999. godine. Zatim se vratio u Vertišku, koja se nalazi u okolini grada Mileka u Biliniji, gdje je i bio rođen. U Biliniji je u to vrijeme trajao oružani sukob između pinalskih i levijanskih oružanih snaga.
2. G. Lilek je 16. 12. 2002. godine uhapšen prilikom ulaska u Ruretaniju s obrazloženjem da je osumnjičen za počinjenje krivičnog djela genocida. Suđenje je počelo 28. 02. 2004. godine pod optužbom da je g. Lilek počinio genocid u regiji oko Mileka u periodu od maja do septembra 1999. godine. Okružni sud u Mileku osudio ga je 26. 09. 2004. godine za djelo genocida i izrečena mu je kazna doživotnog zatvora i zaključeno je da je njegova krivica posebno teška.
3. Sud je utvrdio da je podnosilac predstavke osnovao paravojnu grupu, s kojom je učestvovao u etničkom čišćenju koje su naredili politički lideri Pinala i pinalska vojska u regiji oko Mileka protiv pripadnika Levijana. Učestvovao je u hapšenju, pritvaranju, napadima i zlostavljanju muških pripadnika drugih etničkih zajednica; u junu te godine pucao je na dvadeset dva stanovnika sela Grafos – žene i osobe sa invaliditetom i starije ljude. Nakon toga je g. Lilek, zajedno sa paravojnom grupom koju je vodio, progonio četrdesetak muškaraca iz njihovog rodnog sela i naredio da se zlostavljaju, a šestorica strijeljaju. U septembru 1999. godine podnosilac predstavke je demonstrirao novi način zlostavljanja nad zatvorenicima.
4. Sud je izjavio da je nadležan za predmet prema članu 6. Krivičnog zakona. Postojala je legitimna veza za krivično gonjenje u Ruretaniji, jer je to bilo u skladu s ruretanskom vojnom i humanitarnom misijom u Biliniji, a podnosilac zahtjeva je boravio u Ruretaniji više od dvadeset godina i tamo je uhapšen. Nadalje, slažući se sa nalazima stručnjaka za međunarodno javno pravo, sud je utvrdio da ruretanskim sudovima, međunarodno javno pravo nije zabranilo suđenje u predmetu. Konkretno, Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. godine, a ni član 40. Statuta Međunarodnog suda za teška kršenja humanitarnog prava nisu isključili nadležnost sudova Ruretanije za djela genocida koja je stranac počinio izvan Ruretanije protiv stranaca. Dodatno, nadležni međunarodni krivični sud je izjavio da nije voljan preuzeti gonjenje podnosioca predstavke.
5. Nadalje, Sud je utvrdio da je podnosilac predstavke postupio s namjerom da počinio genocid u smislu člana 220. Krivičnog zakona.

- Osvrćući se na stavove koje je iznio nemali broj pravnih eksperata, Sud je utvrdio da namjera za uništavanjem grupe u smislu člana 220. Krivičnog zakona znači uništavanje grupe kao društvene jedinice u svojoj posebnosti, osjećaju pripadnosti, te da biološko-fizičko uništenje nije bilo potrebno. Ipak, većina stručnjaka je zauzela stav da je namjera za biološko-fizičkim uništenjem sastavni dio pravila o genocidu. Sud je zaključio da je podnosilac predstavke, stoga djelovao s namjerom da uništi grupu Levijana (sa svojim posebnostima) na sjeveru Bilinije ili barem u regiji grada Mileka.
6. Po žalbi podnosioca predstavke odlučivao je Savezni sud, kao drugostepeni sud, koji je je 30. 04. 2007. godine, nakon saslušanja osudio podnosioca predstavke na doživotni zatvor i to po jednoj tački genocida i trideset tačaka ubistva. Savezni sud je, kao i Okružni sud, utvrdio da je Krivični zakon primjenjiv na ovaj predmet i da su sudovi zbog toga bili nadležni da sude na osnovu člana 6. Krivičnog zakona. Potvrdio je stav prvostepenog suda i naveo da je međunarodnim pravom utvrđen princip univerzalne nadležnosti za suđenje za genocid. Potvrđen je i nalaz Okružnog suda u pogledu definicije zločina genocida i tumačenja koncepta „uništenja grupe“ (nije potrebno fizičko uništenje), ali je Savezni sud smatrao da se radnje podnosioca predstavke imaju tumačiti kao jedan akt (tačka) koji u svojoj ukupnosti tvori genocid.
 7. Žalba podnosioca predstavke odbijena je i u pogledu navodnih proceduralnih grešaka i nemogućnosti saslušanja određenih svjedoka, jer podnosilac predstavke nije dovoljno obrazložio navedeno kako bi izvođenje tih dokaza bilo relevantno za suđenje ili ishod postupka. Takođe, žalba u pogledu odbijanja da se izradi topografska karta je odbijena, jer je prvostepeni sud imao videozapis relevantnog mjesta.
 8. Predmet je ispitao i Savezni ustavni sud koji je 12. 12. 2010. godine odbio ustavnu žalbu podnosioca predstavke. Ponovio je da nije bilo povrede osnovnih prava podnosioca predstavke, jer su sudovi bili nadležni prema domaćem i međunarodnom pravu, a država Bilinija je izjavila da ne traži izručenje podnosioca predstavke. Odluke sudova nisu bile retroaktivno i nisu bili arbitrerne u pogledu tumačenja pojma genocida. Dakle, presude nižestepeni sudova su zakonite, čak i bez obzira na to što su nakon spornih događaja određeni međunarodni sudovi (uključujući Međunarodni sud pravde) zauzeli stav o užem konceptu genocida koji podrazumijeva da namjera treba da bude usmjerena ka fizičko-biloškom uništenju grupe, kao i činjenicu da je praksa i u samoj Ruretaniji kasnije promijenjena i usvojen uži koncept genocida.
 9. G. Lilek se žalio Evropskom sudu za ljudska prava za povredu prava garantovanih Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Mjerodavno pravo:

Krivični zakon Ruretanije

Član 6 – Djela počinjena u inostranstvu protiv međunarodno zaštićenih pravnih interesa

Krivično pravo Ruretanije primjenjuje se i na sljedeća djela počinjena u inostranstvu, bez obzira na nadležno pravo na teritoriji gdje su počinjena:

1. Genocid (član 220)

Član 220. – Genocid

1. Ko, djelujući u namjeri da uništi u cjelini ili dijelom, neku nacionalnu, rasnu, vjersku ili etničku grupu kao takvu,
- (1) ubije članove grupe,
 - (2) izazove teške fizičke ili duševne boli... članovima grupe,
 - (3) dovede grupu u takve uslove života koji mogu da dovedu do njihovog fizičkog uništenja u cjelini ili djelimično,
 - (4) izrekne mjere koje imaju za cilj da spriječe rođenja unutar te grupe,
 - (5) prisilno prebacuje djecu iz jedne grupe u drugu,
- Kazniće se kaznom doživotnog zatvora...

Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida 1948

ČLAN I. Strane ugovornice potvrđuju da genocid, bez obzira da li se poćini u vrijeme mira ili u vrijeme rata, predstavlja zloćin po međunarodnom pravu za koji se one obavezuju da će ga sprećavati i kaćnjavati.

Ćlan VI. Licima optućenim za genocid ili za bilo koja druga djela pobrojana u ćlanu III sudiće nadlećni sud drćave na ćijoj je teritoriji djelo izvršeno ili međunarodni krivićni sud koji ima nadlećnost u odnosu na te strane ugovornice koje su obavezne da prihvate njećovu nadlećnost.

Rezolucija Generalne skupšćtine br. A/RES/47/121 od 18. 12. 1999. godine:

„Ozbiljno zabrinuti pogoršanjem situacije u Biliniji zbog pojaćanih agresivnih djelovanja pinalskih snaga sa ciljem da se silom stekne više teritorija, koje karakteriće dosljedan obrazac grubog i sistematskog kršćenja ljudskih prava, sve veća izbjeglićka populacija nastala kao rezultat masovnih protjerivanja nemoćnih civila iz njihovih domova i postojanja podrućja koncentracionih logora i centara za pritvor koja kontrolišu pinalske snage, u cilju ućasne politike „etnićkog ćišćenja“, koji jeste oblik genocida... “

PITANJA ZA STUDENTE	RELEVANTNI ZAKLJUČCI
<p>Ko je podnosilac predstavke, gdje je živio i čiji je državljanin? Gdje je počinio akte za koje je osuđen i koji sudovi su ga osudili?</p>	<p>Identifikovati da je podnosilac predstavke državljanin jedne države (Bilinije), a da je živio i radio u Biliniji i Ruretaniji i da su ga ruretanijski sudovi osudili za djelo genocida koje je počinio u Biliniji (§§ 6-8; 17-19; 24; 27 presude)</p>
<p>U čemu su se ogledala djela podnosioca predstavke i kako su kvalifikovana?</p>	<p>Identifikovati radnje izvršenja koje je podnosilac predstavke počinio. (§§ 16, 18 presude). Identifikovati da je osuđen za krivično djelo genocida, sa specifičnim tumačenjem genocidne namjere i koncepta uništenja grupe (§§ 15-18; 23; 27 presude)</p>
<p>Kako su sudovi zasnovali nadležnost u ovom slučaju?</p>	<p>Identifikovati da su domaći organi zasnovali nadležnost na osnovu univerzalne jurisdikcije, ali i povezanosti podnosioca predstavke i države njegovog državljanstva sa Ruretanjem. Prodiskutovati sa studentima o institutu univerzalne nadležnosti uopšteno i povezati zakonodavstvo Ruretanijske i norme iz međunarodnih ugovora sa normama o univerzalnoj nadležnosti u našem pravnom sistemu (§§ 50-54; 68-70 presude).</p>
<p>Koji bi bili argumenti u korist podnosioca predstavke u pogledu univerzalne nadležnosti?</p>	<p>Identifikovati da su se argumenti podnosioca predstavke u pogledu univerzalne nadležnosti odnosili na to da domaći sudovi nisu bili nadležni da sude, jer član VI Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida, ukazuje koji sudovi imaju ovlaštenje da sude. Mimo tih, drugi sudovi nisu nadležni. Zbog toga domaći sud nije bio osnovan u skladu sa zakonom (pravom) i povrijeđeno je pravo iz čl. 6. EKLJP da se svakome sudi pred sudom osnovanim u skladu sa zakonom (§§ 58-59 presude).</p>
<p>Šta propisuje Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida u pogledu nadležnosti za suđenje za djelo genocida? Da li se pominje univerzalna nadležnost?</p>	<p>Identifikovati šta propisuje član VI Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida. Potrebno je navesti studente da odgonetnu šta je poruka ovog člana, tj. da li normira koji su sudovi obavezni da gone za djelo genocida ili samo koji sudovi imaju ovlaštenje za suđenje ili koji sudovi nemaju pravo da sude za genocid. Ukazati na stav ESLJP-a da je tumačenje člana VI Konvencije razumno i u skladu sa zakonima drugih država. Dakle, iako univerzalna nadležnost nije eksplicitno navedena u ovoj konvenciji, član VI se može tumačiti tako da propisuje samo koji su sudovi obavezni da sude, ali ne sprečava druge sudove da sude za genocid i to na osnovu univerzalne nadležnosti. Navesti studente i na to da prepoznaju prirodu zabrane genocida kao <i>ius cogens</i> i <i>erga omnes</i> normu (§§ 20; 25; 52-54; 65-72) presude.</p>

PITANJA ZA STUDENTE	RELEVANTNI ZAKLJUČCI
<p>Pored univerzalne nadležnosti, koji princip krivičnog prava se problematizuje u ovom predmetu? Na šta bi se podnosilac predstavke još mogao žaliti i koji bi bili njegovi argumenti?</p>	<p>Identifikovati da je riječ o principu zakonitosti i to zbog širokog tumačenja pojma genocida koji u praksi sudova Ruretanije nije podrazumijevao namjeru za fizičkim uništenjem (§§ 89; 92-95 presude).</p>
<p>Šta je suština principa zakonitosti? Koja je njegova svrha?</p>	<p>Identifikovati da je svrha principa da pojedinac može da zna na osnovu propisa za koja djela može da bude krivično osuđen. Ova predvidljivost zakona ne može biti apsolutna i nekada će biti potrebna sudska praksa i tumačenje pravnik da se razjasni neka pravna norma (§§ 100-102 presude).</p>
<p>Imajući na umu svrhu principa zakonitosti, šta je zadatak ESLJP-a u ovom slučaju? Da li je podnosilac predstavke mogao razumno da predvidi da bi za svoja djela mogao da bude osuđen za genocid u Ruretaciji?</p>	<p>Identifikovati da je ESLJP trebalo da riješi pitanje da li široko tumačenje pojma genocida, posebno “namjere da se uništi grupa” predstavlja kršenje principa zakonitosti, odnosno da li je takvo tumačenje u skladu sa <i>suštinom</i> genocida (§ 103 presude).</p> <p>Identifikovati šta je sve moglo ukazati da se u Ruretaciji u momentu izvršenja djela i suđenja pojam genocida tumači široko (§§ 36, 41, 47 presude)</p> <p>Ukazati na zaključak ESLJP-a da, iako je većina teoretičara smatrala da se genocid treba tumačiti uže od onoga kako su ga tumačili sudovi Ruretanije, ipak je podnosilac predstavke mogao <i>razumno gledano</i> da predvidi da će njegova djela potpadati pod pojam genocida, tj. i takvo široko tumačenje je bilo u skladu sa suštinom genocida. Ukazati i na to da kasnija jasna praksa međunarodnih sudova o uskom tumačenju genocida nije relevantna, jer su događaji za koje je podnosilac predstavke osuđen desili ranije (§§ 104-114 presude).</p>

Predmet br. 3:

- - Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju, *Tužilac protiv Kunarca i drugih*, br. IT-96-23-T i IT-96-23/1-T prvostepena presuda iz 2001. godine
- - Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju, *Tužilac protiv Kunarca i drugih*, br. IT-96-23 i IT-96-23/1-A, drugostepena presuda iz 2002. godine

Činjenice predmeta pod pseudonimom *Luis Sanderman*

1. U periodu od 1992. godine do 1995. godine na prostoru države Romandije desio se oružani sukob. Povodom tog oružanog sukoba, rezolucijom Savjeta bezbjednosti formiran je *ad hoc* Međunarodni krivični sud za Romandiju koji je između ostalih krivičnih djela bio nadležan i za procesuiranje zločina protiv čovječnosti učinjenih na prostoru države Romandije u navedenom periodu.
2. Luis Sanderman rođen je 1960. godine u Beti u Romandiji i bio je vođa stalne izviđačke grupe koja se sastojala od oko 15 vojnika. On je tvrdio da se sastav grupe mijenjao i da je on birao vojnike koji će učestvovati na terenu. Na prostoru opštine Beta u Romandiji postojao je oružani sukob između dvije etničke grupe koje žive na tom prostoru, grupe A i grupe B. Luis Sanderman pripada etičkoj grupi A. On je bio dobro informisan vojnici i imao pristup najvišoj vojnoj komandi, te učestvovao u više vojnih operacija na području Bete. Takođe, kroz praksu Međunarodnog krivičnog suda za Romandiju utvrđeno je da je uslov za postojanje zločina protiv čovječnosti postojanje širokog ili sistematskog napada protiv civilnog stanovništva.
3. Pred otpočinjanje, a naročito tokom oružanog sukoba u Beti, pripadnici grupe B su postepeno izopšteni iz društvenog života u Larku, nisu im isplaćivane plate, njihove usluge više nisu tražene, a muškarci koji su bili pripadnici ove etničke grupe su razoružani. Postepeno je došlo do pljačkanja i paljenja kuća i različitih oblika fizičkog nasilja protiv pripadnika grupe B. Vjerski i kulturni objekti koji su predstavljali dio identiteta pripadnika grupe B su uništeni. Takođe, i muškarci i žene su zatvarani, ali su bili razdvojeni. Žene su držane u raznim zatočeničkim centrima, gdje su morale živjeti u nepodnošljivim higijenskim uslovima, bile su zlostavljane na razne načine. Pripadnici vojske i policije grupe A dolazili bi u te zatočeničke centre, birali jednu ili više žena, izvodili ih i imali seksualne odnose sa njima ili bi ih odvodili na mjesta u kojima su one imale seksualne odnose sa drugim licima. Neke od njih su iz tih zatočeničkih centara odvodili u privatne stanove i kuće, gdje su morale kuhati, čistiti i služiti vojnike koji su tamo stanovali.
4. Tokom 1992. godine, Luis Sanderman je više puta zatočene žene koje pripadaju etničkoj grupi B vodio iz mjesta u kojima su bile zatočene, na više lokacija prilikom

kjih su one imale seksualne odnose sa više različitih lica koji su pripadali etničkoj grupi A, pri čemu je u nekim od njih učestvovao i sam Luis Sanderman. Neki od tih seksualnih odnosa su podrazumijevali vaginalnu penetraciju, a neki i oralnu i analnu penetraciju. Seksualni odnosi u ovim uslovima su se često ponavljali od strane istih ili različitih lica. Pri tome, neka od njih su bila praćena verbalnim prijetnjama, ali i konkludentnim radnjama koje ukazuju na prijetnju – na primjer stavljanje pištolja na sto prije započinjanja seksualnog odnosa. Seksualni odnosi su najčešće postojali između ovih žena i vojnika koji su pripadali grupi A i na mjestima na kojima se nalazio veći broj vojnika koji su pripadali snagama grupe A. Luis Sanderman je više puta imao seksualne odnose na ovakav način kao i njegovi prijatelji koji nisu bili vojnici.

5. U predmetu u kojem je Međunarodni krivični sud za Romandiju prethodno odlučivao u pogledu postojanja krivičnog djela silovanja zauzeo je stav da „elemente krivičnog djela silovanja nije moguće razabrati ni iz međunarodnog ugovornog, ni iz običajnog prava, a niti iz opštih principa međunarodnog krivičnog prava ili opštih principa međunarodnog prava”. Zbog toga se Sud pozvao na principe krivičnog prava koji su zajednički svim velikim pravnim sistemima svijeta i utvrdio sljedeću definiciju silovanja:

- (1) seksualna penetracija, bez obzira koliko neznatna:
 - (a) vagine ili anusa žrtve penisom počinioca ili bilo kojim drugim predmetom kojim se počinitelj poslužio; ili
 - b) usta žrtve penisom počinioca;
- (2) uz upotrebu prinude ili sile ili pod prijetnjom sile protiv žrtve ili trećeg lica.

Dalje, Sud je u istom predmetu ukazujući na relevantnost ne samo sile, prijetnje silom i prinude, nego i odsustva pristanka ili voljnog učešća, zapazio: „... u svim jurisdikcijama koje je Pretresno vijeće razmotrilo, nužan je element sile, prinude, prijetnje ili djelovanja bez saglasnosti žrtve: upotreba sile ima široko tumačenje i obuhvata dovođenje žrtve u bespomoćno stanje.”

Relevantno pravo na snazi u različitim jurisdikcijama u vrijeme relevantno za ovaj postupak identifikuje veliki broj različitih faktora na osnovu kojih se relevantni oblici seksualnog čina kategorizuju kao krivično djelo silovanja. Može se smatrati da ti faktori najvećim dijelom ulaze u tri široke kategorije:

- (1) seksualna aktivnost praćena je silom ili prijetnjom silom, koja je upućena žrtvi ili nekoj trećoj strani;
- (2) seksualna aktivnost praćena je silom ili različitim drugim specifičnim okolnostima koje su

- žrtvu učinile naročito ranjivom ili su je učinile nesposobnom da izrazi informisano odbijanje; ili
- (3) do seksualne aktivnosti dolazi bez pristanka žrtve.
6. Ispitivanje odredbi relevantnih nacionalnih zakona ukazuje na to da se faktori o kojima se govori odnose na pitanja koja proizlaze iz činjenice da je volja žrtve savladana ili da žrtvino podvrgavanje činu nije bilo dobrovoljno. Tim pravnim sistemima je zajedničko temeljno načelo da teško narušavanje seksualne autonomije treba učiniti kažnjivim. Seksualna autonomija je narušena svaki put kada osoba podvrgnuta seksualnom činu, na njega nije slobodno pristala ili nije dobrovoljno učestvovala u njemu.
7. Da li je Luis Sanderman izvršio zločin rotiv čovječnosti?

Mjerodavno pravo:

Čl. 5. Statuta Međunarodnog krivičnog suda za Romandiju

Zločini protiv čovječnosti

Međunarodni sud je nadležan da krivično goni osobe odgovorne za sljedeća krivična djela kada su počinjena u oružanom sukobu, bilo međunarodnog bilo unutrašnjeg karaktera, i usmjerena protiv civilnog stanovništva:

- (a) ubistvo;
- (b) istrebljivanje;
- (c) porobljavanje;
- (d) deportacija;
- (e) zatvaranje;
- (f) mučenje;
- (g) silovanje;
- (h) progoni na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi;
- (i) druga nehumana djela

PITANJA ZA STUDENTE	RELEVANTNI ZAKLJUČCI
Koji su osnovni elementi bića krivičnog djela zločin protiv čovječnosti?	Koristiti se mjerodavnim pravom i identifikovati koji su osnovni elementi zločina protiv čovječnosti. Utvrditi postojanje opšteg (zajedničkog elementa) i alternativnih radnji izvršenja. Posebnu pažnju je potrebno posvetiti širokom ili sistematskom napadu kao elementu bića krivičnog djela koji je neophodan, a nije određen čl. 5. Statuta.
Da li je u vrijeme izvršenja djela postojao oružani sukob? Da li je u vrijeme izvršenja djela postojao široki ili sistematski napad protiv civilnog stanovništva?	Identifikovati da je prema činjeničnom stanju postojao oružani sukob. Za dodatno pojašnjenje pogledati: §§12, 567, prvostepena presuda. Identifikovati da činjenično stanje ukazuje da je ovakav napad postojao. Za dodatno pojašnjenje pogledati: §§573-592, prvostepena presuda.
Da li je Statutom određena definicija krivičnog djela silovanja?	Identifikovati da Statut predviđa silovanje samo kao radnju izvršenja zločina protiv čovječnosti ali se ne utvrđuju elementi silovanja (§ 437, prvostepena presuda).
Da li je upotrebljena sila protiv lica sa kojima je postojao seksualni odnos?	Identifikovati da nije uvijek korištena sila da bi krivično djelo bilo izvršeno.
Postoji li definicija silovanja u međunarodnom krivičnom pravu? Kakav se značaj daje pristanku žrtve u toj definiciji?	Identifikovati da u vrijeme izvršenja krivičnog djela ne postoji definicija silovanja u međunarodnom krivičnom pravu, te da je ona određena kroz sudsku praksu, a na osnovu analize principa krivičnog prava iz pravnih sistema širom svijeta (§§ 440-442, prvostepena presuda). Identifikovati da nepostojanje pristanka žrtve na seksualni odnos predstavlja bitno obilježje krivičnog djela silovanja u međunarodnom krivičnom pravu, te da ako pristanak postoji on mora biti dat dobrovoljno i na osnovu slobodne volje (§ 127, drugostepena presuda).
Da li je potrebno da je žrtva pružala otpor?	Identifikovati da pružanje otpora žrtve nije uslov za postojanje silovanja (§128, drugostepena presuda).
Da li je nužno da je upotrebljena sila ili prijetnja prilikom izvršenja krivičnog djela silovanja?	Identifikovati da sila ili prijetnja nisu nužno elementi bića krivičnog djela silovanja (§§129-130, drugostepena presuda).
U kakvim okolnostima su izvršena krivična djela? Na kojim mjestima? Kakav su položaj imala lica koja su izvršila krivična djela?	Identifikovati da su lica bila zatočena u toku oružanog sukoba, da su žene bile pripadnice različite etničke grupe u odnosu na izvršioca krivičnog djela, da su „odlazak“ žena iz mjesta u kojima su zatočene kontrolisali vojnici kao i da je lice koje se tereti za izvršenje silovanja imalo značajan vojni položaj.

PITANJA ZA STUDENTE	RELEVANTNI ZAKLJUČCI
Može li se očekivati pružanje otpora ukoliko se žrtva nalazi u okolnostima kao u predmetnom slučaju? Može li se smatrati da postoji pristanak ukoliko je djelo izvršeno u navedenim okolnostima iako nije bilo jasno pruženog otpora?	Identifikovati da se u nasilnim okolnostima ne može očekivati da bez obzira na nepostojanje otpora postoji pristanak lica. Takođe je potrebno utvrditi da takve okolnosti isključuju pristanak (§§ 130,133 drugostepena presuda).
Da li je lice izvršilo silovanje koje predstavlja zločin protiv čovječnosti?	Identifikovati da zbog nepostojanja pristanka koji je bitan element ovog krivičnog djela uz postojanje ostalih elemenata bića krivičnog djela u predmetnom slučaju postoji silovanje kao zločin protiv čovječnosti.

Predmet br. 4:

ESLJP- *Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine*, br. 2312/08 i 34179/08, iz 2013. godine

Činjenice predmeta pod pseudonimom *Zajčev i Kuvas protiv Lazije*

I podnosilac predstavke

1. Nikolo Zajčev je rođen 1953. godine u Ukrajini. Tokom oružanog sukoba u Laziji dolazi da se bori na strani oružanih snaga koje su činili uglavnom pripadnici etničke grupe Vlanin. On je 1993. godine pomogao drugoj osobi da otme dva civila koja bi kasnije bila razmijenjena za pripadnike njihove oružane snage, a koje su držale protivničke snage sačinjene uglavnom od etničke grupe Stravin.

2. Podnosilac predstavke je 11. 06. 2004. godine uhapšen. Federalni sud u Lanovi ga je 01. 07. 2005. godine proglasio krivim za podstrekavanje i pomaganje u ratnom zločinu uzimanja talaca i osudilo ga na pet godina zatvora prema članu 173(1) u vezi sa članom 31. Krivičnog zakona iz 2001. godine (KZ 2001). Apelacioni federalni sud je ukinuo presudu i vratio postupak na ponovno suđenje. Federalni sud je podnosioca predstavke opet osudio na istu kaznu u skladu sa istim zakonom. Sud je obrazložio da je odluku o kazni koju je maksimalno smanjio donio primjenom odredaba o ublažavanju kazni (član 50. KZ 2001). Podnosilac predstavke se žalio Ustavnom sudu, koji je odbio njegovu žalbu. Ukazao je da je na njega primijenjen KZ 2001, a trebao je biti primijenjen Krivični zakon iz 1988. godine (KZ 1988) koji je i blaži od KZ 2001. Ustavni sud se pozvao na pravila međunarodnog

prava koja dozvoljavaju, prema njegovom shvatanju, izuzetak od zabrana retroaktivne primjene zakona i to kada je djelo za koje je lice osuđeno predstavljalo krivično djelo prema međunarodnom pravu. Dakle, Ustavni sud se nije detaljno upustio u pitanje koji je zakon blaži, već je rekao da međunarodno pravo dopušta izuzetke od principa zakonitosti za međunarodna krivična djela. Odluka nije donijeta jednoglasno.

3. Podnosilac predstavke je 2009. godine, nakon odsluženja kazne, napustio Laziju i otišao u Ukrajinu.

II podnosilac predstavke

4. Leopold Kuvas je rođen 1966. godine i trenutno služi kaznu zatvora. Tokom oružanog sukoba u Laziji, tačnije 02. 06. 1992, imao je istaknutu ulogu u premlaćivanju zarobljenih pripadnika protivničke etničke grupe Vlanin u gradu Prajt. Premlaćivanje je trajalo od jednog do tri sata i počinjeno je upotrebom pušaka, palica, boca, te udaraca nogama i rukama. Žrtve su nakon toga odvedene u logor. Federalni sud u Lanovi je 18. 06. 2007. godine g. Kuvasa osudio na jedanaest godina zatvora zbog djela ratnog zločina mučenja iz člana 173. KZ 2001. Apelacioni sud je potvrdio presudu, a Ustavni sud je odbio njegovu ustavnu žalbu, sa sličnim obrazloženjem kao i u predmetu protiv prvog podnosioca predstavka, g. Zajčeva.

Mjerodavno pravo i praksa:

Od 2009. godine Apelacioni sud mijenja način presuđivanja, dok Federalni sud u Lanovi nastavlja sa ranijom praksom. Apelacioni sud za lakša djela primjenjuje KZ 1988 koji je propisivao blaže kazne od kazni iz KZ 2001, a za teža djela primjenjuje KZ 2001 čiji je maksimum kazni niži od KZ 1988. Ovo bez obzira na to što je propisima Lazije propisana smrtna kazna, jer je ona *de facto* stavljena van snage međunarodnim ugovorima na čije poštovanje se obavezala Lazija.

Međunarodna organizacija X je u svoja dva izvještaja navela kako ne postoji ujednačena sudska praksa u pogledu primjene KZ 2001 ili KZ 1988. Sudovi federalnih jedinica Lazije uglavnom izriču blaže kazne od sudova na federalnom (saveznom) nivou. Izvještaji ukazuju i na to da se kao posebno sporna pitanja javljaju u težim slučajevima, kada kazna ide ka maksimalno propisanoj kazni, a to je prema KZ 1988 15 godina, dok KZ 2001 omogućava teže kažnjavanje, čak i kaznom zatvora do 40 godina. Primjena KZ 1988 onemogućava da se učinilac kazni proporcionalno količini neprava njegovih akata, zaključeno je u izvještajima.

KRIVIČNI ZAKON 1988.

Član 24. Ko drugome sa umišljajem pomogne u izvršenju krivičnog djela kazniće se kao da ga je sam učinio, a može se i blaže kazniti.

Član 38. Zatvor ne može biti kraći od petnaest dana ni duži od petnaest godina. Za krivična djela za koja je propisana smrtna kazna sud može izreći i zatvor od dvadeset godina. Smrtna kazna može se izreći samo za najteže slučajeve teških krivičnih djela za koje je zakonom propisana.

Član 43. Kad postoje uslovi za ublažavanje kazne iz člana 42 ovog zakona, sud će ublažiti kaznu u ovim granicama: (a) ako je za krivično djelo kao najmanja mjera kazne propisan zatvor u trajanju od tri ili više godina, kazna se može ublažiti do jedne godine zatvora

Član 142. Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije, naredi ...ili izvrši ... mučenja, ... uzimanja talaca, ... kazniće se zatvorom najmanje pet godina ili smrtnom kaznom.

KRIVIČNI ZAKON 2001.

Član 31. Ko drugome sa umišljajem pomogne u izvršenju krivičnog djela, kazniće se kao da ga je sam učinio, a može se i blaže kazniti.

Član 42. Kazna zatvora ne može biti kraća od 30 dana ni duža od 20 godina. Za najteže oblike teških krivičnih djela počinjenih sa umišljajem može se propisati kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 21 do 45 godina.

Član 50. Kad postoje uslovi za ublažavanje kazne iz člana 49. ovog zakona, sud će ublažiti kaznu u ovim granicama: (a) ako je za krivično djelo kao najmanja mjera kazne propisana kazna zatvora od deset ili više godina, kazna se može ublažiti do pet godina zatvora

Član 173. Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi ili učini ... mučenje, ... uzimanje talaca, ... kazniće se zatvorom najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

PITANJA ZA STUDENTE	RELEVANTNI ZAKLJUČCI
<p>Koji je zakon važio u momentu učinjenja djela za koja su osuđeni podnosioci predstavke?</p> <p>Da li su djela ratnih zločina bila propisana Krivičnim zakonom 1988. (KZ 1988.) i Krivičnim zakonom 2001. (KZ 2001.)? Ako jesu, na koji način su regulisali ovo krivično djelo?</p>	<p>Identifikovati da je KZ 1988. bio na snazi u momentu izvršenja krivičnog djela. (§§ 6-8 presude).</p> <p>Identifikovati da su oba zakona normirala krivično djelo ratnog zločina i to za one akte za koje su podnosioci predstavke bili osuđeni, ali da su propisivali različite kazne (§§ 67-68 presude).</p>
<p>Koji bi bili argumenti za primjenu KZ iz 2001.?</p>	<p>Identifikovati koji bi to razlozi mogli opravdati primjenu KZ 2001.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odsustvo smrtne kazne u novom zakonu; - interes pravde zahtijeva da se primjeni KZ 2001., jer bi kazne mogle da budu preniske prema KZ 1988. za ovako težak zločin; - čl. 7. st. 2 EKLJP propisuje izuzetke od pravila neretroaktivnosti i ako je neko djelo propisano međunarodnim pravom kao krivično djelo (uporedo sa domaćim pravom), onda je dozvoljena primjena i teže kazne; - kazne na koje su podnosioci predstavke osuđeni su u rasponu kazni koje je predviđao KZ 1988., tako da je rezultat isti, bez obzira koji se zakon primijeni (§§ 62, 70).
<p>Šta je suština ovog predmeta, odnosno koji institut krivičnog prava je bitan?</p>	<p>Identifikovati da je riječ o principu zakonitosti. Prodiskutovati sa studentima uopšteno šta podrazumijeva ovaj princip. Takođe, navesti studente da zaključe da je u ovom predmetu princip zakonitosti sporan sa aspekta propisane kazne, a ne propisanosti određenih akata kao krivičnog djela (§§ 66).</p>
<p>Kako odgovoriti na argument da je Krivični zakon iz 1988. godine bio teži po podnosiocima predstavke zbog propisane smrtne kazne? Da li je u tom pogledu relevantno na koje su kazne osuđeni podnosioci predstavke, odnosno koja su to djela konkretno počinili?</p>	<p>Identifikovati da se smrtna kazna mogla izreći samo za teške oblike ratnih zločina, a da su podnosioci predstavke osuđeni za oblike koji svakako ne predstavljaju teži oblik. Kazna g. Zajčevu je umanjena ispod zakonskog minimuma prema KZ 2001, a g. Kuvas je osuđen na samo jednu godinu iznad zakonskog minimum prema Krivičnom zakonu iz 2001. godine (§§ 26, 69).</p>

PITANJA ZA STUDENTE	RELEVANTNI ZAKLJUČCI
Koji bi kriterijum ili parameter bio relevantan da se odredi blaži zakon u ovom predmetu?	Identifikovati da je prethodno pojašnjeno da su oba podnosioca predstavke kažnjeni kaznama koje su ispod zakonskog minimum (prvi podnosilac predstavke), odnosno nešto iznad minimuma (drugi podnosilac predstavke) i zato je potrebno istražiti koji je zakon blaži u smislu propisanog minimuma kazne za ratni zločin (§ 69).
Da li su kazne podnosiocima predstavke bile u rasponu kazni predviđenih KZ 1988. i da li je to značajno?	<p>Identifikovati da je nesporno da su kazne obojice podnosilaca predstavki bile u rasponu kazni propisanih Krivičnim zakonom iz 1988. godine, ali je ključni problem to što su obojica mogli da dobiju niže kazne prema Krivičnom zakonu iz 1988. godine, a da je taj zakon bio primijenjen (§ 70).</p> <p>Uputiti studente i na izdvojena mišljenja da stav ESLJP iz §§ 69-70 predstavlja nagađanje i da izlazi iz okvira zadatka Suda (izdvojena mišljenja sudija Ziemelea i Kalaydijeva).</p>
Šta bi bio smisao čl. 7. st. 2. EKLJP, s obzirom na to da je ova odredba korištena kao argument države Lazije?	<p>Identifikovati da čl. 7. st. 2. EKLJP ne propisuje opšte odstupanje od principa zakonitosti (§ 72).</p> <p>Prodiskutovati sa studentima o mogućim zabunama koje stvara formulacija tog stava.</p>

**KRIVIČNA DJELA TRGOVINE LJUDIMA
– MATERIJALI ZA RAD**

Predmet br. 1:**Okružni sud u Banjoj Luci, br. 11 0 K 020196 18 K iz 2019. godine**

(vidjeti: *Sažet prikaz sudske prakse u slučajevima trgovine ljudima*, Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, 2016)

Činjenice predmeta pod pseudonimom *David Rej*

1. David Rej rođen je 1963. godine u gradu Sanko u državi Alanji. On je završio srednju ugostiteljsku školu, pismen je, po zanimanju je ugostitelj, srednjeg imovnog stanja i ima mjesečna primanja u iznosu oko 350 EUR. Gospodin Rej je razveden. Takođe, on je dva puta osuđivan. Jednom u Alanji za krivično djelo teške tjelesne povrede a drugi put u inostranstvu za krivično djelo nedozvoljena proizvodnja i promet opojnih droga.
2. David Rej je vlasnik ugostiteljskog objekta „Sunrise“ koji se nalazi u gradu Sanko. On je u junu 2016. godine u ovaj objekat doveo Irinu K. i zaposlio je kao konobaricu. On joj je tom prilikom rekao da će joj dnevnicu biti 10 EUR. Ipak, ispostavilo se da je Irina K. radila samo jedan dan u ugostiteljskom objektu „Sunrise“.
3. Irina K. je rođena u aprilu 1999. godine. Irina K. je dijete razvedenih roditelja, odrasla je sa bakom i djedom koji su se takođe razveli. Živjela je u manjem mjestu pored grada Sanko gdje je završila osnovnu školu i nakon toga u Sanku upisala gimnaziju. Ona je napustila školovanje i počela da radi kao konobarica. Irina K. nije imala u vremenu adolescencije roditeljski nadzor, majka joj je živjela u inostranstvu i povremeno su se vidale. Takođe, Irina K. se liječila nekoliko puta bolnički kao i u klinici za psihijatriju. Pored toga, ona je zbog uznemirenosti povremeno koristila marihuanu a ponekad i teže droge, međutim nije bila zavisnik od istih. Ona je imala i finansijskih poteškoća.
4. Jednog dana u junu 2016. godine David Rej je svom poznaniku Karlu rekao da ima djevojku koja bi sa njim imala seksualne odnose za određeni novčani iznos. Pri tom je on naveo da ga je prethodno David Rej obavijestio da bi to koštalo 100 EUR. Takođe je rekao da Irina K. nije pitana da li na to pristaje. On je predožio da ih odveze do njegove kuće u kojoj su oni boravili do jutra, kada je po nju došao David Rej. Takođe, njega je David Rej obavijestio da novac treba da dá Irini K. Ona mu je kasnije dala pola iznosa koji je dobila od Karla. Oni nisu imali seksualni odnos jer Karl nije mogao da ostvari erekciju, ali su oni u toku njenog boravka u njegovog kući razmijenili zagrljaje i poljupce te je ona u nekom trenutku držala njegov polni organ u rukama.
5. David Rej je automehaničaru koji mu je dovezao popravljeno vozilo rekao da „ima malu kao avion“ s kojom može imati seks za 50 EUR i pokazao mu njene fotografije na društvenoj mreži *Facebook*, tom prilikom misleći na i pokazujući fotografije Irine K. On ju je tom prilikom i nazvao, ali mu je ona rekla da je sa drugaricom. Kasnije je automehaničar kontaktiran telefonskim putem od strane Irine

- K. ali on nije razgovarao sa njom dugo jer je njegova supruga bila u blizini.
6. Sredinom novembra 2016. godine, David Rej je putem aplikacije Viber kontaktirao Irinu K. i rekao joj da odmah dođe u njegov ugostiteljski objekat. Prilikom upoznavanja sa muškim licem starije životne dobi po imenu Lijam, rekao joj je da te večeri mora da ode u njegovu kuću radi pružanja seksualnih usluga što je ona i prihvatila iz straha. David Rej je ovog muškarca i Irinu K. odvezao u Lijamovu kuću gdje je imala seksualni odnos sa njim nakon čega je David Rej došao po nju i ona mu je tom prilikom dala novac koji joj je Lijam dao posle seksualnog odnosa koji su imali.
 7. David Rej je Irinu K. često pozivao telefonom i govorio joj da „ima još njegovih ljudi“. Na isti način je postupao i kad je ona otišla u inostranstvo kod majke. Govorio joj je da mora da se vrati i da bude na usluzi njemu i njegovim prijateljima.
 8. Tužilaštvo je otpočelo istragu protiv Davida Reja zbog postojanja osnovane sumnje da je izvršio krivično djelo trgovina maloljetnim licem. U toku istrage i na glavnom pretresu ispitan je veći broj svjedoka. Oni koji su imali seksualne odnose sa Irinom K. su potvrdili da su takve odnose imali. Irina K. je takođe potvrdila da je David Rej ugovarao seksualne odnose koje je ona imala, da ju je odvezio na mjesta gdje je imala seksualne odnose, te da mu je davala pola novca koji je dobijala na ime pružanja seksualnih usluga.
 9. Vještačenje telefona okrivljenog je pokazalo da je David Rej imao broj Irine K. te da je kontaktirao sa njom i putem društvene mreže *Facebook Messenger*.
 10. Vještačenja neuropsihijatra i psihologa ukazivala su na pretrpljenu traumu. Takođe, vještačenja su naglasila da se radi o labilnoj, emocionalno nezreloj ličnosti koja je pogodna za manipulaciju.
 11. Svjedoci odbrane tvrdili su da su više puta dolazili u ugostiteljski objekat Davida Reja i da im on nikada nije ponudio takve usluge iako se dugo poznaju. Isto tako su izjavili da posjećujući objekat „Sunrise“ nisu nikada imali priliku da čuju ili vide nešto što bi im ukazivalo na postojanje mogućnosti da im budu pružene seksualne usluge.
 12. Da li je David Rej izvršio krivično djelo za koje se sumnjiči?

Mjerodavno pravo:

Krivični zakon Alanje

Član 146 - Trgovina djecom

- (1) Ko vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, sakriva, drži ili prihvati dijete radi iskorištavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, pornografije, prisiljavanje na prosjačenje, služenje, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, nezakonitog usvojenja ili njemu sličnog odnosa, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korištenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorištavanja, kazniće se kaznom zatvora od pet do dvadeset godina.
- (2) Ko djelo iz stava 1. ovog člana izvrši primjenom sile, ozbiljne prijetnje ili drugim oblicima prinude, dovođenjem u zabludu, otmicom, ucjenom, zloupotrebom svog položaja, ovlašćenja ili uticaja, odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog, davanjem novca ili druge koristi kako bi se dobio pristanak lica koje ima kontrolu nad drugim licem, kazniće se kaznom zatvora najmanje osam godina.
- (3) Ko koristi ili omogući drugom korištenje seksualnih usluga ili drugih vidova eksploatacije djeteta, a bio je svjestan da je riječ o žrtvi trgovine ljudima, kazniće se kaznom zatvora od pet do dvadeset godina.
- (4) Ko oduzme, zadržava, falsifikuje ili uništi lične identifikacione isprave radi vršenja djela iz st. 1. i 2. ovog člana, kazniće se kaznom zatvora od tri do petnaest godina.
- (5) Ako je djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvršeno u sastavu organizovane kriminalne grupe, učinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje deset godina.
- (6) Ako djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvrši službeno lice u vršenju službe, kazniće se kaznom zatvora najmanje deset godina.
- (7) Ako je usljed djela iz st. 1, 2. i 3. ovog člana nastupila teška tjelesna povreda, teško narušavanje zdravlja ili smrt jednog ili više lica, učinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje dvanaest godina.
- (8) Pristanak djeteta na bilo koji oblik iskorištavanja iz stava 1. ovog člana ne utiče na postojanje ovog krivičnog djela.
- (9) Predmeti, prevozna sredstva i objekti korišteni za izvršenje djela iz ovog člana oduzeće se.
- (10) Protiv žrtve trgovine djecom koju je učinilac krivičnog djela prinudio da učestvuje u izvršenju drugog krivičnog djela, neće se voditi krivični postupak ako je takvo postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve trgovine ljudima.

PITANJA ZA STUDENTE	RELEVANTNI ZAKLJUČCI
<p>Ko je oštećena u predmetnom slučaju? Kakvo je njeno psihičko i finansijsko stanje? Kakve su njene životne prilike generalno?</p>	<p>Identifikovati da je riječ o psihički labilnoj ličnosti, da je imala teško odrastanje bez roditelja, da koristi opojne droge i da je u teškoj materijalnoj situaciji.</p>
<p>Koje je dobi oštećena bila u trenutku preduzimanja radnji opisanih u činjeničnom stanju?</p>	<p>Identifikovati da je oštećena bila maloljetno lice i imala navršenih 17 godina.</p>
<p>Koje radnje je preduzeo osumnjičeni? Da li te radnje predstavljaju radnju izvršenja predmetnog krivičnog djela? Kako se te radnje mogu kvalifikovati?</p> <p>Da li se zahtijeva da se radnjama izvršenja krivičnog djela postigne cilj? Da li su radnje okrivljenog bile usmjerene na postizanje određenog cilja?</p>	<p>Identifikovati sva ponašanja koja upućuju na vrbovanje kao radnju izvršenja ovog krivičnog djela. Identifikovati koja se ponašanja smatraju vrbovanjem i utvrditi da je ispunjen ovaj element bića krivičnog djela. Identifikovati da je i prevoz jedna od radnji izvršenja ovog krivičnog djela. (str. 22 Presude).</p> <p>Identifikovati da st. 1 Krivičnog zakona upućuje da se radnja preduzima u nekom od zakonom utvrđenih ciljeva. Identifikovati da je u predmetnog slučaju okrivljeni izvršio vrbovanje i prevoz u cilju seksualne eksploatacije (eksploatacija prostitucije drugih).</p>
<p>Da li je učinilac iskoristio neko stanje u kojem se nalazila oštećena? Da li je koristeći takve okolnosti okrivljeni ostvario kontrolu nad oštećenom?</p>	<p>Identifikovati da je okrivljeni iskoristio težak položaj u kojem se oštećena nalazila čime je i ostvario kontrolu nad oštećenom što je jedan od zahtijeva koji postoje kod krivičnog djela trgovina maloljetnim licem. (str. 22. Presude).</p>
<p>Da li je od važnosti postojanje pristanka žrtve kod trgovine ljudima izvršene vrbovanjem?</p>	<p>Identifikovati da pristanak nije od značaja (str. 22 Presude).</p>
<p>Da li je okrivljeni imao svijest o tome da je oštećena maloljetno lice?</p>	<p>Identifikovati da je okrivljeni govorio o dobi oštećene prilikom pregovaranja o pružanju seksualnih usluga, ali i da je prilikom prijema u radni odnos morao primijetiti tu činjenicu (str. 24-25 Presude).</p>
<p>Da li je okrivljeni učinio kivično djelo trgovina maloljetim licima? Sa kojim oblikom krivice je djelo izvršeno?</p>	<p>Identifikovati postepeno sve elemente krivičnog djela u konkretnom slučaju i direktni umišljaj kao oblik krivice. (str. 27 Presude).</p>

Predmet br. 2:
Sud Bosne i Hercegovine, br. S13K00424912KŽK,
drugostepena presuda iz 2013. godine

(vidjeti: *Sažet prikaz sudske prakse u slučajevima trgovine ljudima*, Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, 2016)

Činjenice predmeta pod pseudonimom *Roni Grej*

1. Roni Grej rođen je 1969. godine u gradu Trenko u državi Sutoniji. Roni Grej se prestao školovati nakon četiri završena razreda osnovne škole, nezaposlen je, oženjen i ima petoro dece. Roni Grej živi sa suprugom, Tinom Sloun koja ima kćerku Sali Moric. Njena kćerka je do 2008. godine živjela sa svojim ocem, maćehom i bakom. Nakon toga, a usljed nesuglasica, kao i fizičkog i psihičkog nasilja od strane oca i maćehe, ona je prešla da živi sa svojom majkom Tinom Sloun i njenim mužem Ronijem Grejom. Ona je tada imala 15 godina.
2. Nakon preseljenja kod majke i očuha, njen očuh Roni Grej, počeo je da Sali Moric prisiljava na prosjačenje. Tjerao ju je da odlazi zajedno sa njegovom djecom da prosi i da mu potom donosi isprošeni novac. Prilikom prošenja on ju je pratio, ograničavao i sprečavao slobodu kretanja.
3. Nakon desetak dana od preseljenja kod majke, u njihovu kuću došli su Toni Kolbi, njegova supruga i maloljetni Ken Kolbi. Oni su se sa očuhom Sali Moric na romskom jeziku dogovorili da se Sali Moric uda za maloljetnog Kena Kolbija. Sali Moric je nakon toga u pratnji njene majke i očuha odvedena u kuću u kojoj živi porodica Kolbi gdje su je oni prisiljavali na seksualne radnje sa maloljetnim Kenom Kolbijem. Ona je to prvobitno odbila, te je pobjegla kroz prozor u kupatilu, međutim njen očuh, Roni Grej ju je sustigao, udario šakom i vratio u kuću gdje je pod prisilom svih prisutnih morala imati seksualne odnose sa Kenom Kolbijem.
4. Tokom boravka u kući porodice Kolbi, Sali Moric je svakodnevno bila tjerana na prosjačenja kao i na sakupljanje sekundarnih sirovina na deponijama. Jednom, prilikom prikupljanja sirovina na deponiji, Sali Moric je upoznala Lidiju Talko, Romkinju koja je tu bila sa nekoliko svoje djece. Sali Moric je pobjegla sa Lidijom i otišla njenoj kući, nadajući se da će tako pobjeći iz okruženja porodice Kolbi. O tom je obavijestila svoju baku, koja joj je tom prilikom rekla da ju je bračni par Kolbi kontaktirao i tražio da vrati 200 EUR koje su dali Roniju Greju za Sali Moric.
5. Roni Grej je više puta tražio Sali Moric kada bi ona pobjegla. U tim prilikama kad bi je našao on ju je tukao, prijetio joj i odvodio ponovo u porodicu Kolbi. Nekad je to radio sam, nekada u prisustvu njene majke ili porodice Kolbi. Ljudi koji poznaju Sali Moric rekli su da je ona bila izuzetno uplašena i nestabilna zbog ovakvog odnosa njene majke i očuha prema njoj.
6. Kada je Roni Grej došao kod Lidije Talko kako bi odveo Sali Moric on je

prijetio Lidiji i njenom mužu i tom prilikom koristio bejzbol palicu. On im je također rekao da je Sali Moric prodana porodici Kolbi i da ako žele da je zadrže oni moraju dati neki novac za nju. Sali Moric su i njena

majki i očuh više puta tukli, često i u prisustvu drugih lica koja su to potvrdila.

7. Da li je Roni Grej učinio krivično djelo trgovina ljudima?

Mjerodavno pravo:

Krivični zakon Sutonije

Čl. 186 -Trgovina ljudima

(1) Ko učestvuje u vrbovanju, prebacivanju, davanju utočišta ili prihvatu osoba, prijeteci ili koristeći silu ili druge oblike prinude, otmicu, prevaru, obmanu, zloupotrebu vlasti ili tuđe nemoći, ili davanje ili primanje isplata ili povlastica, kako bi se pribavio pristanak osobe koja kontroliše drugu osobu, u cilju eksploatacije osobe, kazniće se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Ko krivično djelo iz stava 1. ovog člana učini prema maloljetniku kazniće se se kaznom zatvora najmanje pet godina.

(3) Ko organizuje grupu ljudi s ciljem učinjenja krivičnog djela iz stava 1. i 2. ovog člana, kazniće se se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

(4) Ko iz nehata olakša učinjenje krivičnog djela iz stava 1. do 3. ovog člana, kazniće se se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(5) Eksploatacija iz stava 1. ovog člana posebno uključuje iskorištavanje drugih putem prostitucije ili drugih oblika seksualne eksploatacije, prinudni rad ili pružanje usluga, ropstvo ili postupke slične ropstvu, služenje pod prinudom ili uklanjanje organa radi transplantacije.

(Napomena: Relevantni zakon je naknadno mijenjan u cilju usklađivanja sa odredbama Konvencije Vijeća Evrope i u cilju razgraničavanja nadležnosti za procesuiranje)

PITANJA ZA STUDENTE	RELEVANTNI ZAKLJUČCI
<p>Ko je optuženi u ovom predmetu? Na koji način je oštećena došla u kontakt sa okrivljenim?</p> <p>Koliko je godina imala oštećena u vrijeme izvršenja krivičnog djela?</p>	<p>Identifikovati da je okrivljeni očuh oštećene, te da njena majka živi sa njim. Identifikovati da je nakon brojnih problema u porodičnoj zajednici u kojoj je živjela sa ocem ona došla da živi sa majkom.</p> <p>Identifikovati da je oštećena imala 15 godina i bila maloljetna u vrijeme izvršenja krivičnog djela.</p>
<p>Koje radnje je okrivljeni preduzeo prema oštećenoj? Kada su one preduzete? Da li je on primijenio silu ili neki drugi oblik prinude?</p>	<p>Identifikovati da okrivljeni nije preduzeo radnje usmjerene na dolazak oštećene da živi u njegovu kuću.</p> <p>Identifikovati da je nakon preseljenja on preduzeo niz radnji, koje uključuju i silu i prijetnju kao i radnje navođenja i vrbovanja. (§§ 36-37 Presude).</p>
<p>Da li je radnja okrivljenog bila usmjerene na postizanje određenog cilja? Ka čemu je ona bila usmjerena?</p>	<p>Identifikovati da su radnje bile usmjerene ka seksualnom iskorištavanju i prisilnom radu, kao i prema drugim oblicima iskorištavanja. (§ 36 Presuda).</p>
<p>Kakvo je bilo porodično stanje oštećene? Da li je ona imala problema? Kakve su njene prilike generalno?</p> <p>Da li je okrivljeni iskoristio te prilike da bi zasnovao kontrolu nas oštećenom?</p>	<p>Identifikovati da je riječ o licu koje ima tešku porodičnu situaciju i da je zbog svog maloljetstva i teških porodičnih prilika nezrelo. Identifikovati da je upravo te okolnosti i prilike okrivljeni iskoristio kako bi ostvario kontrolu nas oštećenom (§ 17 Presude).</p>
<p>Da li je u ogledu procjene o postojanju kontrole nad oštećenom relevantno to što je oštećena samostalno došla da živi u kuću kod okrivljenog?</p>	<p>Identifikovati da samoinicijativan dolazak oštećene u kuću kod okrivljenog ne može da znači da on nije uspostavio kontrolu nad oštećenom. On je, koristeći njenu situaciju, naknadno uspostavio kontrolu nad njom. (§ 32 Presude).</p>
<p>Da li je okrivljeni učinio krivično djelo međunarodna trgovina ljudima?</p>	<p>Identifikovati sa studentima ostvarenost svih elemenata bića krivičnog djela i da je lice ostvarilo iste.</p>

**Predmet br. 3: ESLJP- Čaudri i drugi protiv Grčke,
br. 21884/15 iz 2017. godine**

Činjenice predmeta pod pseudonimom Čud Randži protiv Grilade

1. Čud Randži i još 41 podnosilac predstavke su porijeklom iz Bangladeša i radili su kao sezonski radnici bez radne dozvole (od oktobra 2012. godine do februara 2013. godine) na branju jagoda u selu Manolija (država Grilada) koje je poznato po uzgoju jagoda.
2. Staklenikom u kome su radili podnosioci predstavke upravljali su poslodavci T. A. i N. V. Podnosioci predstavke bili su među ukupno 150 radnika podijeljenih u tri tima; na čelu svakog tima nalazio se po jedan državljanin Bangladeša koji je podnosio izvještaje T. A. Radnicima je bila obećana dnevnicna od 22 EUR za sedmočasovni rad i po tri EUR za svaki sat prekovremenog rada, s tim što će se od tog iznosa tri EUR dnevno odbijati za hranu. Svakog dana su radili u staklenicima od sedam ujutru do sedam uveče – berući jagode pod nadzorom naoružanih čuvara, zaposlenika T. A. Živjeli su u straćarama od kartona, najlona i trske, u kojima nije bilo toaleta ni tekuće vode. Po navodima podnosilaca predstavke, poslodavci su ih upozorili da će plate dobiti samo ako nastave da rade za njih. U tri navrata tokom 2013. godine (februar, mart i 15. april) radnici su bezuspješno štrajkovali zahtijevajući da im se isplate zaostale plate.
3. Poslodavci su 17. 04. 2013. godine angažovali još migranata iz Bangladeša da rade na zasadima jagoda. Strahujući da im neće biti plaćeno, između 100 i 150 radnika koji su bili tu od ranije krenulo je ka dvojici poslodavaca zahtevajući da im se isplate plate. Tada je jedan od naoružanih čuvara otvorio vatru na radnike i teško ranio njih 30, među kojima i 21 podnosioca predstavke. Policija je 18. i 19. 04. 2013. godine uhapsila poslodavce (N. V. i T. A.), zajedno sa čuvarom koji je otvorio vatru i još jednim naoružanim nadzornikom.
4. Podignuta je optužnica za pokušaj ubistva (kasnije prekvalifikovana u nanošenje teških tjelesnih povreda) i trgovinu ljudima (čl. 323A Krivičnog zakona). Tužilac je ranjenim radnicima priznao status žrtve trgovine ljudima i time su dobili zakonito boravište u Griladi. Radnici koji nisu bili ranjeni, njih ukupno 120 (21 podnosilac predstavke) tražili su 08. 05. 2013. godine da se i njima prizna takav status, te su podnijeli prijavu protiv osumnjičenih za trgovinu ljudima i radnu eksploataciju. Nakon što je saslušao svakog podnosioca predstavke iz ove grupe radnika (saslušanim podnosiocima predstavke su uzeti otisci i fotografisani su), tužilac je odbio zahtjeve svih 120 radnika,

jer da su zaista bili žrtve trgovine ljudima, oni bi se odmah nakon incidenta javili policiji (kao što je uradilo 35 radnika, uključujući 30 ranjenih radnika). Odbacio je kao irelevantan navod da su se oni uplašili i pobjegli iz stračara gdje su živjeli. Konačno, tužilac je konstatovao da je njihova prijava podnijeta tek nakon što su shvatili da mogu dobiti dozvolu boravka, ako dobiju status žrtve trgovine ljudima. 120 radnika je bezuspješno uložilo žalbu na ovu odluku tužioca.

5. Suđenje osumnjičenim je počelo u junu, a završilo u julu 2014. godine. U statusu oštećenih sa građanskopravnim zahtjevom u postupku je učestvovalo 30 radnika koji su dobili status žrtve trgovine ljudima. Osnovni sud je 30. 07. 2014. godine oslobodio četvoricu optuženih optužbe za trgovinu ljudima, uz obrazloženje da u datom slučaju nije utvrđen materijalni element tog krivičnog djela. Osuđen je jedan od naoružanih čuvara i T. A. za nanošenje teških tjelesnih povreda i nezakonito korišćenje vatrenog oružja. Prvo im je izrečena kazna od 14 godina (čuvar), odnosno 8 godina (T.A), ali je kasnije preinačena od strane istog suda u posebnom postupku na novčanu kaznu od pet eura po danu predviđenog lišenja slobode. Takođe je naložio dvojici osuđenih da isplate iznos od 1.500 eura radnicima za koje je utvrđeno da su bili žrtve (cca 43 EUR po osobi). Kada je riječ o N. V, sud ga je oslobodio uz obrazloženje da nije dokazano da je on bio jedan

od poslodavaca tih radnika (pa samim tim nije bio u obavezi da im isplati nadnice), niti da je bio umiješan kao podstrekač oružanog napada na njih. Sud je kazao da je odnos radnika i poslodavaca bio regulisan ugovorom o radu, a uslovi tog ugovora nisu bili utvrđeni u namjeri da se radnici namame u zamku, niti da se ostvari dominantan položaj poslodavaca u odnosu na njih. Radnici nisu živjeli u izolaciji od spoljnog svijeta, bez ikakve mogućnosti da istupe iz tog odnosa i potraže drugi posao. Rečeno je da su svi radnici bili u položaju da mogu pregovarati o uslovima svog zapošljavanja u vrijeme kada su angažovani. Dalje, radnici su znali u kakvim uslovima će boraviti, ali i da su mogli da napuste takav smještaj. Sud je odbio navode da nadnice nisu isplaćene, jer su se takvi navodi pojavili tek na ročištu, ali ne i u fazi istrage. Dalje, radnici nisu bili u stanju bespomoćnosti, jer su mogli da se kreću po selu i da kupuju u trgovinama koje su imale zaključen ugovor sa poslodavcem.

6. Sud je zauzeo i stav da žrtva mora biti u stanju tolikog siromaštva da bi njeno odbijanje da se potčini počiniocu djelovalo apsurdno; drugačije rečeno, žrtva mora biti u stanju apsolutne slabosti koja je sprečava da se brani. Dakle, eksploatacija postoji kada se žrtva bezuslovno preda počiniocu i biva izolovana od spoljnog svijeta. Zbog svih ovih razloga uzetih zajedno, sud je smatrao da nema krivičnog djela trgovine ljudima i prinudnog rada.

7. Osuđeni su 30. 07. 2014. izjavili žalbu na presudu Porotnog suda i postupak je još u toku, a žalba ima suspenzivno dejstvo. Dana 21. 10. 2014. godine radnici su podnijeli zahtjev javnom tužiocu da uloži žalbu na Presudu Porotnog suda. Oni su u zahtjevu naveli da Osnovni sud nije valjano razmotrio optužbu za trgovinu ljudima. Stali su na stanovište da je, kako bi se utvrdilo da li je sud valjano primijenio član 323A Krivičnog zakonika, neophodno da se utvrdi da li su optuženi iskoristili bespomoćnost stranih državljana da bi ih eksploatisali. Dana 27. 10. 2014. godine tužilac je odbio da izjavi žalbu na Presudu uz obrazloženje da nema uslova za žalbu. Time je dio presude od 30. 07. 2014. godine, koji se odnosio na trgovinu ljudima, postao pravnosnažan. Podnosioci predstavke su odlučili da se obrate Evropskom sudu za ljudska prava.
8. U periodu prije nego što se desio incident u javnosti se izvještavalo o stanju radnika u Meloniji. O problemu radnika, prije svega radnika migranata, u Meloniji se prvi put saznalo iz novina. Ministri rada, zdravlja i unutrašnjih poslova su naložili da se izvrše inspekcijski pregledi. Nakon ovih kontrola bile su pokrenute krivične istrage, ali niko nije bio osuđen. Nekim novinarima koji su pisali o ovom problemu bile su upućene prijetnje smrću. Ombudsmen je u izvještaju iz 2008. godine naveo da je stanje izuzetno loše, jer radnici žive i rade u jako lošim uslovima koji podsjećaju na uslove rada početkom industrijske revolucije.

Mjerodavno pravo:

Krivični zakon Grilade

Član 323.

Trgovina robljem obuhvata svaki čin lišenja slobode i raspolaganja licem na način koji to lice pretvara u roba, svaki čin nabavke roba za svrhu preprodaje ili razmjene, čin ustupanja prodajom ili razmjenom već kupljenog roba i, u cjelini, svaki čin krijumčarenja ili prevoza robova. Lice će se kazniti kaznom zatvora.

Član 323A

1. Ko prijetnjom, silom ili bilo kojim drugim sredstvom prinude ili zloupotrebe ovlašćenja ili otmicom vrbuje, prevozi, dovodi u zemlju, liši slobode, skriva ili isporučuje – s naknadom ili bez nje – ili nabavi od trećeg lica bilo koje drugo lice u namjeri da od tog drugog lica uzme ćelije, tkivo ili organe, ili da eksploatiše njegov rad ili njegovu prošnjju, bez obzira na to da li to čini za ličnu korist ili u ime nekog drugog, kazniće se kaznom zatvora do deset godina i novčanom kaznom između 10.000 i 50.000 eura. Na isti način će se kazniti počiniooci koji, težeći istom cilju, pribave pristanak bilo kog lica ili dovedu to lice u zabludu, iskoriste njegovu bespomoćnost pomoću obećanja, poklona, novčanih iznosa ili druge koristi.

3. Ko, budući u potpunosti upoznat sa svim činjenicama, prihvati rad lica podvrgnutih uslovima opisanim u stavovima 1. i 2. ovog člana, kazniće se zatvorom od najmanje šest meseci.

Konvencije Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima

Član 4. Definicije

a) „trgovina ljudima” znači vrbovanje, prevoz, premještanje, skrivanje ili prihvati lica uz primjenu prijetnje ili sile ili drugih oblika prinude, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe ovlašćenja ili stanja ugroženosti, ili davanje ili primanje novčanih sredstava ili druge koristi radi dobijanja pristanka lica koje ima kontrolu nad drugim licem u cilju iskorišćavanja. Iskorišćavanje, u najmanju ruku, treba da uključuje iskorišćavanje prostitucije drugih lica ili druge oblike seksualnog iskorišćavanja, prisilan rad ili pružanje usluga, služenje, ropstvo ili praksu sličnu ropstvu ili vađenje ljudskih organa

Član 5. Sprečavanje trgovine ljudima

1. Svaka strana ugovornica treba da preduzme mjere da uspostavi ili učvrsti nacionalnu koordinaciju različitih tijela nadležnih za sprečavanje i suzbijanje trgovine ljudima.

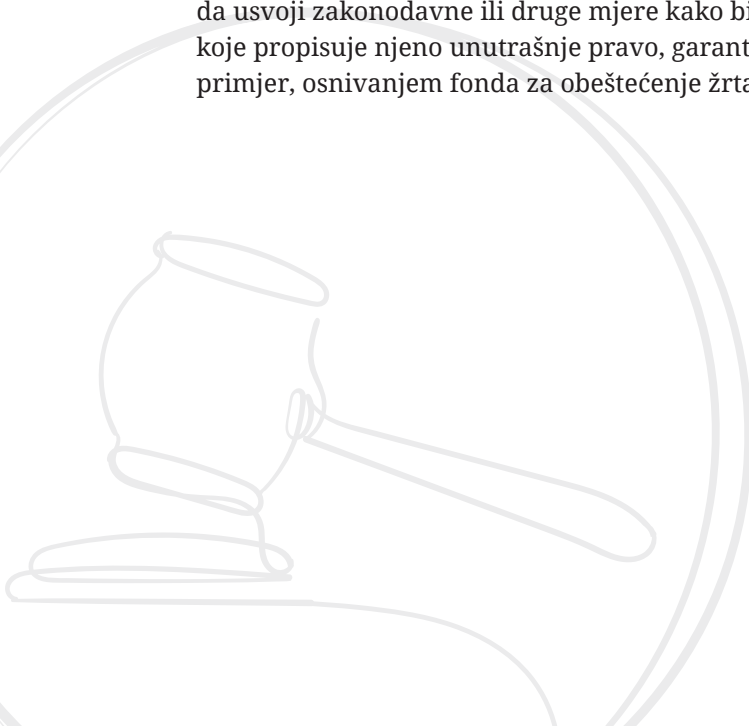
2. Svaka strana ugovornica treba da uspostavi i/ili učvrsti djelotvorne mjere i programe za sprečavanje trgovine ljudima sredstvima kao što su istraživanje, informisanje, kampanje namijenjene podizanju svesti i edukaciji, socijalne i ekonomske inicijative i programe obuke, posebno za lica koja su izložena trgovini ljudima i za stručnjake koji se bave problematikom trgovine ljudima ...

Član 13. Vrijeme za oporavak i razmišljanje

Svaka strana ugovornica treba da u svom domaćem zakonodavstvu predvidi period za oporavak i razmišljanje u trajanju od najmanje 30 dana, kad postoje opravdani razlozi da se vjeruje da se radi o žrtvi. Taj period će biti dovoljan da se lice oporavi i oslobodi uticaja trgovaca ljudima i/ili da donese mjerodavnu odluku da saraduje sa nadležnim organima. Tokom ovog perioda ne treba izvršiti nalog za protjerivanje tog lica.

Član 15. Nadoknada štete i pravna zaštita

Svaka strana ugovornica treba svojim unutrašnjim pravom da obezbjedi pravo žrtava na odštetu od izvršilaca. Svaka strana ugovornica treba da usvoji zakonodavne ili druge mjere kako bi se, u skladu sa uslovima koje propisuje njeno unutrašnje pravo, garantovala odšteta žrtvama, na primjer, osnivanjem fonda za obeštećenje žrtava.

PITANJA ZA STUDENTE	RELEVANTNI ZAKLJUČCI
Ko su podnosioci predstavke, čiji su državljani i gdje su radili? U kakvim uslovima su radili?	Identifikovati da su podnosioci predstavke državljani Bangladeša i da su u izuzetno teškim uslovima radili kao sezonski radnici u Griladi (§§ 6-8).
Da li su podnosioci predstavke svojevoljno došli da rade i samim tim pristali na navedene uslove rada?	Podnosioci predstavke jesu svojevoljno došli da rade, ali njihov prethodni pristanak ne mora automatski da isključi postojanje trgovine ljudima, već je potrebno sagledati cjelokupni kontekst u kojem osoba radi (§ 96).
Da li su podnosioci predstavke bili u bespomoćnoj situaciji?	Identifikovati da su podnosioci predstavke zaista bili bespomoćni, bez obzira kako je to cijenio domaći sud. Oni su ilegalno boravili u Griladi i napuštanje smještaja bi vjerovatno dovelo do hapšenja i deportacije. Takođe, zbog neisplaćenih nadnica, nisu imali novca, i samim time, realnih mogućnosti da napuste mjesto boravka. Dakle, poslodavac je na početku dobio pristanak podnosilaca predstavke, ali je kasnijim ponašanjem iskoristio i zloupotrijebio njihov položaj i suštinski ih primorao da ostanu da rade kod njega (§§ 95-98).
Kako je okarakterisan položaj podnosilaca predstavke u domaćem postupku? Kako biste okarakterisali položaj podnosilaca predstavke?	<p>Identifikovati da je sud usko tumačio pojam trgovine ljudima i prinudnog rada, te da je našao da <i>in concreto</i> nema trgovine ljudima, jer su podnosioci predstavke mogli da napuste posao. Domaći sud je smatrao da je <i>conditio sine qua non</i> trgovine ljudima nepostojanje slobode kretanja (napuštanja posla), što je pogrešno, jer trgovina ljudima (i prinudni rad) može postojati i kada lice ima mogućnost da napusti određeno mjesto. Bitno je sagledati kontekst slučaja (§§ 94-102).</p> <p>Identifikovati da je ESLJP ocijenio da su podnosioci predstavke bili žrtve prinudnog rada i žrtve trgovine ljudima. Ukazati da je domaći sud pomiješao pojmove ropskog položaja, s jedne strane i trgovine ljudima ili prinudnog rada, s druge strane. Identifikovati da su podnosioci predstavke zaista potpali pod pojam prinudnog rada i trgovine ljudima (§§ 22-28, 90-91, 99-101).</p>
Koje obaveze ima država prema Konvenciji Savjeta Evrope i čl. 4. EKLJP?	Identifikovati da pored negativnih, država ima i pozitivne obaveze da (1) propiše odgovarajući pravni okvir, (2) da spriječi trgovinu ljudima, (3) da zaštiti žrtve, (4) inkriminiše djela trgovine ljudima i efikasno krivično goni učiniocne (§§ 86-89, 103-104).

PITANJA ZA STUDENTE	RELEVANTNI ZAKLJUČCI
<p>Da li je država poduzela određene mjere u pogledu zabrane trgovine ljudima i djela suprotnih čl. 4. EKLJP? Da li je država učinila nešto povodom položaja radnika u Maloniji?</p>	<p>Identifikovati da država jeste preduzela određene mjere. Prvo, uredila je zakonodavstvo tako da je zabranila djela suprotna čl. 4. EKLJP, kao i djela trgovine ljudima (§§ 105-109). Drugo, provedene su određene istražne radnje i kontrole povodom položaja radnika u Manoliji, ali odgovorna lica nisu kažnjena, osim sporadično. Navesti studente da uoče da je država imala saznanja o stanju u spornom selu, ali da nije preduzela odgovarajuće preventivne mjere i mjere zaštite žrtava (§§ 110-115).</p>
<p>Na šta se odnosila prijava lica od 08. 05. 2013. godine? Kako je postupio tužilac u pogledu te prijave i u pogledu statusa te grupe podnosilaca predstavke? O kojoj vrsti obaveze države je ovdje riječ?</p>	<p>Identifikovati da je tužilac odbio prijavu ovih lica zato što su, tek 08. 05. 2013. godine prijavili poslodavca, a ne odmah nakon incidenta, kao što su to učinili ostali podnosioci prijave 17. 04. 2013. godine.</p> <p>Identifikovati i da su se prijave odnosile na sporni incident (ranjavanje), ali i na poslodavca zbog prinudnog rada i trgovine ljudima. Međutim, tužilac se uopšte nije osvrnuo na ove druge navode, već je prijavu razmatrao samo sa jednog aspekta – aspekta incidenta. Zbog toga postoji povreda procesne obaveze provođenja djelotvorne istrage po čl. 4 EKLJP (§§ 117-122).</p>
<p>Kako se okončao postupak u pogledu optuženih? O kojoj vrsti obaveze države je riječ u pogledu ovog krivičnog postupka? Kako se domaći sud postavio u smislu trgovine ljudima i prinudnog rada? Kakve su kazne dobili optuženi?</p>	<p>Identifikovati da je sud pogrešno tumačio pojam trgovine ljudima, te da su optuženi oslobođeni po ovoj osnovi. Takođe, optuženi su dobili novčanu kaznu od pet eura po danu zatvora koji je prvobitno bio propisan. Dalje, tužilac je odbio da uloži žalbu na odluku suda, bez da je detaljno obrazložio zašto. Na koncu, osuđena lica su bila obavezana da plate 43 EUR po povrijeđenom radniku za nanošenje teških tjelesnih povreda, što je premalo da bi se ispoštovala odredba iz čl. 15. Konvencija SE o trgovini ljudima. (§§ 123-127).</p>

**Predmet br. 4: ESLJP - J. i ostali protiv Austrije,
br. 58216/12 iz 2017. godine**

Činjenice predmeta pod pseudonimom *Lilin Mendoza i drugi protiv Karenije*

1. Gđa Lilin Mendoza i druge dvije podnositeljke predstavke su državljanke Filipina. U periodu između 2006. i 2009. godine počele su raditi kao domaćice u gradu Donlonu (Kraljevina Donlonija) za članove iste porodice. Tvrde da su im poslodavci uzeli pasoše, zlostavljali ih i iskorištavali. Bile su prisiljene da rade izuzetno dugo tokom dana, kao i da im nisu isplaćene dogovorene plate. Takođe, navode da su bile fizički i emocionalno zlostavljane i da im je prijećeno.
2. Tokom maja 2010. godine, kratko su boravile sa poslodavcima u Blenu, glavnom gradu Karenije. Pasoši su ostali kod poslodavaca i morale su raditi od ranih jutarnjih sati do ponoći ili kasnije, brinući se o djeci poslodavaca i obavljajući brojne kućanske poslove. Nekoliko dana nakon dolaska, podnositeljke predstavke bile su podvrgnute ekstremnom verbalnom zlostavljanju kada je jedno od djece njihovih poslodavaca nestalo u zooškom vrtu. Jedna od podnositeljki predstavke je morala da se budi u 2 ujutro da bi skuhala obrok za cijelu porodicu. Ocijenivši da će nasilje prema njima u svakom trenutku eskalirati i da više ne mogu nastaviti raditi u takvim uslovima, pobjegle su uz pomoć zaposlenika u hotelu u kojem su boravili, a koji je govorio maternji
- jezik gđe Mendoza. Podnositeljke predstavke su naknadno pronašle podršku u lokalnoj filipinskoj zajednici u Blenu.
3. Devet mjeseci kasnije, podnositeljke predstavke kontaktirale su LEFO, nevladinu organizacija koja je pružala podršku žrtvama trgovine ljudima u Kareniji. Uz pomoć te organizacije, u maju 2011. godine podnijele su krivičnu prijavu protiv svojih poslodavaca. Policijski službenici posebno obučeni za rad sa žrtvama trgovine ljudima ispitali su podnositeljke koje su detaljno opisale kako su poslodavci postupali prema njima. Državni organi su odbili kao neutemeljene navode bivših poslodavca podnositeljki predstavke (za koje se tokom postupka slučajno saznalo) da su ih one potkradale. Na temelju policijskog izvještaja u kojem je navedeno da se trgovina ljudima desila u inostranstvu, Okružno tužilaštvo Blena je pokrenulo istragu zbog krivičnog djela trgovine ljudima. Međutim, istraga je prekinuta u novembru 2011. godine, jer je tužilaštvo utvrdilo da domaća tijela nisu imala nadležnost nad procesuiranjem krivičnih djela koja su počinjena u inostranstvu od strane stranaca (nedržavljana). Navedeno je da prigovori podnositeljki zahtjeva o njihovom boravku u Blenu u trajanju od manje od tri dana – sami po sebi

ne predstavljaju iskorištavanje koje ulazi u okvir krivičnog djela trgovine ljudima.

4. Podnositeljke predstavke su se žalile na ovu odluku tužilaštva i navele da je čl. 104. Krivičnog zakona (*trgovina ljudima*) primjenjiv, jer se trgovina ljudima nastavila i na tlu Karenije. Odluku kojom odbija žalbu je donio Okružni sud u Blenu u martu 2012. godine, koji je dodao kako nema razloga za gonjenje ako je vjerovatnoća donošenja oslobađajuće presude veća od vjerovatnoće donošenja osuđujuće presude. Takođe, sud je zaključio kako međunarodnim pravom nije propisana obaveza da se nastavi istraga o događajima koji su navodno počinjeni u inostranstvu.

U pogledu navoda da se trgovina ljudima zbila i u Blenu, sud je naveo da je boravak trajao kratko (tri dana) i da je za postojanje ovog krivičnog djela u smislu iskorištavanja rada potreban duži vremenski period. Nakon ove odluke, podnositeljke su se obratile Evropskom sudu za ljudska prava.

6. Podnositeljke predstavke su u januaru 2013. godine tužile bivše poslodavce, ali su kasnije povukle tužbu zbog bojazni da će im, kao stranim državljanima, morati platiti nadoknadu troškova ako izgube parnicu. Podnositeljicama predstavke naknadno je odobrena posebna boravišna dozvola i radna dozvola za žrtve trgovine ljudima u Kareniji, te je zabranjeno otkrivanje njihovih ličnih podataka.

Mjerodavno pravo:

Krivični zakon Karenije

Član 104.

(1) Ko vrbuje, udomi ili na drugi način prihvati, preveze, ponudi ili prenese na treću osobu:

2. odraslu osobu, na prevaran način;

sa namjerom seksualnog iskorištavanja maloljetnika ili odrasle osobe, iskorištavanja kroz transplantaciju, ili eksploatacije rada, kazniće kaznom zatvora do tri godine.

(2) Prevaran način podrazumijeva: prevaru u vezi činjenica; iskorištavanje položaja nadređenosti, situacija nevolje, psihičke bolesti ili bilo kog drugog stanja koje čini osobu bespomoćnom; zastrašivanje; ili davanje ili prihvatanje prednosti za predaju kontrole nad tom osobom.

(3) Ko počini ovo krivično djelo upotrebom sile ili teških prijetnji, kazniće se kaznom zatvora od najmanje šest mjeseci do pet godina.

Zakon o krivičnom postupku Karenije

Član 137.

Ukoliko se optuženi nalazi u inostranstvu ili mu je boravište nepoznato, istraga se može voditi radi obezbjeđenja dokaza ... Nakon što se izda nalog za utvrđivanje boravišta optuženog ili potjernica za njegovo privođenje, zastaje se sa suđenjem dok se ne utvrdi boravište optuženog.

Član 31(1) Konvencije Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima

Svaka članica će donijeti zakonodavne ili druge mere da bi se utvrdila nadležnost za bilo koje krivično djelo predviđeno ovom Konvencijom, ako je to krivično djelo počinjeno: (a) na njenoj teritoriji; ili (b) na brodu koji plovi pod zastavom te članice; ili (c) u vazduhoplovu koji je registrovan po zakonima te članice; ili (d) od strane jednog njenog državljanina ili lica bez državljanstva koje ima uobičajeno boravište na njenoj teritoriji, ako je to krivično djelo kažnjivo prema krivičnom pravu u državi u kojoj je počinjeno ili ako je krivično djelo počinjeno izvan teritorijalne jurisdikcije bilo koje države; (e) protiv njenog državljanina.

Međunarodna pravna pomoć

Ne postoji međunarodni ugovor o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima između Karenije i Kraljevine Donlonije (KD). Praksa pokazuje da KD ignoriše i najjednostavnije zahtjeve Karenije za međunarodnu pravnu pomoć u krivičnim stvarima.

PITANJA ZA STUDENTE	RELEVANTNI ZAKLJUČCI
<p>Ko su podnositeljke predstavke, čije su državljanke i gdje su radile? U kakvim uslovima su radile?</p>	<p>Identifikovati da su podnositeljke predstavke državljanke Filipina i da su radile u Donlonu u teškim uslovima (dugotrajan rad, šikaniranje od poslodavca, oduzeti pasoši), a da su se određeni akti desili i na teritoriji Karenije. (§§ 7, 22-24).</p>
<p>Kome se pripisuju akti za koje podnositeljke predstavke tvrde da su protivne čl. 4. EKLJP i tvore krivično djelo trgovine ljudima? O kakvoj obavezi države je riječ u ovom slučaju?</p>	<p>Identifikovati da su navodno zlostavljanje činila privatna lica i to državljani KD, a ne država Karenija. Podnositeljke predstavke se žale da je država Karenija prekršila svoje pozitivne obaveze (§ 108).</p>
<p>Koje obaveze ima država prema Konvenciji Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima i čl. 4. EKLJP? Koji obaveze bi bile relevantne u ovom slučaju?</p>	<p>Identifikovati da pored negativnih, država ima i pozitivne obaveze (1) da propiše odgovarajući pravni okvir, (2) da spriječi trgovinu ljudima, (3) da identifikuje, zaštiti i da podršku žrtvama, (4) inkriminacija djela trgovine ljudima i efikasna krivična istraga učinilaca. Obaveza zaštite i podrške žrtvama i obaveza istraživanja su ovdje relevantne, imajući u vidu predmetne događaje, posebno činjenicu da su se akti krivičnog djela dešavali u Donlonu (§§ 105-107).</p>
<p>Kako se država ponijela prema podnositeljicama predstavke? Da li ih je zaštitila i pružila podršku?</p>	<p>Identifikovati da su domaći organi dodijelili podnositeljicama predstavke status žrtve i da su na osnovu toga dobile privremeno boravište koje je kasnije produženo. Takođe, obezbijedena je zaštita njihovih podataka, kao i pružena podrška za integraciju u društvo. Tokom krivične istrage dodijeljena im je pravna pomoć. Dakle, organi Karenije su njihovu situaciju uzeli ozbiljno (§§ 32-34; 110-111).</p>
<p>Kako biste ocijenili krivičnu istragu povodom trgovine ljudima čije su žrtve bile podnositeljke predstavke? Šta je to država učinila, a šta nije? Šta je suština krivične prijave podnositeljki predstavke?</p>	<p>Identifikovati da je istraga započeta u ljeto 2011. godine, neposredno nakon što su se podnositeljke predstavke obratile policiji (§§ 25, 112).</p> <p>Identifikovati da se istraga račvala u dva pravca: 1) događaji koji su se desili van Karenije i 2) događaji koji su se desili unutar Karenije, tokom posjete Blenu (§§ 112-113).</p>

PITANJA ZA STUDENTE	RELEVANTNI ZAKLJUČCI
<p>Kako biste ocijenili istragu povodom zlostavljanja u Donlonu? Koji se institut krivičnog procesnog prava ovdje javlja?</p>	<p>Identifikovati da je tužilac odustao od gonjenja jer nije bilo osnova za vođenje krivičnog postupka protiv bivših poslodavaca kao stranih osoba za djela koja su se desila van teritorije Karenije. Takođe, identifikovati da Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima u čl. 31. usvaja teritorijalni princip. To znači da će se istraga voditi za djela koja su se desila u predmetnoj državi, ovdje u Kareniji.</p> <p>Identifikovati da je riječ o institutu univerzalne nadležnosti, te da međunarodno pravo ne nameće obavezu državi da usvoji univerzalnu nadležnost za slučajeve trgovine ljudima. (§§ 29-30, 105, 114).</p>
<p>Kako biste ocijenili istragu povodom akata koji su se desili u Kareniji? Kako biste argumentovali u korist podnositeljki predstavke? Da li se u domaćem zakonodavstvu pominje da akti trgovine ljudima treba da traju duže vrijeme da bi postojalo krivično djelo?</p>	<p>Identifikovati da su podnositeljke predstavke tvrdile da su se akti trgovine ljudima desili i na teritoriji Karenije, ali i da se njihov slučaj treba gledati u ukupnosti, od odvođenja sa Filipina, preko zlostavljanja u Donlonu, pa do događaja koji su se desili u Blenu. Takođe, činjenica da im je priznat status žrtava trgovine ljudima govori da je krivična istraga trebalo da se nastavi (§§ 88-92).</p> <p>Identifikovati da je domaći sud rekao da su sporni događaji u Blenu trajali isuviše kratko da bi se radilo o trgovini ljudima, iako to nije navedeno u čl. 104. KZ (§ 30).</p> <p>Podnositeljicama predstavke je data mogućnost da detaljno izlože navode o spornim događajima u Blenu. Međutim, ESLJP je smatrao da objašnjenje domaćeg suda da nisu ispunjeni svi elementi iz čl. 104. KZ <i>ne djeluje nerazumno</i>. Zato nema povrede obaveze provođenja istrage u ovom aspektu.</p> <p>Navesti studente da razluče da ESLJP nije sud četvrtice instance i da nema ovlaštenje da djeluje kao žalbeni sud. Njegova uloga je da sagleda slučaj u cjelini. Činjenica je da je domaći sud (pogrešno) odlučio da nema krivičnog djela trgovine ljudima ukoliko se neki akti koji predstavljaju trgovinu ljudima i samim tim su protivni čl. 4. EKLJP čine u kratkom periodu od nekoliko dana. Međutim, to je samo jedan od zaključaka domaćeg suda, a slučaj se cijeni u svojoj ukupnosti. Zbog toga je ESLJP smatrao da postupanje domaćih sudova u smislu proceduralne obaveze države prema čl. 4. EKLJP nije nerazumno. Ukazati da se ESLJP nije eksplicitno očitovao o elementu vremena trajanja krivičnog djela trgovine ljudima (§§ 115-117).</p>

PITANJA ZA STUDENTE

Kako biste cijenili navode da se slučaj podnositeljki treba gledati kao cjelina, tj. da se događaji u Kareniji ne smiju gledati zasebno?

RELEVANTNI ZAKLJUČCI

Identifikovati da su istražni organi dobili prve podatke o položaju podnositeljki predstavke nakon godinu dana od događaja u Blenu. Tada se bivši poslodavci više nisu nalazili na teritoriji Karenije. To znači da je jedina opcija da se nastavi sa istraživanjem slučaja, pa i za akte koji su se zbili u Donlonu i na Filipinima bila da se traži međunarodna pravna pomoć od KD. Međutim, kako dvije države nemaju potpisan ugovor o međusobnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima i kako KD ne saraduje povodom molbi organa Karenije, to nije bilo logično očekivati da će istražni organi dobiti bilo kakve podatke o osumnjičenim. Dalje, krivično procesno pravo onemogućava suđenje u odsustvu, što je princip sadržan u zakonodavstvima mnogih država članica SE (§ 117).

IZVORI:

- ESLJP- *Šečić protiv Hrvatske*, br. 40116/02 iz 2007. godine,
<https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/SECIC,.pdf>
- ESLJP- *Škorjanec protiv Hrvatske*, br. 25536/14 iz 2017. godine,
<https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Presude%20i%20odluke/%C5%A0korjanec,%20prijevod%20presude.pdf>
- ESLJP- *Đorđević protiv Hrvatske*, br. 41526/10 iz 2012. godine,
<https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Presude%20i%20odluke/%C4%90OR%C4%90EVI%C4%86%20protiv%20Hrvatske.pdf>
- ESLJP- *Sabalić protiv Hrvatske*, br. 50231/13 iz 2021. godine,
<https://uredzastupnika.gov.hr/vijesti/nova-presuda-sabalic-protiv-hrvatske/672>
- *Komentar relevantnih zakonskih odredaba o krivičnim djelima iz mržnje i krivičnim djelima izazivanja mržnje*, Misija OSCE-a u BiH, 2019, autor dr Ljiljana Filipović, sutkinja Vrhovnog suda FBiH,
<https://www.osce.org/files/f/documents/2/6/508700.pdf>
- ESLJP- *Šimšić protiv Bosne i Hercegovine* (Odluka o nedopustivosti), br. 51552/10, iz 2012. godine,
<https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Boban-Simsic-protiv-BiH.pdf>
- ESLJP- *Jorgić protiv Njemačke*, br. 74613/01 iz 2007. godine,
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-81608%22%5D%7D>
- Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju- *Tužilac protiv Kunarca i drugih*, br. IT-96-23-T i IT-96-23/1-T prvostepena presuda iz 2001. godine,
<https://www.icty.org/x/cases/kunarac/tjug/bcs/kun-010222b.pdf>
- Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju- *Tužilac protiv Kunarca i drugih*, br. IT-96-23 i IT-96-23/1-A, drugostepena presuda iz 2002. godine,
<https://www.icty.org/x/cases/kunarac/acjug/bcs/kun-aj020612b.pdf>
- ESLJP- *Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine*, br. 2312/08 i 34179/08, iz 2013. godine,
<http://www.mhrr.gov.ba/PDF/UredPDF/default.aspx?id=3989&langTag=bs-BA>
- ESLJP- *J. i ostali protiv Austrije*, br. 58216/12 iz 2017. godine,
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-183050>

- ESLJP- Čaudri (*Chowdury*) i drugi protiv Grčke, br. 21884/15 iz 2017. godine, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187483>
- *Sažet prikaz sudske prakse u slučajevima trgovine ljudima*, Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, 2016, dostupno na: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/1/218966.pdf>
- *Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda*, https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_BOS.pdf

O AUTORIMA

Igor Popović je rođen 1991. godine i radi kao viši asistent na Katedri za međunarodno pravo Pravnog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci. Osnovne studije je završio na Pravnom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci kao najbolji student u generaciji. Master studije završio je na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu sa najvišom ocjenom, a trenutno je student doktorskih studija na istom fakultetu. Usavršavao se u Hrvatskoj, Srbiji, Njemačkoj, Austriji i Turskoj, a položio je i pravosudni ispit. Pravni je istraživač na projektu *Global Freedom of Expression* Univerziteta Kolumbija grada Njujorka. Zastupao je pred Ustavnim sudom BiH i Ustavnim sudom FBiH. Objavio je 10 naučnih radova iz oblasti prava ljudskih prava i dobitnik je domaćih i međunarodnih stipendija i nagrada. Govori engleski jezik, a služi se njemačkim jezikom.

Olivera Ševo Grebenar je rođena 1991. godine i radi kao viši asistent na Katedri za krivično pravo Pravnog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci. Osnovne studije završila je na Pravnom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci, a master studije na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Doktorand je na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu u oblasti krivičnog prava. Autor je više naučnih radova iz oblasti međunarodnog krivičnog prava i prava ljudskih prava. Usavršavala se u Srbiji, Hrvatskoj, Njemačkoj, Poljskoj, Albaniji, Turskoj, Indiji i Kini. Dobitnik je više domaćih i međunarodnih stipendija i nagrada. Govori engleski jezik, a služi se francuskim i njemačkim jezikom.

Autori su osnivači i organizatori Sedmice ljudskih prava koja se u decembru organizuje na Pravnom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci. Pored toga, uključeni su i rukovode nizom aktivnosti iz oblasti prava ljudskih prava, međunarodnog javnog prava i krivičnog prava. U svom radu saraduju sa vladinim i nevladinim domaćim i međunarodnim organizacijama.

IZVODI IZ RECENZIJA

Evidentno je da je autorski tim kreirao i koncipirao rukopis „Vodič za održavanje fakultativne nastave - radionica, za studente na temu KD iz mržnje, ratnih zločina i trgovine ljudima” imajući na umu njegovu svrhu i krajnje korisnike koji su navedeni i u samom nazivu rukopisa.

[...]

Glede same strukture Vodič u prvom dijelu donosi praktične naputke za organizaciju radionice vodeći organizatore metodom „korak po korak“ kroz pitanja koja se tiču cilja i modela radionice, ishoda učenja, određivanja teme radionice, statusa radionice, priprema sadržaja radionice, logističko-tehničkih pitanja, realizacije te evaluacije i promocija radionice uz apostrofiranje mogućih poteškoća i prijedloga za njihovo prevazilaženje.

[...]

Drugi dio Vodiča sadrži praktične materijale za rad u oblastima kaznenih djela počinjenih iz predrasude kao motiva, ratnih zločina i trgovine ljudima uz popratne naputke za rad sa prezentiranim materijalima.

[...]

Zaključimo, u rukopisu koji je pred nama, autori su obradili navedenu problematiku na jasan i koncizan način kontinuirano se vodeći samom svrhom rukopisa i potrebama ciljane grupe korisnika. Autori koriste multidisciplinarni diskurs, što ovom rukopisu daje dodatnu kvalitetu. Vodeći računa da se radi o rukopisu koji može poslužiti kao hodogram za kreiranje radionica na različite teme autori su veoma precizno posložili tematske cjeline uz prihvatljivu kombinaciju praktičnih naputaka i radnih materijala. Ono što ovom rukopisu daje posebnu kvalitetu je njegova upotrebna vrijednost u široj akademskoj zajednici.

[...]

Zbog svega izrečenog, slobodna sam preporučiti ovaj rukopis kao značajno štivo za spomenute profesionalce. Stoga, na kraju predlažem da se rukopis „Vodič za održavanje fakultativne nastave - radionica, za studente na temu KD iz mržnje, ratnih zločina i trgovine ljudima autora Olivera Ševo i Igora Popovića objavi.

Prof. dr Marija Lučić-Ćatić

[...]

Usudila bih se reći da je ovaj Vodič mnogo više od onog što stoji u naslovu. Naslov, naime ograničava krug polaznika budućih radionica rađenih po ovim uputstvima na studente pravnih fakulteta, iako i sami autori u uvodnoj riječi ukazuju na mogućnost njegove primjene i na organizacije radionica na drugim fakultetima. Naredna distinkcija koju bih ja napravila između naslova i sadržaja Vodiča odnosi se na činjenicu da, iako je drugi dio Vodiča zaista posvećen obradi krivičnih djela učinjenih iz mržnje, ratnih zločina i krivičnih djela trgovine ljudima, njegov prvi, metodološki dio, u potpunosti je primjenjiv i pri organizaciji edukativnih radionica bilo koje vrste.

[...]

Ono što bi se moglo smatrati uslovnim nedostatkom drugog dijela Vodiča jeste to da “izmišljeni predmeti” (u smislu prepravljelog ili pojednostavljenog činjeničnog stanja svakog predmeta) kriju stvarne presude, te da se, nakon prve upotrebe, ne mogu nanovo koristiti, već prosto treba da posluže osoblju koje organizuje radionice kao uzor ili ilustracija kako pripremiti predmete za buduće i ponovljene radionice. Na drugoj strani, jedna od vidnih prednosti materijala koje sadrži drugi dio Vodiča tiče se činjenice da su autori postigli ravnotežu pri izboru predmeta namijenjenih analizi učesnika radionica, uobzirujući relevantne stvarne presude kako međunarodnih, tako i domaćih sudova, te da se radi zaista o reprezentativnim presudama, u smislu svrsishodnosti Vodiča.

Zaključujući prethodno navedeno, objavljivanje ovog Vodiča smatram višestruko korisnim, imajući na umu prije svega potrebe studenata za praktičnom vrstom obrazovanja, ali i nastavnog osoblja univerziteta, kojima će Vodič biti od višestruke koristi u izvođenju ove vrste vannastavnih aktivnosti.

Prof. dr Ljiljana Mijović

[...]

Vodič je podijeljen na dva dijela. Prvi dio obuhvata smjernice za organizaciju radionice i njegov cilj je da ukaže na važnost svakog pojedinog koraka u organizovanju radionice, kao i da ukaže na eventualne probleme koji mogu da nastanu u tom procesu. Drugi dio Vodiča sadrži praktične materijale za rad na tri teme – krivična djela počinjena iz mržnje, ratni zločini i trgovina ljudima.

[...]

Teme radionice su relevantne i aktuelne, a autori su prilikom izbora radnog materijala vodili računa da su u kontekstu sa sadržajem i primjereni temeljnom znanju studenata. Oblikovani su tako da zadovolje različite stilove učenja (rad u manjim grupama, aktivnosti uključivanja) i da potaknu motivaciju studenata. Autori su prilikom izbora konkretnih predmeta za analizu (materijala za studente) vodili računa da su primjerenog sadržaja koji će omogućiti razumijevanje tema, distribuciju informacija i vještina, te njihovu primjenjivost u budućem radnom i životnom okruženju.

[...]

Zaključujući ovu recenziju vrijedi istaći još nekoliko činjenica. Riječ je o djelu koje karakterizira visok stepen razumljivosti i jasnoće, ali i sveobuhvatnosti i sistematičnosti obrađenih tema. Takvo što predstavlja rezultantu višegodišnjeg rada autora na realizaciji radionica na Pravnom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci, ali i bogatog naučnog, praktičnog i nastavničkog iskustva autora.

Publikacija „Kako pripremiti radionicu za studente pravnog fakulteta: kratki vodič sa materijalima za praktične vježbe na temu krivičnih djela počinjenih iz mržnje, ratnih zločina i krivičnih djela trgovine ljudima“ predstavlja vrlo vrijedno didaktičko sredstvo.

[...]

Vodič je relevantan, dobro napisana i iznadprosječnog je kvaliteta, i sa velikim zadovoljstvom predlažem njegovu objavu i korištenje u edukaciji budućih stručnjaka pravne struke. Uz ovo kada je riječ o izdavaču, Misiji OSCE-a u Bosni i Hercegovini, objavljivanje Vodiča biće još jedna u nizu potvrda njenog izuzetnog doprinosa podizanju kvaliteta obrazovnog procesa u Bosni i Hercegovini.

Prof. dr Denis Pajić

